

Er sterke verb sterke fordi de trener mye?

En studie av klasseskifter svak → sterk og sterk → sterk basert på data fra norske dialekter

Emilija Tribocka

Masteroppgave i nordisk, særlig norsk, språkvitenskap

60 studiepoeng

Institutt for lingvistiske og nordiske studier
Det humanistiske fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2022

© Emilija Tribocka

2022

Er sterke verb sterke fordi de trener mye? En studie av klasseskifter svak → sterk og sterk → sterk basert på data fra norske dialekter

Emilija Tribocka

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne oppgaven tar for seg classeskifter svak → sterk og sterk → sterk. Disse classeskiftene undersøkes ved å sammenligne data fra norrønt og norske dialekter. Oppgaven har kommet med omfattende empirisk kartlegging som har gitt mulighet til å se nærmere på hvilke faktorer som spiller inn ved disse typene classeskifte, og hvordan overgangen foregår. Funnene og enkelte implikasjoner ble hovedsakelig tolket i lys av kognitiv eller bruksbasert teori og naturlig morfologi.

Resultatene tyder på at flere faktorer er involvert i classeskifte og endringer i verbbøyingen generelt. I oppgaven diskuterer jeg betydningen av den fonologiske formen som ser ut til å være et viktig premiss for overgangen – verbene skifter til de klassene hvor de «passer inn» fonologisk. Distinkt fonologisk klassestruktur kan bidra til at sterke klasser mottar få medlemmer og mister få medlemmer til fordel for andre sterke klasser. Classeskifte kan også bygge på semantisk likhet – verb med modal betydning kan få bøyning som kjennetegner modalverb, og verb som ikke har det, mister slik bøyning.

Det empiriske materialet i oppgaven har vist at typefrekvens ikke er den eneste faktoren som avgjør produktivitet. De mest typefrekvente klassene får altså ikke nødvendigvis mest tilvekst. Dataene impliserer at produktivitet er avhengig av både typefrekvensen og egenskapene som kjennetegner klassen (fonologiske eller semantiske egenskaper). Tegnfrekvens er også involvert i classeskifte. Jeg argumenterer for at det skal skilles mellom lav og høy tegnfrekvens på den ene siden og ekstremt høy tegnfrekvens på den andre. Lav og høy tegnfrekvens tillater classeskifte til en eksisterende klasse både for sterke og svake verb, mens ekstremt høy tegnfrekvens gjør at både svake og sterke verb kan danne et eget bøyingsmønster. Ekstremt høyfrekvente verb kan f.eks. bli utsatt for fonologisk reduksjon eller utvikle suppletivbøyning.

Opgaven har også undersøkt retningen for classeskifte svak → sterk. Med utgangspunkt i datamaterialet mitt, tidligere observasjoner (Sandøy 1998; Landh 2019) og teoretiske implikasjoner (Bybee 1985; Enger 2004) konkluderer jeg med at presens er det første medlemmet til å bli sterkt, preteritum følger etter, og supinum endrer seg sist. Dette er et viktig forskningsbidrag som bryter med tidligere påstander om at presens alltid er det minst foranderlige paradigmemedlemmet (Enger 1998a; 2004) og viser at direksjonalitet ved classeskiftene sterk → svak og svak → sterk er ulik.

[...] the morphological theorist [...] must always look beyond what actually happens. When looking at some array of morphological data [...] he must constantly exercise his imagination and ask not only 'What do we observe here?' but also 'What might we have expected to observe here, or what might we conceivably have observed, that we do not observe?'

Andrew Carstairs-McCarthy (1987: 7)

Forord

De to masterårene har vært krevende, men mest av alt spennende og givende. De har resultert i mitt livs største prosjekt hittil. Flere fortjener en takk, men aller største takk må nok gå til veilederen min Hans-Olav Enger. Da jeg begynte på master i august 2020, kunne jeg nærmest ingenting om morfologi. Fordypningsemnet jeg tok den høsten har gjort meg så interessert i feltet at jeg har klart å produsere denne masteroppgaven til slutt. Jeg føler meg veldig heldig som har fått mulighet til å bruke så mye tid på noe jeg inderlig interesserer meg for. Tusen takk til Hans-Olav Enger for alt jeg kan om morfologi i dag og grundig veiledning av masteroppgaven. Og ikke minst, tusen takk for troen og støtte!

Jeg er takknemlig for å kunne ha tilbrakt hele året på lesesalen med mine medstudenter Bahra, Hedda og Stine. Det har vært hyggelig å spise lunsj, diskutere og til tider være litt bekymret sammen. Tusen takk for feiring av utkast hver måned! Denne tradisjonen har gjort livet litt mer spennende.

Takk til Thomas som har hørt alt for mye om verb og morfologi. Jeg har mange gang fått høre at «språk er skummelt» av deg, og jeg tror det illustrerer veldig godt at du har «lært» litt for mye. Takk for at du likevel har vist genuin interesse og prøvd å forstå. Ikke minst takk for diskusjonene vi har hatt om Aristoteles og Wittgenstein og kategoriteoriene deres. Takk også for alle kaffe- og lunsjpauser. Det kommer vi til å savne, tror jeg.

Familien og vennene hjemme i Litauen fortjener også en takk. Ačiū tėvams ir sesei, kad nepamiršot ir laukdavot sugrįžtant. Ačiū Karinai ir Karolinai už nuostabias šių metų kelionytes. Tikiuosi pabaigus magistrą jos bus dažnesnės ir ilgesnės.

Og til slutt takk til en fremmed på fest som har stilt meg spørsmålet i oppgavens tittel: «Er sterke verb sterke fordi de trener mye?».

Blindern, mai 2022

Emilija Tribocka

Innholdfortegnelse

1 Innledning.....	1
1.1 Formålet med oppgaven	1
1.2 Forskningsspørsmål	2
1.3 Teori, data og metode	3
1.4 Avgrensning.....	3
1.5 Oppgavens oppbygning	4
2 Verbklassifisering i norsk.....	5
2.1 Sterk <i>versus</i> svak verbbygning	5
2.2 Verbklasser i noen tradisjonelle verk om norsk språk.....	6
2.3 Sterke og svake verb: spesifikke kjennetegn i norsk	8
2.3.1 Infinitiv	9
2.3.2 Presens	9
2.3.3 Preteritum og supinum	11
2.3.4 Mer om vokalskifte	11
3 Kategorisering	14
3.1 Klassiske kategorier.....	14
3.2 Ikke-klassiske kategorier	15
3.3 Regularitet i verbbygningen	17
4 Morfologisk teori.....	19
4.1 Begrepet <i>bøyingsklasse</i>	19
4.2 Motivasjon for bøyingsklassetilhørighet	22
4.3 Struktur i bøyingsparadigmene - «system i galskapen»?	23
4.4 Bakgrunn for classeskifte	25
5 Tidligere forskning rundt classeskifte i nordisk, særlig norsk	27
6 Metode.....	31
6.1 Bakgrunn	31
6.2 Forskningsspørsmålene	31
6.3 Data.....	32
6.4 Ytterligere kommentarer til metode	35
7 Presentasjon av det empiriske grunnlaget og resultater	36
7.1 Classeskifte svak → sterk.....	36

7.1.1 Til klasse I.....	36
7.1.2 Til klasse II	37
7.1.3 Til klasse III	39
7.1.4 Til klasse VI.....	40
7.1.5 Typefrekvens.....	41
7.1.6 Oppsummering for 7.1	41
7.2 Skifte blant sterke verb	42
7.2.1 Verb fra norrøn klasse I	43
7.2.2 Verb fra norrøn klasse II	43
7.2.3 Verb fra norrøn klasse III.....	44
7.2.4 Verb fra norrøn klasse IV	47
7.2.5 Verb fra norrøn klasse V.....	50
7.2.6 Verb fra norrøn klasse VI	55
7.2.7 Verb fra norrøn klasse VII	57
7.3 Utviklingen ved verb som har felles egenskaper med sterke verb	60
7.3.1 Utviklingen ved preterito-presentiske verb.....	60
7.3.1.1 Bakgrunn	60
7.3.1.2 Preterito-presentiske verb.....	61
7.3.1.3 Oppsummering for preterito-presentiske verb	64
7.3.2 Utviklingen ved <i>telja</i> -klassen	65
7.3.2.1 Infinitiv og presens.....	65
7.3.2.2 Preteritum og supinum	65
7.3.2.3 Oppsummering for <i>telja</i> -klassen	66
8 Diskusjon.....	67
8.1 Diskusjon I (morfologi)	67
8.1.1 Klasseskifte	67
8.1.1.1 Hvorfor blir svake verb sterke?.....	67
8.1.1.2 Hvorfor går sterke verb til en annen sterk klasse?	71
8.1.1.3 Hva skjer med verbene som er innimellom, og hvorfor?	75
8.1.1.4 Hvor starter og slutter klasseskifte?	78
8.1.1.5 Implikasjoner for mental representasjon	80
8.1.2 Paradigmestruktur	83
8.1.2.1 Er det forhold mellom paradigmemedlemmer?	83
8.1.2.2 Har paradigmemedlemmene forskjellig status?	87
8.2 Diskusjon II (kategorisering).....	89

8.2.1 Definisjon av en bøyingsklasse.....	90
8.2.2 Definisjon av et sterkt verb	91
8.2.3 (Ir)regularitet.....	93
9 Avslutning	96
Litteraturliste	100

Tabeller

Tabell 1. Sterke verbklasser i norsk. Basert på Venås (1967).....	7
Tabell 2. Svake verbklasser i nynorsk. Basert på NRG (Faarlund et al. 1997).....	8
Tabell 3. Sterke kjennetegn ved ulike verb	16
Tabell 4. Svake norrøne verb belagt med sterk bøyning etter klasse I i norske dialekter	36
Tabell 5. Svake norrøne verb belagt med sterk bøyning etter klasse II i norske dialekter.....	37
Tabell 6. Svake norrøne verb belagt med sterk bøyning etter klasse III i norske dialekter	39
Tabell 7. Svake norrøne verb belagt med sterk bøyning etter klasse VI i norske dialekter	40
Tabell 8. Typefrekvens ved sterke verbklasser og tilvekst av tidligere svake verb	41
Tabell 9. Sterke klasser III, IV og V etter Venås (1967).....	90

Figurer

Figur 1. Produkt-orienterte fonologiske og semantiske forbindelser. Basert på Bybee (2010: 23).....	20
---	----

1 Innledning

1.1 Formålet med oppgaven

Temaet for oppgaven er classeskifte hvor verb skifter til de sterke verbklassene. Dette innebærer at primært to typer classeskifte blir gransket i arbeidet: 1) de svake verbene som har blitt sterke; 2) de sterke verbene som har gått til en annen sterk klasse. Et eksempel på det første er verbet LIKA¹ som var svakt i norrønt og er det i mange dialekter i dag, men kan i andre dialekter bøyes sterkt med preteritum *leik* og eventuelt supinum *liki* (Venås 1967: 32). Et eksempel på det andre er verbet TYGGJA som i norrønt og flere dialekter i dag tilhører sterk klasse III: *tyggja – tygg – togg – togge*, men kan i enkelte dialekter gå til sterk klasse II med preteritum *taug* (Venås 1967: 185–187).

Mesteparten av eksisterende forskning fokuserer på sterke verb som blir svake (jf. Enger 1998a: 120). En mulig grunn kan være at denne type classeskifte er kvantitativt mye hyppigere enn det motsatte. Fenomenet hvor verb skifter til sterk bøyning, er sjeldnere og har blitt nærmest avvist i noen lingvistiske rammeverk, f.eks. anser noen generative tilnærminger sterke verb som en «lukket liste» (Pinker 1999: 16). Det faktumet at de sterke verbklassene også kan være produktive, har likevel begynt å få mer oppmerksomhet i de siste tiårene. Eksempler på forskningsarbeid som har sett på classeskifte svak → sterk, er Enger (1998a) og Nilsen (2012) for norsk; Fertig (2000) for Nürnberg-dialekt og (2009) for engelsk; Trudgill (2011) for engelsk; Bloch (2001) og Landh (2019) for svensk. Disse arbeidene fokuserer på classeskifte svak → sterk i ulik grad – noen har det som hovedtema, i andre blir utviklingen bare nevnt kort.

Ikke bare diakron empirisk kartlegging, men også manglende forskning i teoretisk morfologi rundt mulig stammevariasjon som vi blant annet finner i den sterke verbbøyningen, har blitt uttrykt av flere forskere: «Stem alternation has tended to be a neglected Cinderella within a branch of linguistic theory (morphology) that itself has a Cinderella status» Carstairs-McCarthy (2002: 55); «a theory of the limits of possible variation in paradigms remains a major desideratum of morphological theory» Maiden (1996: 196).

Utgangspunktet for oppgaven er dermed manglende kunnskap om classeskifte når svake verb blir sterke, og når sterke verb går til andre sterke klasser. Formålet med oppgaven er dermed å

¹ Leksemer skal i dette arbeidet oppføres med kapiteler, og bøyingsformer skal oppgis i kursiv. Alle leksemene oppgis med *a*-endelse og i den formen som er oppført hos Venås (1967; 1974) som oppslagsform. Denne formen samsvarer ofte med formen i nynorsk.

bidra til forståelsen av hvordan og hvorfor de svake verbene blir sterke, og hvordan og hvorfor de sterke verbene skifter til en annen sterk klasse. Dette er først og fremst en empirisk målsetning som gjelder for norsk. Oppgaven har også som mål å bidra til aktuelle spørsmål innenfor morfologisk teori.

1.2 Forskningsspørsmål

I denne oppgaven ønsker jeg først og fremst stille følgende forskningsspørsmål:

- 1) Hvorfor blir svake verb sterke?
- 2) Hvorfor går sterke verb til andre sterke klasser?
- 3) Hva skjer med tradisjonelt svake eller uregelmessige verb som har egenskaper til felles med sterke verb, f.eks. *telja*-verb og preterito-presentiske verb, og hvorfor?
- 4) Hvordan bytter verb bøyingsklasse? Hvilke paradigmemedlemmer blir rammet av overgangen først, og hvilke holder til den gamle bøyingen lengst?

De første to spørsmålene skal belyse faktorene som har betydning for disse typene classeskifte, altså hvorvidt fonologiske egenskaper, tegn- og typefrekvens, semantikk og eventuelt andre faktorer har innvirkning på at svake og sterke verb går til sterke klasser. Tanken bak det tredje spørsmålet er å undersøke om disse verbene oppviser noen tegn til å bli «sterkere», gitt at de har noen likheter med sterke verb. Spørsmålet bygger på prototypeteori (jf. 3.2). Det siste spørsmålet er ment for å belyse et omdiskutert spørsmål i morfologisk teori – hvordan foregår classeskifte? Er det presens, preteritum eller supinum som endres først? Det er kjent at når sterke verb blir svake, starter skiftet i supinum (Karlsson og Sahlquist 1974; Enger 1998a). Det er likevel sterke indikasjoner på at classeskifte svak → sterk er forskjellig ved at preteritum endrer seg før supinum (Landh 2019). Dermed ønsker jeg å utforske spørsmålet videre. Alle disse spørsmålene skal besvares gjennom empirisk kartlegging og analyse av datamateriale.

I tillegg til å besvare disse spørsmålene vil jeg også se på hvilke ytterligere implikasjoner dataene mine kan gi, f.eks. hva de kan fortelle om paradigmestruktur som også er et omstridt spørsmål innenfor morfologisk teori. Det hevdes alt fra at bøyingsparadigmene ikke eksisterer eller er helt ustrukturert til at de innehar en intern struktur (jf. 4.3). Dataene mine kan også fortelle noe om mental representasjon, altså hvordan vi lagrer og prosesserer verb. Diskusjonen har i stor grad dreid seg om to nokså ulike alternativer – at alle verb bøyes ved hjelp av én (assosiasjonsbasert) mekanisme eller to ulike (regler og lister) (jf. 3.3). Ikke minst vil jeg se hvordan datamaterialet mitt bidrar til å kaste lys over slike begreper som

bøyingsklasse, sterkt verb og (ir)regularitet. Jeg er interessert i å sammenligne det som sies i tradisjonelle grammatikker og verk om norsk språk, med det språkbruksdata impliserer. Oppgaven har psykologisk plausibilitet som mål.

1.3 Teori, data og metode

Denne oppgaven er i utgangspunktet ikke skrevet innenfor et bestemt, strengt definert teoretisk rammeverk. Mange av de teoretiske implikasjonene kommer likevel fra *naturlig morfologi*, et rammeverk som har gitt et godt utgangspunkt og begrepsapparat for studie av classeskifte (Wurzel 1989; Mayerthaler 1981). Oppgaven benytter seg også av en kognitiv eller bruksbasert teoretisk vinkling hvor språket blir sett på som en ekstensjon av kognitive prosesser som gjelder all læring, f.eks. repetisjon og kategorisering (Bybee og Beckner 2015: 954–957). Dette perspektivet ser ut til å fange flest observasjoner og er nyttig i forklaringen av datamaterialet. Til tross for at jeg primært bruker disse to rammeverkene, blir alternativene også diskutert, f.eks. noen generative tilnærminger.

Oppgaven har en diakron synsvinkel hvor jeg sammenligner data fra to språkhistoriske stadier – norrønt og moderne norske dialekter. Det er først og fremst på grunn av forskningsspørsmålene, men ikke minst fordi psykologisk plausibilitet er som nevnt et mål i oppgaven, og diakrone endringer som går via språkbrukere, kan sikre aktuelle data (jf. Maiden 2005: 137; Sameien et al. 2018: 214). Ettersom classeskifte hvor verb skifter til den sterke bøyingen, er nokså sjeldent, måtte jeg velge en metode som kunne hjelpe meg å skaffe et solid og sikkert datagrunnlag. Dette førte til et begrenset metodeutvalg. Datamaterialet mitt er begrenset til primært to kilder som har fungert som et slags korpus – *Sterke verb i norske målføre* (Venås 1967) og *Linne verb i norske målføre* (Venås 1974). Disse verkene er en samling over registrerte bøyingsformer over hele landet (se mer om verkene i 6.3). Det må presiseres at med moderne norsk menes det en språkhistorisk periode, også av og til kalt for «nynorsk», og at de norrøne dataene bygger på standardisert, ikke geografispesifikk, språk. Framgangsmåten går hovedsakelig ut på nærlesing av de nevnte kildene, innhenting av aktuelle data i forhold til forskningsspørsmålene og videreanalyse av dataene.

1.4 Avgrensning

Som nevnt ovenfor fokuserer denne oppgaven primært på skifter til den sterke verbbøyingen. Classeskifte sterk → svak og svake verb som går til andre svake klasser, blir dermed ikke undersøkt. Den første typen er velkjent og har fått mye oppmerksomhet, mens den andre typen har i likhet med classeskifte sterk → sterk fått mindre interesse. Classeskifte svak →

svak (f.eks. *hoppa* → *hoppte*) kunne dessverre ikke undersøkes grunnet oppgavens omfang. Dette kunne dermed være en idé til videre forskning.

Et interessant aspekt som heller ikke blir diskutert i oppgaven, er et sosiolingvistisk perspektiv. Det er mulig at avvik fra et «standard» system kan knyttes til noen bestemte språkmiljøer, og at innvert sterk bøyning er sosiolingvistisk markert. Det er implisitt antatt av Trudgill (2011) som finner innvert sterk bøyning i engelsk norfolk-dialekt og anser dette som irregularisering som oppstår i et lite og isolert samfunn; Enger (1998b) forfekter også ideen om at det er forskjell mellom mer sentrale og perifere dialekter når det gjelder hva slags språkendring de er utsatt for. Til tross for at tanken er spennende, er det begrenset både med plass og empiri for å kunne ta temaet mer opp i oppgaven.

1.5 Oppgavens oppbygning

Oppgaven består av 9 kapitler. Etter denne innledningen presenteres den teoretiske bakgrunnen. I kapittel 2 beskrives verbklassifiseringen i norsk basert på noen tradisjonelle verk om verb i norsk språk. Kapittel 3 tar for seg verbklassifisering med utgangspunkt i klassifiseringsteorien. Kapittel 4 omhandler morfologisk teori rundt classeskifte og sentrale begreper i oppgaven, f.eks. bøyingsklasse, bøyingsparadigme og motivasjon. Kapittel 5 er en gjennomgang av aktuell tidligere forskning i Skandinavia, og særlig i Norge; i kapittel 6 blir det gjort rede for metoden og empirien.

Kapittel 7 presenterer det empiriske grunnlaget og resultatene basert på forskningsspørsmålene. Her kommenteres det også enkelte trekk og observasjoner ved de innhentede verbene i løpende tekst. Etter at alle eksemplene på classeskifte er presentert, kommer et oppsummeringsavsnitt som gir noen sammenfattende betraktninger.

Kapittel 8 er et analysekapittel hvor funnene blir diskutert mer nøyaktig. Her kommer jeg tilbake til forskningsspørsmålene mine og analyserer dataene i lys av den teoretiske bakgrunnen som ble satt opp i kapitlene 2–4. Diskusjonsdelen er delt inn i to – 8.1 handler om morfologisk teori, og i 8.2 står kategoriseringsteorien sentralt.

Avslutningsvis, i kapittel 9, blir de viktigste funnene og diskusjonen oppsummert.

2 Verbklassifisering i norsk

I dette kapittelet gis en oversikt over hvordan norske verb klassifiseres i noen tradisjonelle verk om norsk språk. Først kommer en presentasjon av det allmenne skillet mellom sterke og svake verb i germanske språk som også står sentralt i norsk. Deretter diskuteres verbinnelingen med tanke på skillet mellom de sterke og de svake verbene og videreinndelingen av de to verbgruppene.

2.1 Sterk *versus* svak verbbøying

I urindoeuropeisk ble dannelse av de ulike verbformene uttrykt ved avlydsveksling, dvs. vokalveksling i stammen. På den tida sto likevel de aspektuelle, ikke de temporale, distinksjonene sentralt. Som følge av endringer i det urindoeuropeiske systemet ble avlydsveksling i germansk et uttrykk for tempus i stedet for aspekt (Harðarson 2017: 930). Urindoeuropeisk perfektum fikk videre rolle som preteritum i germansk (Fulk 2018: 254). I tillegg oppsto det en ny måte å danne preteritum på – ved hjelp av et dentalsuffiks – som sto ved siden av den gamle måten, altså tempusbøying gjennom vokalveksling (Harðarson 2017: 931; Fulk 2018: 254). Verbbøyingen ved hjelp av dentalsuffiks er altså en innovasjon i germanske språk og et særtrekk som skiller dem fra andre indoeuropeiske språk.

Selv om Grimm ikke var den første til å legge merke til denne forskjellen (jf. Rask 1811), introduserte han de velkjente termene *stark* og *schwach*. Definisjonen av sterke verb ble formulert ved hjelp av begrepene «reduplication» og «ablaut» (no. *avlyd*). Det vil si at de sterke verbene danner de ulike tempusformene ved hjelp av enten avlyd, altså regelmessig vokalveksling, eller hel eller delvis gjentakelse av roten eller stammen. Det var den urindoeuropeiske bøyingsmåten. Grimm (1967[1870]: 755) beskriver preteritum av sterke verb som «hauptschönheit unserer sprache» med sterk tilknytning til «alterthum». Han refererer altså til at denne bøyingsmåten stammer fra urindoeuropeisk, noe som står i kontrast til den svake bøyingen som som nevnt er en innovasjon i germansk og benytter seg av dentalsuffiks. Begrepet dentalsuffiks har sitt utspring i først og fremst eldre språkstadier. Det stemmer godt f.eks. at de norrøne svake verbene dannet preteritum ved hjelp av dentalsuffiks, jf. inf. *kalla* – pret. *kallaði*; inf. *kvedja* – pret. *kvadda*. Likevel finnes det i moderne norsk suffikser som ut fra fonologisk perspektiv neppe kan kalles «dentale». Noen svake verb får *-te* i preteritum, f.eks. *spiste*, og *t*-en regnes for å være laminal alveolar, ikke dental i østlandsk, trøndersk og nordnorsk (Endresen 1988: 45; Simonsen et al. 2008). Dessuten får den største klassen svake verb *a*-suffiks i preteritum i flere dialekter, f.eks. *snakka*. Noen

dialekter har preteritum *snakke*, og bare Bergen bymål og «bokmålsfarget» talemål holder på *-et: kastet* (Skjekkeland 2005: 129). Disse eksemplene illustrerer at termen *dentalsuffiks* er synkront uheldig til tross for at begrepet er godt etablert i språkvitenskapelig litteratur. I morfologisk teori brukes et annet begrepsapparat for å beskrive forskjell mellom svake og sterke verb. Den svake bøyingen omtales som affigerende ettersom det brukes et tilleggselement; og den sterke bøyingen som ikke-affigerende hvor formdanningen ikke er basert på suffiksering, men (ofte) modifikasjon av stammen (Enger og Kristoffersen 2000: 88). En slik beskrivelse kan også skape problemer når vi ser på verb som f.eks. FINNA – verbet kan få et tilleggselement i preteritum, altså *fant*. Likevel er det allment akseptert at verbet er sterkt. Når vi snakker om affigerende verbbøying, mener vi altså at tillegssuffikset skal være stavelsesbærende eller syllabisk. Ettersom FINNA ikke har stavelsesbærende suffiks i preteritum, regnes verbet som sterkt.

2.2 Verbklasser i noen tradisjonelle verk om norsk språk

Den klassiske Grimm-tradisjonen er gjennomført i norsk språkvitenskap med hensyn til distinksjonen mellom sterke og svake verb. Aasen (1996[1848]: 136) var den første til å eksplisitt bruke termene svak og sterk i beskrivelse av moderne norsk grammatikk. Han sier at den sterke verbbøyingen kjennetegnes av «Forandring af Rodvokalen (Aflyd, Omlyd), og Imperfektet faaer ikke nogen Forlængelse», mens den svake verbbøyingen kjennetegnes av «Bøiningen ved Endelser» (Aasen 1996[1848]: 136). Ut fra denne definisjonen er det to kriterier for hva som er sterkt: enstavelses preteritumsform² og vokalveksling; kriteriet for den svake verbbøyingen er tostavelles preteritum som er et resultat av et tillagt syllabisk bøyingsuffiks (jf. 2.1). Samme inndelingsmåte gjenspeiles hos blant annet Venås (1967; 1974), Western (1921) og Faarlund et al. (1997). Til tross for enighet om distinksjonen er det uenighet om klassifisering av enkelte verb og verbgrupper. Vi tar en titt på et par eksempler i det følgende.

Den unike gruppen preterito-presentiske verb klassifiseres ulikt. Disse verbene har særegen bøyning. De har et prototypisk svakt kjennetegn – tostavelles preteritum (*måtte, kunne, ville*). Presensformen er unik ettersom den utviklet seg fra en sterk preteritumsform og er en enstavelsesform uten den vanlige presensendelsen *-r*, f.eks. *må, kan, vil*. Denne formen ligner også på presens av sterke verb, jf. *skriv, kjem, søv*. Aasen ([1996[1848]: 144) kaller disse

² Det gjelder bare sterke usammensatte og uavledede verb. I sammensetninger og avledninger går bøyingen normalt etter det andre elementet i ordet. Dermed vil sammensetningen *underskrive* bøyes på samme måte som *skrive* og avledningen *begå* på samme måte som *gå*.

verbene for uregelmessige og avvikende, men velger å oppføre dem under svake verb. Venås (1974: 333) følger delvis Aasen. Han klassifiserer disse verbene som svake, men setter opp en separat klasse for «uregelrette verb», og preterito-presentiske verb utgjør en egen underklasse her. En lignende fremgangsmåte blir benyttet av Western (1921: 329), som postulerer en separat klasse for «avvikende verber» hvor han plasserer preterito-presentiske verb og noen andre verb, f.eks. *være* og *ha*. I *Norsk referansegrammatikk* (Faarlund et al. 1997: 480) brukes det en annen løsning – disse verbene klassifiseres verken som sterke eller svake – de utgjør altså en separat gruppe.

I de ulike verkene er det variasjon på hvor mange klasser av sterke og svake verb som settes opp. Tabellen nedenfor illustrerer hvordan de sterke verbene er klassifisert hos Venås (1967), som jeg følger videre i oppgaven:

Tabell 1. Sterke verbklasser i norsk. Basert på Venås (1967).

Klasse	Inf.	Pres.	Pret.	Sup.
I	bita	bit	beit	bite
II	bryta	bryt	braut	brote
III				
a)	detta	dett	datt	dotte
b)	finne	finn	fann	funne
c)	søkka	søkk	sokk	sokke
IV	bera	ber	bar	bore
V	lesa	les	las	lese
VI	fara	fer	for	fare
VII	blåsa	blæs	bles	blåse

Både Venås (1967), Western (1921)³ og Faarlund et al. (1997) postulerer syv klasser sterke verb,⁴ mens Aasen ([1996[1848]: 137) setter opp fem bøyingsklasser. Når Aasen bare har fem klasser, er det fordi han slår sammen det som er separate klasser III, IV og V i Venås (1967) sin klassifisering. Det er gjort på bakgrunn av kvaliteten av rotvokalen i preteritum, altså både lang og kort *a*.⁵ Aasen fokuserer ikke på vokalkvantiteten i preteritum til forskjell fra Venås. I

³ Western (1921: 327) har også en «tilleggsklasse» for verb som ikke passer inn i noen andre klasser. Her finner vi *fly*, *lyve*, *få* og *gå*.

⁴ Dette er til tross for at klassifiseringene på noen punkter er ulike.

⁵ Inndelingen er i tillegg preget av diakroni. Til samme klasse regner Aasen ([1848]/1996: 138) med verb som *eta* – *aat*, *liggja* – *laag*, og argumenterer for at *aa* skal bli sett på som «en Afændring af *a*».

Venås sin klassifisering spiller dessuten rotvokalen i supinum en viktig rolle. Når vi sammenligner IV og V, ligger den eneste forskjellen i nettopp rotvokalen i supinum, altså *bore* vs *lese*. Dette er ikke viktig for Aasen.

Ved inndelingen av de svake verbene bruker Aasen ([1996[1848]: 143) presensformen som kriterium, noe som kan virke nokså påfallende. Han skiller mellom verbene som har «en sterk Form», altså enstavelsesform som ender på konsonant, f.eks. *telja* – *tel*; verb som ender på *e* (*er*), f.eks. *vekkja* – *vekkje(r)*; og de som ender på *a* (*ar*), f.eks. *kasta* – *kastar*. Venås (1974) nevner ikke eksplisitt hva inndelingen bygges på, men den har et sterkt innslag av diakroni hvor inndelingen tar utgangspunkt i det norrøne systemet med *a*-verb (*kasta*), *e*-verb (*døma*), *ja*-verb (*telja*) (Venås 1974: 366; jf. Iversen 1972: 94–100). Samtidig justeres inndelingen opp mot moderne norsk, og det settes opp en gruppe for «kortverb» (*nå*) som er en innovasjon. I de andre grammatikkene nevnes det at preteritumsendelsen ligger til grunn for inndelingen (jf. Western 1921: 303; 306; 310; Faarlund et al. 1997: 492). I *Norsk referansegrammatikk* blir de svake verbklassene i nynorsk dermed presentert slik:

Tabell 2. Svake verbklasser i nynorsk. Basert på NRG (Faarlund et al. 1997).

Klasse	Inf.	Pres.	Pret.	Sup.
1.	kaste	kastar	kasta	kasta
2a)	reise	reiser	reiste	reist
2b)	leve	lever	levde	levd
2c)	tru	trur	trudde	trudd
2d)	telje	tel	talde	talt

Det blir i utgangspunktet skilt mellom to klasser – den første har endelsen *-a* i preteritum, den andre har *-te*, *-de*, *-dde*. Klasse 2d) skiller seg ut ved at presens ikke har noe suffiks. Dette er en vanlig klassifisering av de svake verbene, men de blir også ofte omtalt som *kasta*-klassen (1), *døma*-klassen (2a, 2b), *telja*-klassen (2d) og *nå*-klassen (2c). De samme navnene brukes også ved klassifisering av de norrøne verbene, unntatt *nå*-klassen som er en nyere klasse i moderne norsk. *Dóma*-klassen kan i norrønt splittes i to – *ija*- og *é*-konjugasjonen (*dóma* og *duga*), men jeg følger Haugen (2015) i å regne dem som én og samme bøyingsklasse. Disse klassenavnene brukes videre i oppgaven slik som forklart i dette avsnittet.

2.3 Sterke og svake verb: spesifikke kjennetegn i norsk

Nå har vi sett at det legges mye vekt på preteritumsformen når det gjelder verbinndelingen, mens andre kjennetegn nevnes nokså lite eller er implisitte. I dette avsnittet utforskes dermed

andre kjennetegn ved henholdsvis sterk og svak verbbøying. Målet er å finne ut hvilke andre kjennemerker som kan brukes for å beskrive de to bøyningstypene, og hvor viktige de er. Først skal vi se på alle medlemmene i det tradisjonelle a verbo paradigmet – infinitiv, presens, preteritum og supinum. Til slutt skal vi se nærmere på betydning av vokalskifte.

2.3.1 Infinitiv

Venås (1967: 2) skriver at det ikke er noe spesifikt som skiller infinitiv av sterke verb fra infinitiv av svake verb. Det vil si at infinitiv alene ikke kan fortelle om verbet er sterkt eller svakt. Relasjonen mellom infinitiv og presens kan derimot i noen tilfeller gi en pekepinn om styrken. Sterke verb i nynorsk og en del norske dialekter kjennetegnes av vokalskifte mellom infinitiv og presens, f.eks. *å fara – fer*, *å sova – søv* der det er mulig (Venås 1967: 1; Skjekkeland 2005: 120).⁶ De svake verbene har derimot alltid samme rotvokal i presens og infinitiv, f.eks. *å tru – trur*, *å kasta – kastar*. Det er likevel flere dialekter, f.eks. Stavanger, Bergen, Ålesund, Florø, delvis i Haugesund og over større sørøstlig område (og bokmål) som ikke oppviser samme distinksjon gjennom vokalskifte (Skjekkeland 2005: 121). I disse varietetene er det i utgangspunktet samme vokal i infinitiv og presens for både sterke og svake verb, f.eks. *å sove – sover*, *å kaste – kaster*. Det er likevel viktig å påpeke at også i de dialektene som har vokalskifte i presens, gjelder dette heller få verb på grunn av vokalforholdene – bare 43 av 324 verb er oppført med vokalskifte i presens hos Venås (1967). Det er et fåtall vokaler som *kan* ha omlyd. Følgende vokaler er ikke omlydbare: *e, i, y, æ, ø*. Verbene som har dem i roten, kan ikke få omlydte presensformer og oppviser ikke distinksjon mellom svake og sterke verb.

2.3.2 Presens

Presensformen kan signalisere om verbet er sterkt eller svakt. Presens av de sterke verbene har enstavelsesform som f.eks. *kjem, søv, skriv* i «stortparten av landet» (Skjekkeland 2005: 120; 219) og nynorsk (Faarlund et al. 1997: 500). De fleste tradisjonelt svake verb har derimot tostavellesform i presens, f.eks. *kastar, lever* osv. En del svake verb har enstavelsesform i likhet med sterke verb. Det gjelder *telja*-klassen: *å telja – tel*, *å krevja – krev*, men også noen andre enkelte verb, f.eks. *å gjera – gjer*. Som eksemplene viser, kan enstavelses presens assosieres med både sterke og noen svake verb. Det er blant annet *telja*-klassen som «ødelegger» den perfekte differensieringen. I tillegg har verbene i denne klassen rotvokaler

⁶ Hva *vokalskifte* betyr, forklares nærmere i avsnitt 2.3.4.

som ikke kan få omlyd i presens (jf. 2.3.1),⁷ og dermed kan dette kriteriet heller ikke brukes for å avgjøre om verbet er sterkt eller svakt. Av dette følger at *telja*-klassen i prinsippet kunne assosieres med sterke verb hvis vi bare tok i betraktning infinitiv og presens. Av Aasen ([1996[1848]: 143) ble denne klassen som nevnt klassifisert som svak, men likevel kalt for en «en Mellemart af den stærke og den svage Konjugation» ettersom den har kjennetegn typiske for begge bøyingsstyper. Hovedkriteriet som gjør at denne klassen tradisjonelt klassifiseres som svak, er tostavelles preteritum.

Systemet jeg har diskutert, gjelder for nynorsk og en del norske dialekter. I mange dialekter og bokmål har også de sterke verbene tostavellesform på grunn av framveksten av innskuddsvokal i endelsen (Skjekkeland 2005: 121). For eksempel kan det svake verbet SNAKKA og det sterke FINNA ha tostavellespresens – *snakker* og *finner* – i noen østlandske dialekter (Skjekkeland 2005: 219; 221). I slike dialekter står tonemfordelingen i samsvar med bøyingsmåten. Som eksempel kan vi se på verbene BITA og FINNA som har tostavellesform *biter* og *finner* i f.eks. Oslodialekten, men hadde enstavellesform i norrønt – *bítr* og *finnr*. Til tross for at presensformen har to stavelser i Oslodialekten i dag, holder verbene på tonem 1, noe som tyder på at verbet må ha hatt én stavelse i tidlig norrøn tid, altså før framveksten av svarabhaktivokalen *finnr* > *finner*.⁸ Dette kontrasterer med presens av de tostavede verbene som har tonem 2, slik som *kaster*. Disse verbene hadde tostavellespresens også i norrønt – *kastar*. Vi kan si at tonem 1 i presens indikerer at verbet er sterkt, i motsetning til tonem 2 som signaliserer at verbet er svakt. Tonemer viser spor etter tidligere enstavet presens og differensierer de sterke og svake tostavede presensformene (Enger 1998a: 60–61).

Tonemet er ikke minst et viktig tegn på historiske forhold. Enger (1998a: 61) nevner fire verb i Oslodialekten som ikke ser ut til å stemme med det generelle tonem mønsteret beskrevet ovenfor. Verbene SEIA og TVINGA har tonem 2 i presens til tross for at de regnes som sterke, og DREPA og TYGGJA har tonem 1 i presens til tross for at de regnes som svake. Det gjelder noen andre verb også, f.eks. LESA og BERA som kan ha tonem 1 i presens og svak preteritumsform – *leste* og *bærte*. Hvis vi sporer disse verbene tilbake til norrønt, får vi vite at

⁷ Språkhistorisk sett er det egentlig nettopp rotvokalen i presens (og infinitiv) som har omlyd. Dermed er den vokalvekslingen vi ser i *telja*-klassen (*telja* – *tel* – *talde* – *talt*), et resultat av omlyd, men ikke avlyd, slik som ved sterke verb.

⁸ Tonemer skal ifølge Torp og Vikør (2014: 54) ha eksistert i klassisk norrønt, men var ikke et særlig gammelt fenomen i gammel norrøn tid. Framveksten av svarabhaktivokalen knyttes til mellomnorsk språk som strekker seg fra midten av 1300-tallet og begynnelsen av 1500-tallet (Mørck 2004: 407; 414). Dette betyr at de sterke verbene som har fått tostavelles presens, må ha fått tonem 1 først og svarabhaktivokalen senere.

både SEIA og TVINGA⁹ var svake verb, mens DREPA, TYGGJA, LESA og BERA var sterke verb. Alt tyder på at selv om disse verbene har skiftet bøyingsklasse, har de beholdt det opprinnelige tonemet i presens.

2.3.3 Preteritum og supinum

Aasen ([1996[1848]: 136) påpeker følgende som særtrekk ved sterk verbbøying i preteritum: «Imperfektum er reen Eenstavelserform og har en anden Vokal end Præsens». Venås (1967: 2) peker også på at fortid uttrykkes «ved skifte i rotvokalismen i staden for ved eit suffiks». Begge legger vekt på vokalskifte som kriterium i tillegg til enstavelserform. Skjekkeland (2005: 121) påpeker derimot at sterke verb *som oftest* har avlyd i preteritum. Det er flere eksempler på verb som regnes som sterke, til tross for at de ikke har avlyd i preteritum, f.eks. SOVA, pret. *sov*; KOMA, pret. *kom*.

Når det gjelder supinum, skriver Venås (1967: 2) at vokalskifte og to stavelser er karakteristisk for sterke verb. Svake verb kan ha både én og to stavelser. Ved tostavelers supinum er supinumssuffikset forskjellig ved sterke og svake verb. Supinum av sterke verb har i regelen et eget suffiks i norske dialekter, *-e* eller *-i* (ev. *-y* i Nord-Trøndelag (Skjekkeland 2005: 124)), altså *har funne/funni*, og «bokmålsfarga talemål» har uttale med *-t*, *har funnet* (Skjekkeland 2005: 124). Blant de svake verbene har *kasta*-klassen tostavelers supinum i likhet med sterke verb, men vanligvis ulikt suffiks – *har kasta*. «Bokmålsfarget» talemål og Bergen bymål har *-et* – *har kastet* (Skjekkeland 2005: 129). Det betyr at i noen varieteter er det ingen forskjell mellom sterke og svake supinumsformer, jf. *har snakket* og *har funnet*. I sånne tilfeller er tostavelers supinumsform i noen grad prediktiv ettersom alle svake verbklasser bort sett fra *kasta*-klassen har enstavelers supinum.¹⁰

2.3.4 Mer om vokalskifte

Vokalvekslingen vi observerer synkront, kan ta utgangspunkt i avlyd eller omlyd. Avlyd går tilbake til urindoeuropeisk og kan observeres i dag i de sterke verbklassene, f.eks. *bryta* – *bryt* – *braut* – *brote*. Omlyden begynner derimot å ta form i urnordisk og er først og fremst en fonologisk prosess som tok form av fonetiske assimilasjoner, slik at rotvokalene i trykksterke

⁹ Venås (1967: 168) foreslår at *tvinge* muligens allerede var sterkt i noen dialekter i gammelnorsk ettersom det er tilfellet for svensk. Enger (1998a: 84) mener at det ikke kan stemme ettersom verbet har tonem 2 i presens. Hadde verbet vært sterkt, hadde resultatet vært tonem 1 i presens slik som er tilfellet ved andre tilsvarende overganger.

¹⁰ Denne beskrivelsen er noe idealisert. I moderne norsk er det mye sammenblanding av supinumsformer på tvers av klasser. Også i norrønt har vi eksempler på verb fra *dóma*-klassen med tostavelers supinum etter *kasta*-klassen, f.eks. *duga* – *dugat*.

stavelser vekslet avhengig av vokalen som fulgte i neste stavelse (Torp og Vikør 2014: 41–42). Virkningene til omlyden kan vi f.eks. finne i presens av noen sterke verb, jf. *å sova – søv*. Det er *i-en*¹¹ i formen **sofiR* som har påvirket *o-en* i å bli *ø* og falt deretter bort (Haugen 2015: 33).

Som nevnt tidligere bruker Venås (1967: 4) avlyd som kriterium for den sterke verbbøyingen, og han spesifiserer at «[s]ærleg tydeleg kjem dette tilhøvet fram mellom pres og pt». Av det følger at vokalskifte oftere skal observeres i preteritum enn supinum. Det betyr at i et sterkt verbparadigme skal det i hvert fall være én rotvokal som skiller seg ut, nemlig i preteritumsformen, mens de andre medlemmene kan dele samme vokal. Slik er det i f.eks. klasse I – *bita – bit – beit – bite* – hvor bare preteritum skiller seg ut med diftong *ei – beit*, mens de andre formene har samme rotvokal. Det er som sagt mulig at infinitiv/presens, preteritum og supinum har ulike vokaler, slik som i klasse III: *finna – finn – fann – funne* hvor også supinum oppviser vokalskifte. Likevel tyder utsagnet ovenfor på at dette skal forekomme sjeldnere enn at preteritum alene har en distinkt rotvokal. I tillegg må dette utvides med tanke på infinitiv. Som beskrevet tidligere kan presens stå i omlydsforhold til infinitiv ved sterk verbbøying i nynorsk og noen norske dialekter. Dette kunne i prinsippet gitt oss fire ulike vokaler i et paradigme.¹² Det ser likevel ut til å være svært sjeldent med bare noen få eksempler. Eksempler på slike verb er *suge – syg – saug – soge; stupe – styp – staup – stope*.¹³

Selv om avlyd i preteritum kan virke som et nødvendig trekk ved sterke verb, finnes det som nevnt verb som klassifiseres som sterke, samtidig som de ikke har noe vokalskifte i preteritum eller supinum, slik som KOMA, LAUPA og SOVA. Alt av vokalvekslingen ved sterke verb er mulig – ingen vokalveksling, to, tre eller fire ulike rotvokaler i et paradigme. Grunnen til at de klassifiseres som sterke er enstavelses preteritumsform som anses for å være et viktigere kriterium enn vokalskifte. Det finnes altså sterke verb uten vokalskifte, men det finnes ikke noen sterke verb med to stavelser i preteritum.

Det er likevel ikke nødvendig å forkaste vokalvekslingen som kriterium, og det kan dras nytte av det når vi skal se på hva som er karakteriserende for sterke verb. Næs (1972: 171–173) har

¹¹ *I*-omlyd er ikke fullstendig gjennomført, og i dette tilfellet kan vi tale om *iR*-omlyd som virket på ord med kort rotstavelse (Skomedal 1980: 121).

¹² Det gjelder dialekter som ikke har preteritum flertall. Preteritum flertall blir brukt mindre i dag enn før og er ganske marginal verbform (Skjekkeland 2005: 136). Dermed kommer jeg ikke til å ta den i betraktning i oppgaven.

¹³ Til sammen oppgis det 12 slike eksempler hos Venås (1967) kapittel *KLASSE II (bryta)*.

til og med brukt antall ulike rotvokaler i et paradigme for å organisere de sterke verbene, slik at verbene med null-alternasjon skal tilhøre én klasse, verb med to alternasjoner en annen osv. Vi har sett at sterke verb kan ha to ulike vokaler i et paradigme. Det finnes likevel også svake verb som har to ulike rotvokaler i et paradigme, f.eks. i *telja*-klassen.¹⁴ Selv om det ikke er så vanlig for svake verb, betyr det at trekket *to ulike vokaler i et paradigme* kan være felles for svake og sterke verb. Det samme gjelder én rotvokal i et paradigme. Dette er ikke så typisk for sterke verb,¹⁵ men denne egenskapen deles med svake verb hvor de fleste paradigmer bare har én rotvokal. Vi står igjen med de sterke verbene som har tre og fire ulike rotvokaler innenfor et paradigme. Selv om det er sjeldnere enn to ulike vokaler, beskriver dette eksklusivt den sterke verbbøyingen. Dette trekket deles altså aldri med svake verb. Tre eller fire ulike rotvokaler må dermed være distinktivt for sterk verbbøying i norsk. Idéen diskuteres videre i 3.2.

¹⁴ Den språkhistoriske grunnen til vokalvekslingen ved disse verbene er ikke avlyd, men omlyd (fotnote 7).

¹⁵ Enger (2021: 5–6) regner med syv slike verb i bokmål og noen dialekter.

3 Kategorisering

Som vi har sett, postulerer ulike verk ulike klassifiseringer av verbgrupper og enkelte verb. Det skyldes bruk av ulike kriterier og vektlegging av ulike prinsipper. I dette kapittelet presenteres det teoretiske utgangspunktet for klassifiseringen generelt, hvordan klassifiseringsprinsippene brukes i de omtalte norske grammatikkene og verkene og mulige alternativer. I tillegg blir regularitetsbegrepet, som ofte brukes i forbindelse med verbklassifisering, tatt opp.

3.1 Klassiske kategorier

De tradisjonelle norske grammatikkene gir oss ulike, men klare svar om hvilke verb som er svake eller sterke, hvor mange bøyingsklasser som finnes, og hvilke verb som tilhører de oppgitte klassene. Disse klassifiseringene ser ut til å operere med klare kategorigrenser, og noen av grammatikkene klarer seg uten «tilleggsklasser». De tradisjonelle grammatikkene tar nødvendige og tilstrekkelige kriterier som utgangspunkt for klassifiseringen. Denne tilnærmingen stammer fra Aristoteles (*Metaphysics*, V. VII 1017a 20–25; VIII) som så det slik at ting har «tilfeldige» og «essensielle» egenskaper. Essensielle egenskaper forstås som absolutt nødvendige trekk ved definisjonen av et bestemt fenomen, mens tilfeldige trekk er uobligatoriske. De kan hjelpe med prediksjoner, men er ellers utilstrekkelige. Med tanke på verbbøyingen i de omtalte verkene tas f.eks. enstavelses preteritum som en essensiell egenskap ved de sterke verbene, mens vokalskifte bare er en tilfeldighet. Mange sterke verb har vokalskifte, men ikke alle, i tillegg til at også svake verb kan ha det (jf. 2.3.4). Enstavelses preteritum regnes derimot som et nødvendig og tilstrekkelig trekk for å fastslå at verbet er sterkt (jf. Enger 1998a: 165ff).

Den klassiske tilnærmingen fører med seg at beskrivende trekk er binære, og at kategorier har klare grenser (Taylor 1995: 23). Det innebærer at når vi klassifiserer verb, kan ikke et verb være både sterkt og svakt samtidig – én av kategoriene må velges. Med andre ord står den klassiske kategoriseringsmåten for alt eller ingenting, men ikke noe innimellom.

Når vi ser på argumentasjonen i de norske grammatikkene, er det åpenbart at verbplasseringen i en bestemt klasse ikke alltid er så sikker og tydelig. Aasen (1996[1848]: 143) nevner f.eks. *telja*-klassen som han kaller for «en Mellemart af den stærke og den svage Konjugation». Verb i *telja*-klassen kombinerer både et prototypisk svakt kjennetegn – tostavelles preteritum, og to prototypiske sterke kjennetegn – vokalskifte og enstavelses presensform. Aasen påpeker at denne gruppen har fellestrekk med både svake og sterke verb, men den klassiske

kategoriseringsteorien tillater som nevnt ikke noe innimellom. Dette gjenspeiles hos Aasen som går ut fra et nødvendig og tilstrekkelig trekk – tostavelles preteritum – og oppfører disse verbene under den svake bøyingen.

Slike tilfeller kaster lys over et problem med klassifiseringen som er basert på nødvendige kriterier. Tilfellet med *telja*-klassen beskrevet ovenfor tyder på at når vi velger å bygge på nødvendige og tilstrekkelige kriterier, må vi ta et entydig valg, noe som kan bidra til at hvilken som helst ambivalens må bli oversett. Dette kan skape forskjeller mellom det som eksisterer i praksis og teori, noe Taylor (1995: 72) beskriver som forskjell mellom ekspertkategorier og folkekategorier. De klassiske kategoriene er basert på ekspertenes avgjørelse om kategorimedlemskap. En god del av klassifiseringen i tradisjonelle beskrivelser er basert på slike ekspertavgjørelser hvor nødvendige og tilstrekkelige kriterier legges til grunn, mens andre trekk blir ignorert. Det er mulig at vanlige folk uten spesifikk lingvistisk bakgrunn kategoriserer annerledes, så en kan mene at lingvistenes kategorisering burde speile talernes kategorisering, spesielt når målet er psykologisk plausibilitet, slik som i denne oppgaven.

3.2 Ikke-klassiske kategorier

Den klassiske kategoriseringsteorien ble kritisert med utgangspunkt i at noen kategorier ikke har obligatoriske definisjonskriterier som skiller dem fra andre kategorier. Spesielt velkjent er språkfilosofen Wittgensteins (1997[1953]) argumentasjon rundt det tyske ordet *Spiel* hvor han bemerker at det ikke er noen obligatoriske felles egenskaper blant medlemmene av kategorien, altså ikke noe som skiller spill fra ikke-spill. Ideen ble videreutviklet ved hjelp av eksperimenter av blant annet Labov (1973) og Rosch (1973; 1975). Noen av de viktigste funnene innebærer at det ikke alltid er klare skillelinjer i naturlige kategorier; i tillegg kan ting vurderes med tanke på hvor bra eksempel av en bestemt kategori de er, altså i hvor stor grad de representerer kategorien. Disse ideene står i strid med den klassiske tradisjonen hvor det antas perfekt korrelasjon mellom felles egenskaper og kategorigrenser.

Et mulig alternativ for klassiske kategorier er en prototypebasert kategorimodell hvor noen medlemmer betraktes som sentrale ettersom de deler et stort antall fellestrekk, mens de andre er mer perifere hvis de bare deler noen få attributter (Taylor 1995: 54). Prototypeteorien legger ikke vekt på nødvendige og tilstrekkelige kriterier. Forholdet mellom medlemmene i en kategori beskrives heller gjennom familielikheter (eng. «family resemblances») (Lakoff 1987: 12). Det vil si at medlemmene i en kategori deler noen av trekkene, hvorav ingen er

tilstrekkelige for klassetilhørighet. Nå skal vi se på hvilke konsekvenser dette har for vår forståelse av kategoriene innenfor verbbyggingen.

Først og fremst kan vi se på selve skillet mellom sterke og svake verb. Kriteriet som legges til grunn i tradisjonelle beskrivelser, er som nevnt antall stavelser i preteritum. Likevel assosieres mange flere trekk med sterke eller svake verb. For eksempel finner vi som regel følgende trekk i den sterke verbbyggingen: enstavelses presensform eller tonem 1 i presens; vokalveksling med to, tre eller fire ulike rotvokaler; omlydsforhold mellom infinitiv og presens når det er mulig; tostavelles supinum med et sterkt suffiks (jf. 2.3). Med utgangspunkt i prototypeteorien kan vi si at de verbene som har flest av disse trekkene, blir de mest prototypiske og dermed sentrale i den sterke verbbyggingen. Et eksempel på hvorvidt ulike verb innehar disse trekkene, er illustrert i tabellen nedenfor. Opplysningene er basert på Venås (1967; 1974).

Tabell 3. Sterke kjennetegn ved ulike verb.

	STUPA ¹⁶	FINNA	LEGGJA	SKULLA	TELJA	KALLA	KJØPA
Enstavelses preteritum	X	X	X	-	-	-	-
Enstavelses presens / tonem 1	X	X	X	X	X	-	-
Vokalveksling i 2, 3 eller 4 steg	X	X	X	X	X	-	-
Omlyd i presens	X	-	-	-	-	-	-
Tostavelles supinum	X	X	-	X	-	X	-
Sterkt suffiks i supinum	X	X	-	-	-	-	-
Kriterier oppfylt av 6	6	5	3	3	2	1	0

Tabellen illustrerer at verb som STUPA er de mest prototypiske. STUPA oppfyller alle ovennevnte kriterier. FINNA er også et nokså prototypisk sterkt verb – det eneste som mangler er omlyd i presens som ikke er mulig på grunn av at rotvokalen *i* ikke er omlydbar. Omlyd er et mindre verdifullt kriterium – et fåtall sterke verb kan ha omlyd av fonologiske grunner som nevnt i 2.3.1. Ikke alle trekkene er tilstrekkelige for å fastslå klassetilhørighet, f.eks. regnes verb som TELJA for å være svake, men har to trekk til felles med prototypiske sterke verb. Dette illustrerer relasjonen mellom *telja*-klassen og den sterke verbbyggingen. Verb som

¹⁶ Det antas at verbene følger paradigmestruktur slik som framstilt hos Venås (1967; 1974).

LEGGJA problematiserer de klassiske inndelingene enda mer – verbet har som regel enstavelses preteritum synkront, men klassifiseres ofte som et svakt verb med utgangspunkt i diakroni (jf. Faarlund et al. 1997: 500). Tabellen viser at verb kan ha ulikt antall sterke kjennetegn – fra 0 til 6. Ikke-klassiske kategorier åpner for å diskutere *i hvilken grad* noe er et medlem i en bestemt kategori, i stedet for å bare fastslå at noe er eller ikke er det (Geeraerts 2006: 146).

3.3 Regularitet i verbbøyingen

I 2.2 har vi sett at f.eks. preterito-presentiske verb (MÅTTA, VILJA) og noen andre verb som VERA eller HA kalles for irregulære, men hva er bakgrunnen for det? Ifølge Western (1921: 327; 329) «passer [de] ikke inn i nogen av de foran opførte klasser» og «adskiller sig fra de foran opførte [verb]». Den samme retorikken finner vi også i andre verk (jf. Venås 1974: 333). I det følgende skal jeg se litt nærmere på hva det betyr å ikke passe inn og skille seg ut, og hvordan regularitetsbegrepet anvendes i noen lingvistiske tilnærminger.

Matthews (1991: 130) definerer regelmessighet slik: «To say that a form has a regular inflection is to say that it has the inflection one would expect unless one knew that it was different». Dette synet ligger nær en default-forståelse. I norsk er svak bøyning forventet, og antakelig *kasta*-klassen for verb der stammen ender på en konsontantgruppe (jf. 4.2). Når vi imidlertid ser på tre ganske like verb BYGGE, RYGGJA og TYGGJA, kan vi finne tre ulike bøyinger: *bygge – bygde*; *rygge – rygga*, *tygge – togg*. Bare ett verb tar den antakelig forventede bøyingen.

Definisjonen Matthews (1991) tilbyr, ligner det synet som er vanlig i generativ lingvistik. I tradisjonelle generative tilnærminger regner man med at de regelmessige formene er prediktable og blir dannet ved hjelp av regler, mens de uregelmessige er uforutsigbare og utgjør en finitt liste som memoreres separat (jf. Aronoff 1976: 46; Pinker 1991: 532; Pinker 1999: 16–17). I slike tilnærminger tilsvareer skillet mellom regler og lister direkte skillet mellom svake eller regulære verb og sterke eller irregulære verb. Dette hevdes iallfall for engelsk hvor svake verb kan anses som én bøyingsklasse. Tilnærmingen står i tråd med den klassiske kategorimodellen som postulerer binære kategorigrenser (jf. 3.1). Dette synet forsvares med at grammatikken er uavhengig av kognitive evner og anses som en autonom lingvistisk modul i generativ grammatikk (jf. Lakoff 1987: 181), noe som betyr at grammatiske kategorier oppfører seg annerledes enn naturlige kategorier, og de kan dermed være binære.

Utenfor generativ grammatikk er *regel* ikke like uproblematisk. Blant annet Lass (1984: 227) mener at «[w]e have only an intuitive sense (if that) of how many examples are needed to justify positing a base-form + rule(s)». Det er heller ikke enighet om at all sterk bøyning er uregelmessig, slik som antas i deler av generativ grammatikk og er vanlig i engelsk språkvitenskap generelt. Rasmus Rask (1811: 112) skiller mellom to konjugasjoner i sin grammatikk over norrønt språk som står for svak og sterk verbbøyning respektivt. Han sier at den andre konjugasjonen som av så mange har blitt kalt uregelmessig, egentlig er like regelmessig som den første, bare at den følger egne regler som utgjør en egen forandringsmåte. Rask er ikke alene om dette. Også generativisten Ferenc Kiefer (1970: 128) argumenterer for at 85 av 101 sterke verb i svensk følger generelle regler. Det er fullt mulig å sette opp bøyingsmønstre for sterke verb ved å sette opp avlydsrekkene slik som i de tradisjonelle grammatikkene. Da kan vi f.eks. si at det finnes en gruppe verb som har følgende vokalvekslingsregel: *i – ei – i (bita – beit – bite)*.

I kognitiv lingvistikk er det akseptert at lingvistiske forhold ikke handler om alt eller ingenting, og at lingvistiske kategorier ikke alltid har klare grenser (jf. Langacker 1987: 14). Problemet kan illustreres med det engelske verbet *sleep* som har preteritum *slept*. Denne formen beskrives som en blanding – den er irregulær, men preteritumssuffikset *-t* kommer fra den regulære verbbøyningen (McClelland og Patterson 2002: 466; Bybee og Beckner 2015: 963). Også i kognitive rammeverk blir begrepene regelmessig og uregelmessig brukt om svake og sterke verb, men forskjellen er at «regulariteten» er gradert – det hevdes ikke at et bestemt verb er regulært eller irregulært uten videre. Verb kan altså være (ir)regulære i ulik grad (jf. Geeraerts 2006: 146). Alternativet som tilbys for generativistenes regler og lister, er å behandle alle typer bøyning på samme måte uten regler i generativ forstand, f.eks. hevder Bybee og Beckner (2015: 958) at «speakers maintain “rich memory representations” in which experiences with language in all their glorious detail are stored in exemplars». Med andre ord trenger språkbrukere ikke regler – det er derimot lagt vekt på hukommelsen og evnen til å koble sammen, systematisere og generalisere språklige erfaringer (jf. 4.1). Memorering anses ikke nødvendigvis som et tegn på irregularitet. Ved å knytte språket til generelle kognitive evner tar kognitive tilnærminger avstand fra generativ grammatikk hvor språket blir sett på som en del av den biologiske utrustningen (Faarlund 2005: 30). Det må presiseres at heller ikke kognitiv lingvistikk gir oss et klart svar på hva regularitet i verbbøyningen betyr, men tillater et ikke-binært perspektiv.

4 Morfologisk teori

I dette kapittelet vil det bli lagt vekt på morfologisk teori. Her presenteres begrepet *bøyingsklasse* og tilknyttede spørsmål – motivasjon for bøyingsklassetilørighet, struktur i bøyingsparadigme og forutsetninger for klasseskifte.

4.1 Begrepet *bøyingsklasse*

En utbredt definisjon av *bøyingsklasse* er følgende: «a set of lexemes whose members each select the same set of inflectional realizations» (Aronoff 1994: 64). Preteritum av svake verb i norsk kan komme til uttrykk gjennom flere ulike suffikser. I prinsippet uttrykker alle suffiksene samme innhold, altså *preteritum*, jf. *spise – spiste*, *snakke – snakka*, *veie – veide*, *bo – bodde*.¹⁷ De svake verbene fordeler seg over disse fire kategoriene og tar ett av suffiksene.¹⁸ De verbene som tar samme suffiks, tilhører én bøyingsklasse. Definisjonen stiller *per se* et strengt krav – alle medlemmene i en klasse skal ta nøyaktig samme sett av bøyingsrealiseringer. Det vil si at alle verbene i samme klasse skal ta samme presens-, preteritums- og perfektumssuffiks. Aronoff (1994: 65) ser for seg at leksemer er markert med et slags flagg som sørger for at leksemet manifesterer akkurat riktig sett av bøyingsrealiseringene. Denne forklaringen kan sammenlignes med framstillingen vi ofte finner i tradisjonelle grammatikker, som spesifiserer bøyingsrealiseringene for hver paradigmeceelle separat.

Skal vi holde fast ved definisjonen i sin helhet, kan det fort føre til et svært stort antall bøyingsklasser,¹⁹ slik at alle de ulike settene av bøyingsrealiseringene skal holdes separert. For eksempel kan ikke *fortelle – fortalte* falle under samme bøyingsklasse som *spise – spiste*, ettersom *fortelle* også har vokalskifte i tillegg til suffikset *-te*. En slik streng separasjon av bøyingsklassene stemmer godt med den klassiske kategoriseringsmodellen (jf. 3.1). Likevel har vi sett at kategoriene ikke alltid har klare grenser. Faktisk oppføres *spise* og *fortelle* under samme bøyingsklasse i bokmål i noen grammatikker (jf. Faarlund et al. 1997: 484).

En mulighet er å modifisere definisjonen på følgende måte: «[C]lasses of lexemes that go together in respect of some inflection» (Matthews 1991: 129–130) eller «a group of words or stems that inflect in the same or a similar fashion» (Enger 1998a: 134). Denne utvidelsen åpner for likhet i paradigmet i stedet for fullstendig ensartethet, noe som i sin tur tillater å

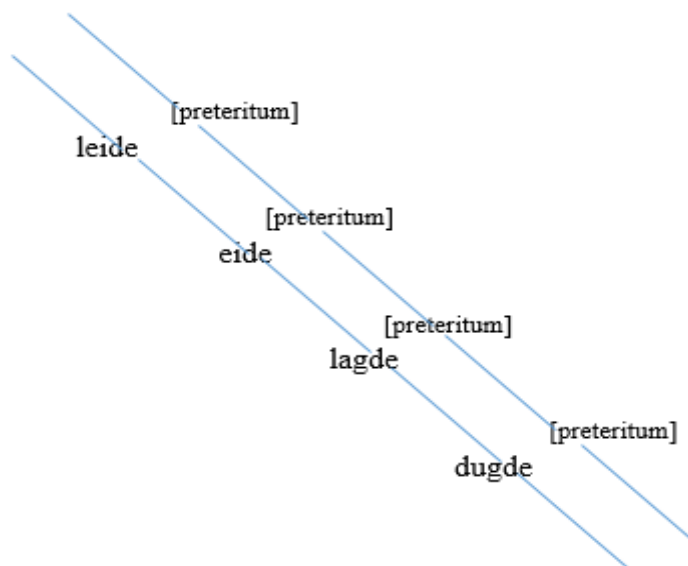
¹⁷ Det forutsettes at *-de* og *-dde* er ulike suffikser i tråd med tradisjonen.

¹⁸ Det finnes verb som tillater flere muligheter, men riktignok ikke i én og samme idiolekt.

¹⁹ Hos Enger (1998a: 85) har en slik analyse gitt 21 klasser av svake verb.

plassere noe avvikende medlemmer i samme bøyingsklasse med andre like leksemer. Naturligvis kan en spørre hva denne likheten innebærer, altså hvor grensa går for hva som er likt og hva slags avvik som kan aksepteres. Enger (1998a: 28) skriver at «there are no uncontroversial criteria for inflectional similarity or sameness in the linguistic literature». Dette fører til at vi kan postulere ulikt antall bøyingsklasser for samme ordklasse i ett og samme språk, og det gjenspeiles i de ulike grammatikkene og beskrivelsene (jf. 2.2).

I tilnærmingene som springer ut av kognitiv lingvistikk, er «likhet» involvert i bøyingsklassedefinisjonen. Her blir bøyingsklassene ansett som produkt-orienterte generaliseringer eller skjemaer over alle former som har noen felles egenskaper (Bybee 2010: 22; Bybee og Beckner 2015: 958; Jackendoff og Audring 2018; Nessel 2019). Det betyr at basisformen ikke er så viktig, men det er de fonologiske og semantiske likhetene mellom «ferdiglagde» former som skaper et nettverk. For eksempel har verbene LEIA og LAGA ulike basisformer, men ganske like preteritumsformer med *de*-suffikset – LEIDE, LAGDE. Det er dermed forbindelsene mellom disse (og de andre) formene som kobles sammen, og eventuelt generaliseres og kategoriseres til et skjema, som vist i figur 1:

Figur 1. Produkt-orienterte fonologiske og semantiske forbindelser. Basert på Bybee (2010: 23).

En annen mulig innvending mot den tradisjonelle flaggmetaforen er også det at en del informasjon er felles på tvers av bøyingsklasser. For eksempel brukes *-r* som presensmarkør i nynorsk for alle svake verb, bortsett fra *telja*-klassen. Det heter *kasta – kastar; reise – reiser; leve – lever; tru – trur*. Flere verb danner altså presens på samme måte selv om de tilhører ulike bøyingsklasser. I likhet med Aronoff (1994) ser Corbett og Baerman (2006) det også

slik at leksemer i vokabularet er markert med et slags flagg – «inflectional class feature» – som spesifiserer bøyingsrealiseringene, men det åpnes for «kryssklassifisering» (Corbett og Baerman 2006: 235). En del informasjon er felles for de ulike bøyingsklassene og trenger dermed ikke å spesifiseres separat. Det betyr at det ikke er noe poeng i å spesifisere et helt paradigme for hvert enkelt leksem ettersom en del informasjon kan utledes fra andre steder eller er med andre ord default. I stedet for å se bøyingsklassene som «separate atomer», åpner denne tilnærmingen for overlapping, og at språkbrukeren ikke trenger å huske alt. Dette tilsier at den tradisjonelle framstillingen av separate bøyingsklasser med strengt adskilte paradigmer muligvis er unødvendig (jf. Dammel 2011 og Enger 2012 for kritikk av den tradisjonelle flaggmetaforen).

Blevins et al. (2018) går enda lenger. De anser bøyingsklassene som et sekundært produkt eller et resultat av systembeskrivelser. Et mulig alternativ er å bygge på selve ordet (Blevins et al. 2018: 277–278). I en slik modell står elementet med prediktiv verdi i fokus, ettersom det etablerer relasjoner med andre elementer. Et element med prediktiv verdi forstås som en eksponent som hjelper å forutsi hvordan ordet skal bøyes. Det kan f.eks. være ordets endelse. Verbet KASTA har preteritum *kasta* hvor *a*-endelsen i preteritum indikerer at presens er *kastar*. Likevel har *a*-en alene, utenfor ordet, ikke noen prediktiv verdi, det er altså bare når endelsen opptrer i ordet, at den får verdi. Slike relasjoner skaper implikasjonell struktur hvor sammenligning av elementet med mønsteret fører til prediksjon og utledning av nye former (Blevins et al. 2018: 283).

I dette avsnittet ble flere mulige syn på bøyingsklasse presentert. Som nevnt er målet for oppgaven psykologisk plausibilitet, og dermed skal bøyingsklassedefinisjonen drøftes i forhold til dataene mine i avsnitt 8.2.3.

4.2 Motivasjon for bøyingsklassetilhørighet

Bøyingsklassene ble lenge betraktet som et tilfeldig og redundant fenomen som ikke oppfyller noen funksjon, og dermed var uten teoretisk interesse i lingvistikken (se Wurzel 1989: 64). Lass (1990: 82) kaller bøyingsklassene for «junk» ut fra synkront perspektiv; til og med Aronoff (1994: 167) som argumenterer for morfologiens selvstendighet, peker på «the arbitrary basis of the inflectional classes». Til tross for at den bøyingsvariasjonen som bøyingsklassene skaper, ikke ser ut til å tjene noe fornuftig mål, er bøyingsklassene ikke nødvendigvis helt tilfeldige. Corbett (2009: 5) mener at «kanoniske» bøyingsklasser kjennetegnes av at leksemene er fordelt på ulike klasser helt uavhengig av deres fonologiske, syntaktiske og semantiske egenskaper. Dette har Aronoff (1994) kalt for morfomer – et rent morfologisk fenomen. Samtidig som mange bøyingsklasser oppviser slik autonomi (jf. Nübling 2008: 285), er det heller ikke så uvanlig å finne korrelasjon mellom leksemets bøyingsklassetilhørighet og dets andre egenskaper (Stump 2015: 139).

Innenfor kognitiv lingvistikk forstås motivasjon som et gradert fenomen. Lakoff (1987: 96) forklarer motivasjon som «principles that *motivate*, or *make sense of*, a system», og skriver at de fleste tilfeller av kategorimedlemskapet er verken fullstendig motivert eller arbitrære – de er delvis motivert. Motivasjon forstås på samme måte innenfor *naturlig morfologi*. I dette rammeverket kalles prinsippene som motiverer bøyingsklassetilhørighet, for *ekstramorfologiske egenskaper*, altså egenskaper utenfor morfologien (Wurzel 1989: 113). Videre vil jeg gi illustrere hvordan ekstramorfologiske egenskaper korrelerer med bøyingsmåten.

Den fonologiske formen kan fungere som motivasjon for bøyingsklassetilhørighet. For eksempel får verb som ender på *-ere* i infinitiv, *-te* i preteritum og *-t* i supinum: *studere* – *studerte* – *studert*. Bøyning ved andre svake verb er også i hvert fall delvis motivert med utgangspunkt i en fonologisk egenskap. Verbene som får *-et/-a* i preteritum, er stort sett verb der stammen ender på en konsontantgruppe og har dermed kort rotvokal, f.eks. *kaste* – *kasta/kastet*; *snakke* – *snakka/snakket*. Ragnarsdóttir et al. (1999: 588) viser at det er sterk korrelasjon mellom lengden av rotvokalen og bøyingsklasse i bokmål – i *kasta*-klassen har ca. 80% verb kort stammevokal og 20% har lang. Verbene der stammen ender på enkelkonsonant eller vokal, får derimot i regelen *-te/-de/-dde* (Faarlund et al. 1997: 492–500). Disse suffiksene er også som regel fordelt på en bestemt måte avhengig av den fonologiske formen – verbene som ender på en stemt konsonant eller diftong, får *-de* (*lagde*, *leide*); verbene med ustemt konsonant får *-te* (*spiste*); verbene som ender på vokal, får *-dde* (*nådde*). En slik

fordeling står i samsvar med det som er enklest og mest naturlig å uttale, men vi finner unntak, f.eks. kan det i Vest-Agder og Rogaland hete *syklte, fiskte, helste og hoppete* i preteritum (Skjekkeland 2005: 127). Disse eksemplene bryter med fonologisk «naturlighet».

Måten ord bøyes på, kan også være semantisk og/eller syntaktisk motivert. I norrønt ble fem slektskapsord bøyd på samme distinkt måte: *faðir, bróðir, móðir, dóttir, systir* (Iversen 1972: 66). Svaret på hvorfor akkurat disse ordene har spesiell bøying, ligger nok i semantisk motivasjon. Disse ordene er relatert gjennom betydning – de viser til de nærmeste familiemedlemmene og følger derfor samme bøyingsmønster. Semantisk motivasjon for bøyingsklassetilhørighet finnes også ved verb. Wurzel (1989: 113) nevner følgende egenskaper som kan ha betydning for bøyingen i tysk: «modality, transitivity/intransitivity, punctuality and stativeness». I hvert fall noen av disse egenskapene har betydning i norsk også. Et eksempel på at semantikken kan motivere verbbøyingen, er såkalte parverb, f.eks. LIGGJA og LEGGJA. I slike verbpar bøyes det transitive verbet svakt og det intransitive sterkt. Et annet eksempel der semantikk korrelerer med bøyingsklassetilhørighet, er den semantiske egenskapen *momentanitet* som oftere forekommer ved sterke verb (Nilsen 2012; kap. 5).

Flere egenskaper som har betydning for ordets bøying, kan også kombineres. Enger (2014: 164) skriver om en gruppe svake nøytrer i noen norske dialekter, slik som ØYRA, AUGA, HJERTA. Allerede i norrønt var det få svake nøytrer, og denne gruppen hadde et særegent fonologisk kjennetegn – *a*-endelse i nom.sg. I tillegg betegnet de fleste – men ikke alle – substantivene en kroppsdel. I de dialektene som har beholdt klassen, ble den mer avgrenset, slik at den bare inneholder kroppsdelssubstantivene i dag. De substantivene som ikke betegner kroppsdel, har ifølge Enger (2014) forlatt klassen. Utviklingen i denne klassen har ført til forsterket «motivasjon» der både den fonologiske og den semantiske egenskapen er et krav for klassetilhørigheten.

4.3 Struktur i bøyingsparadigmene - «system i galskapen»?

Et bøyingsparadigme kan generelt og nøytralt defineres som «the set of inflected forms that share a single stem of a lexeme» (Nesset og Janda 2010: 703). Det betyr at bøyingsformene til et leksem, f.eks. *brød – brødet – brød – brødene*, utgjør et paradigme. Til tross for at paradigme-begrepet har en lang historie i lingvistikken, er eksistensen av bøyingsparadigmene ikke selvsagt. Bøyingsparadigmene blir i noen tilnærminger, som f.eks. *Distributed Morphology* (Halle og Marantz 1993; McGinnis-Archibald 2016; Siddiqi 2018), fullstendig avvist som unødvendige; andre velger å se på bøyingsparadigmene som ustrukturert hvor alle

medlemmene har samme status (f.eks. *Optimal Paradigms*, McCarthy 2005); tredje mulighet er å forsøke å vise at bøyning ikke er et uregulert kaos, men at det finnes prinsipper som strukturerer bøyingsparadigmene, at det med andre ord finnes «system i galskapen» (Enger og Kristoffersen 2000: 158).

Flere observasjoner tyder på at paradigmene har en intern struktur. Det argumenteres for at ikke alle paradigmemedlemmer har lik status. Bybee (1985: 57) mener at noen paradigmemedlemmer er mer autonome enn andre. Autonomigrad er knyttet til semantisk umarkerthet, tegnfrekvens og morfofonologisk irregularitet. Autonome medlemmer skal altså være mest grunnleggende semantisk, ha høyest tegnfrekvens og vil kunne skille seg ut morfofonologisk. Med utgangspunkt i disse kriteriene er f.eks. presensformen mer autonom enn supinumsformen. Dette har konsekvenser for språkendring. Ikke alle verbformene gjennomgår classeskifte med en gang – noen er mer resistente enn andre (Enger 2010: 378). Ved classeskifte hvor sterke verb blir svake, tenderer den lite autonome supinumsformen å bli svak før preteritum, og presens holder på den sterke bøyningen lengst (Enger 1998a; 2004; 2010).

Det mye omtalte prinsippet *Paradigm Economy Principle* (PEP) (Carstairs 1983) og dets senere versjoner *No-Blur Constraint* (NBC) (Carstairs-McCarthy 1994) og *Synonymy Avoidance* (Carstairs-McCarthy 2010) viser også at bøyingsparadigmene er strukturert (jf. Blevins et al. 2018: 278). Disse prinsippene beskriver den affigerende bøyningen. Enda et forslag er at bøyingsparadigmene er strukturert som radiale kategorier – hvor medlemmene er definert ut fra en eller flere prototyper (Neset og Janda 2010; jf. 3.2). Når det gjelder den ikke-affigerende bøyningen, er det framlagt et forslag om *Stem Alternation Constraint* (Enger 2004) som har fått mye mindre oppmerksomhet, men er sentralt i denne oppgaven (jf. kap. 5).

Samtidig som vi har argumenter for at bøyingsparadigmene oppviser en intern struktur, har den affigerende bøyningen fått mye mer oppmerksomhet enn den ikke-affigerende bøyningen. Flere forskere har påpekt manglende forskning omkring den ikke-affigerende bøyningen: «Stem alternation has tended to be a neglected Cinderella within a branch of linguistic theory (morphology) that itself has a Cinderella status» Carstairs-McCarthy (2002: 55); «a theory of the limits of possible variation in paradigms remains a major desideratum of morphological theory» Maiden (1996: 196). Denne avhandlingen fokuserer nettopp på ikke-affigerende bøyning.

4.4 Bakgrunn for classeskifte

Ord kan endre bøyingsmåte. Ved bøyingsclasseskifte kan vi observere noen klare tendenser – at noen bøyingsmønstre er foretrukket framfor andre (jf. Wurzel 1989: 64–65). Hvorfor bøyingsmåten blir endret, hva dette kan føre til, og hvorfor noen mønstre er mer «populære» enn andre, er spørsmål som tas opp i dette avsnittet.

I den språkteoretiske tilnærmingen *naturlig morfologi* står begrepet *naturalighet* sentralt. Dette begrepet brukes for å forklare at noe er mer naturlig eller «normalt» enn noe annet. Ofte ses dette i forbindelse med markerthet, slik at «mindre markert» betyr mer naturlig (Mayerthaler 1987: 26).²⁰ Mayerthaler (1981: 2) forklarer at en morfologisk prosess eller struktur er naturlig hvis den er utbredt, tilegnes relativt tidlig og er resistent mot språkendring eller utvikles frekvent ved språkendring. Bøyingsklasser som et fenomen kan f.eks. anses for å være universelt unaturlige. Språk har likevel bøyingsklasser, og når vi ser på hva som er naturlig for bøyingsklassene språkspesifikt, er det ifølge (Wurzel 1987: 80) implikative mønstre som betyr at flest mulig ord i klassen er bundet av ekstramorfologiske egenskaper. Naturalighet betyr med andre ord systematisk struktur eller uniformitet, noe språkendring ideelt skal føre til ifølge naturlig morfologi. Bøyingsklassene som følger disse prinsippene, er stabile.

At noen bøyingsklasser kan miste stabilitet, skyldes som regel fonologisk endring, men kan også komme av at semantiske og syntaktiske egenskaper blir nøytralisert (Wurzel 1989: 140–143). Når en slik situasjon oppstår, vil brudd i systemet føre til endring hvor det er forventet at distinksjonene blir fjernet, og ordene vil gå fra den unaturlige til den naturlige klassen (Wurzel 1989: 70; jf. 4.2). Som påpekt i 4.2 er det mulig at noen bøyingsklasser ikke har noen ekstramorfologisk motivasjon, men er stabile. Ekstramorfologisk motivasjon må dermed bare være én side av vår forståelse om hva som «motiverer» bøyingsklasser.

I bruksbaserte tilnærminger blir frekvens, produktivitet og skjemaegenskaper vektlagt i forklaring av classeskifte (Bybee og Beckner 2015: 965–966). Det skilles mellom tegn- og typefrekvens. Tegnfrekvens indikerer hvor ofte et leksem forekommer, f.eks. er verbet VERA mer frekvent enn KASTA. Det er kjent at irregularitet er knyttet til høy tegnfrekvens, slik at høyfrekvente ord beholder eller til og med utvikler særegen bøyning (jf. Nübling 2000). Typefrekvens forteller heller om hvor vanlig en bestemt bøyingsmåte er. Bokmål har mange

²⁰ Markerthet antas for å være gradert. Det betyr altså at noe er ikke enten markert eller umarkert, men heller markert i ulik grad.

flere svake verb enn sterke, mer presist 96% mot 4% (Ragnarsdóttir et al. 1999: 587; 589), og den svake verbbøyingen har dermed høyere typefrekvens. Typefrekvens har betydning når nye ord kommer inn i språket, eller eksisterende ord skal bytte bøyingsklasse. Ofte får den mest typefrekvente klassen nye medlemmer – både de nye verbene som kommer inn i språket, og mange sterke verb går til den svake verbbøyingen i norsk (Enger og Conzett 2016: 265). Produktivitet blir også påvirket av om de nye ordene ligner på allerede eksisterende medlemmer i en bøyingsklasse – de skal altså samsvare med et eksisterende skjema (jf. 4.1) som kan innebære noen fonologiske eller semantiske krav.²¹ For eksempel gjennomgår verbet FLY overgang fra sterk til svak verbbøying. Selv om *kasta*-klassen er den mest typefrekvente, får verbet ikke preteritum **flya*. Dette må skyldes den fonologiske formen (lang vokal i utlyd) som samsvarer med *nå*-klassen. Derfor får ordet preteritum *flydde*. Eksempelet viser også at hva som er markert, vil variere fra ord til ord – **flya* er markert for verbet FLY, men ikke for verb som har kort rotvokal i infinitiv og ender på en konsonantgruppe. Samtidig vil dette være avhengig av dialekt – for noen er det naturlig at slike verb får *-te*, ikke *-a/-et* (jf. 4.2 for eksempler som *hoppte* og *danste*).

Selv om mønstrene beskrevet ovenfor er dominerende, finnes det også verb som blir sterke, f.eks. verbet LIKA som er notert med svak bøyning i norrønt, men får i noen dialekter sterkt preteritum *leik* (Venås 1967: 32). Den sterke verbbøyingen har altså også vært produktiv til en viss grad i norsk. Nilsen (2012: 39) undersøkte verbtilvekst ved de sterke verbklassene basert på Venås (1967) og kom fram til at klassene I (*bita*), II (*bryta*) og III (*detta, finna, søkka*) har vært mest produktive.

Bøyingsklasseskifte kan ha ulike konsekvenser for bøyingssystemet. Dammel (2011: 77–78) presenterer tre mulige resultater – *Flexionsklassenabbau* (reduksjon), *Flexionsklassenumbau* (omstrukturering), *Flexionsklassenausbau* (økning). Reduksjon av bøyingsklasser kan virke som det mest logiske utfallet ettersom bøyingsklassene så ofte anses for å være «junk» uten noen funksjon synkront (jf. Lass 1990). Likevel forekommer også det motsatte resultatet *Ausbau* – at antall bøyingsklasser øker. Et eksempel på det er framveksten av *nå*-klassen (Dammel 2009). Eksempel på *Umbau* beskrives av Enger (2014) (se 4.2).

²¹ Produktivitet er også et viktig kriterium i naturlig morfologi og beskrives på en liknende vis som i bruksbaserte tilnærminger. Produktive klasser beskrives som åpne, de som får nye ord og tiltrekker medlemmer fra andre klasser, men mister ikke ord til fordel for andre klasser. Samtidig nevnes det at produktivitet bare gjelder ord som har bestemte fonologiske og/eller semantiske trekk (Wurzel 1989: 151). Dette stemmer godt overens med framstillingen innenfor bruksbaserte tilnærminger.

5 Tidligere forskning rundt classeskifte i nordisk, særlig norsk

Klasseskifte i verbbygging i norsk tas opp i flere forskningsarbeid. Både de sterke og de svake verbene i norske dialekter er nøye beskrevet av Kjell Venås i verkene *Sterke verb i norske målføre* (1967) og *Linne verb i norske målføre* (1974) (se 6.3 for mer informasjon om verkene), som brukes som korpus i oppgaven (jf. kap. 6). Disse to verkene er primært deskriptive samlinger over registrerte bøyingsformer, men inneholder i tillegg diakrone bemerkninger. Noen viktige observasjoner rundt den sterke verbbyggingen omtalt av Venås (1967) er følgende: antall verb i klassene I (*bita*), II (*bryta*) og III (*detta; finna; søkka*) har vist betydelig økning siden norrønt (s. 53; 100; 188); klassene IV (*bera*) og V (*lesa*) har derimot blitt redusert (s. 212; 245); klasse VI (*fara*) kan etter Venås sin klassifisering sies å ha tilvekst på 4 verb (s. 311–312), mens klasse VII (*blåsa*) har mistet medlemmer (s. 336). De diakrone utviklingsmønstrene forklarer Venås ved å vise til klassehomogenitet, distinktivitet (f.eks. distinkte rotvokaler) og frekvens. Klasse I f.eks. beskrives som å ha hatt «lite samanblanding med andre klasser og liten frågang til dei pga det særmerkte vokalskiftet» (Venås 1967: 53).

Linne verb i norske målføre (Venås 1974) har også classeskifte som et gjennomgående tema. Overganger mellom ulike verbklasser kommenteres både ved enkelte verb og med hensyn til hele klassen. Ettersom *telja*-klassen og preterito-presentiske undersøkes i oppgaven min, nevner jeg kort det Venås (1974) sier om disse verbene. *Telja*-klassen har fått nye verb både fra sterke og fra andre svake verbklasser (Venås 1974: 145). Overgangen fra sterk verbbygging til *telja*-klassen forklares med utgangspunkt i infinitivsendingen *-ja*, vokalismen i presensstammen og et felles kjennetegn – tonem 1 i presens (Venås: 1967: 383; 1974: 145). Eksempel på et norrønt sterkt verb som har blitt overført til *telja*-klassen, er SVELGJA (Venås 1967: 383). Motsatt utvikling hvor verb fra *telja*-klassen har fått sterk bøyning, har også funnet sted. Et eksempel på det er KREVJA, som er registrert med sterkt preteritum *krov* fra Telemark, Sogn, Sunnfjord og Nordfjord (Venås 1967: 275). Også preterito-presentiske verb er preget av classeskifte, f.eks. har et preterito-presentisk verb UNNA gått fra klassen (Venås 1974: 333).

Venås 1967 og 1974 er omfattende verk som gir en god geografisk oversikt over verbformene og bøyingsmønstre i norske dialekter. Likevel er diakroni og classeskifte ut fra morfologisk perspektiv ikke et hovedtema i verkene, og derfor kan analysen anses for å være noe begrenset. Andre faktorer som driver overgang enn frekvens og analogi basert på den fonologiske formen, nevnes i liten grad. Spørsmål som angår morfologisk teori anno 2022, får naturlig nok heller ikke plass i disse verkene. Det diskuteres altså ikke hva diakrone klasseoverganger kan fortelle oss om bøyingsklasse- og paradigmestruktur, mental

representasjon osv. Verkene er for det meste ment som et slags korpus som gir en deskriptiv beskrivelse.

Spørsmål som angår morfologisk teori med hensyn til verbbøying i norsk, blir stilt og nærmere diskutert i doktoravhandlingen til Enger (1998a). Fokuset i avhandlingen ligger på problematikken ved klassifisering av sterke verb i Oslodialekten, men spørsmål om blant annet diakrone overganger og bøyingsklasse- og paradigmestruktur blir drøftet. Når det gjelder måten verb skifter klasse på, skriver Enger (1998a: 121) at når sterke verb blir svake, blir supinum endret først og presens sist. At endringen helst starter i supinum, er også kjent fra svensk (Karlsson og Sahlquist 1974: 60). Videre antas det (til tross for spinkel empiri) at ved motsatt prosess, altså når svake verb blir sterke, endres presens også sist (Enger 1998a: 123). Om supinum eller preteritum forandrer seg først når svake verb blir sterke, er vanskelig å fastslå på grunn av begrenset datagrunnlag, men det spekuleres at det er supinum i likhet med klasseskifte sterk → svak (Enger 1998a: 123–124). Større og mindre undersøkelser om svake verb som blir sterke, finner vi også i svensk, jf. Lundberg (1921), Wessén (1951), Ståhle (1965), Bloch (2001) og dansk, jf. Hansen (2001). Ingen av disse arbeidene besvarer spørsmålet om retningen overgangen foregår i. Det er først Landh (2019: 18) som har undersøkt retningen ved overgangen svak → sterk i svensk, og hun har på bakgrunn av innsamlede data konkludert med at preteritum for det meste endrer seg før supinum. Dette gjaldt 33 av 44 undersøkte verb, 6 verb hadde uklar utvikling, og ved 5 verb ble supinum forandret før preteritum. Da tidligere undersøkelser ikke kunne besvare spørsmålet eller hadde begrenset datamateriale, må vi gå ut fra Landhs resultater selv om hun altså bygger på svenske data, ikke norske.

Paradigmestruktur ved sterk verbbøying har fått mye plass hos Enger (1998a) og Enger (2004). I Enger (1998a: 206–208) foreslås *Vocalism Constraint (VC)* som kaster lys over observasjonen om at imperativ, infinitiv og supinum er de paradigmemedlemmene som neppe kan ha en egen unik rotvokal – det er altså bare mulig at presens eller preteritum skiller seg ut, jf. *å koma – kjem – kom – har komme; å gå – går – gjekk – har gått*. Prinsippet ble videre modifisert i Enger (2004) under et nytt navn *Stem Alternation Constraint (SAC)*, slik at det nå var basert på relativ autonomi (jf. 4.3) mellom formparene: B er mer autonom enn A hvis 1) A og B deler den samme spesifikke stammeallomorfen i noen leksemer som er ulike stammeallomorfer i paradigmet ellers; og 2) bare B har en distinkt stammeallomorf i andre leksemer, mens A har felles allomorf med noen eller alle andre celler i paradigmet (Enger 2004: 66). I praksis predikerer prinsippet at bare B kan ha en egen stammeallomorf, mens A

kan dele stammeallomorfen med B, noen eller alle andre former i paradigmet, men ikke ha en egen unik allomorf med mindre andre celler også har det. For eksempel finner vi i norsk følgende mønstre av vokalalternasjon: $A - A - B - A$ (*å gå - går - **gjekk** - har gått*); $A - A - B - B$ (*å bite - biter - **bet** - **har bete***) som viser at B, altså preteritumsformen, kan ha en egen unik stammeallomorf og er derfor mer autonom enn supinum. Det betyr at følgende mønstre: $A - A - A - B$ ikke skal forekomme (eller er svært markert). Supinum kan altså ikke ha en egen distinkt stammeallomorf med mindre andre paradigmemedlemmer også har det.²²

Prinsippet skal også fange språkendring. At paradigmestruktur $A - A - A - B$ neppe finnes, er også et resultat av språkendring. Supinum faller sammen med et annet medlem før presens og preteritum når verbet går fra sterk til svak bøyning.

Det omtalte prinsippet er et viktig bidrag til et felt som ellers har fått lite oppmerksomhet (jf. 4.3), men generaliseringene bygger likevel på utilstrekkelige diakrone data. Materialet til VC er f.eks. begrenset til data fra Oslodialekten som ikke kunne gi nok eksempler på hvordan svake verb blir sterke. Det er påfallende at både VC og SAC likevel bygger på antakelsen om at supinum er den mest foranderlige formen både når verb går fra og til den sterke bøyningen, jf. følgende:

In fact, the Supine Gap is arguably of particular interest exactly because the supine is especially “changeable”. This means that diachronic change should be able to produce counter-examples fairly easily—but it does not (Enger 2004: 64)

Landh (2019: 6) bemerker at Enger (2004) antar at supinum er det mest foranderlige medlemmet, og at prosessene svak → sterk og sterk → svak er like. Dette er imidlertid ikke helt forenlig med SAC. Svake verb har i utgangspunktet samme stammeallomorf over hele paradigmet, jf. *snakke - snakkar - snakka - har snakka*. Om vi forventer at det minst autonome medlemmet, altså supinum, skal endre seg først, får vi strukturen $A - A - A - B$, som ifølge SAC er høyst usannsynlig som omtalt ovenfor. For at SAC skal stemme, må i hvert fall preteritumsformen forandre seg før supinum. Landh (2019: 18) har funnet at nettopp det skjer i svensk. I denne oppgaven skal jeg se på om det også gjelder for norsk, og utvide undersøkelsen til å omfatte presensformen.

Enger (1998a: 124ff) legger vekt på ekstramorfologiske egenskaper, spesielt den fonologiske formen, både type- og tegnfrekvens som viktige faktorer for klasseproduktiviteten. Selv om

²² Enger (2004: 62) viser til to unntak som presenteres som marginale: *tvinne - tvinner - tvinnet - tvunnet; kaste - kaster - kaste - køsti*. Slike paradigmer skal være svært sjeldne.

Enger (1998a: 130) nevner at semantiske faktorer har betydning for verbets bøyning, gransker han ikke nøyere om semantikken kan ha betydning for klasseskifte. Dette spørsmålet utforskes hos Nilsen (2012). Hun har undersøkt hvorvidt den semantiske egenskapen momentanitet som indikerer at verbet refererer til en kortvarig aktivitet, har betydning for bøyingsklassetilhørighet. Nilsen (2012: 35–37) har undersøkt om denne egenskapen forekommer hyppigere blant sterke verb enn svake, og har funnet en betydelig større andel momentane sterke verb enn svake – 25,1 % mot 9,0 %. Hun har også sett på hvorvidt momentanitet har betydning for produktivitet. Av alle nye sterke verb i moderne norsk (en eller annen varietet) var 26,5 % momentane, og særlig stor økning av momentane verb var det i klasse III – 41,7 % av alle nye verb var momentane. Nilsen (2012: 41) konkluderer med at momentanitet må ha vært en medvirkende faktor til denne klassens produktivitet (se også Sameien et al. 2018).

I dette kapitlet har jeg prøvd å samle eksisterende forskning rundt skifter av bøyingsklasse. For å oppsummere omfatter den tidligere forskningen for det meste overgangen fra sterk til svak verbbøyning, mens den motsatte prosessen har fått mindre oppmerksomhet. Det har som tidligere nevnt blitt påpekt av flere forskere (jf. 4.3, 4.4). Kapitlet har vist behovet for videre forskning – både fordi en del av eksisterende forskning ligger langt unna teoretisk, og ikke minst fordi nyere forskning er tynt fundert empirisk.

6 Metode

6.1 Bakgrunn

Dette arbeidet har fokus på den sterke verbbøyningen i norsk med hensyn til morfologisk teori. Oppgaven er skrevet ut fra et diakront perspektiv som kan hjelpe å avdekke mønstre og tendenser vi ikke kan observere når vi undersøker den synkrone tilstanden alene. Bowerman (2015: 233) skriver at «[s]ome things can only be perceived when they move; likewise, some aspects of morphology are most clearly observed when taking into account the evidence of change». Data fra språkendringer kan også fungere som grunnlag for hypoteser om hvordan språkbrukere organiserer grammatikken sin, altså hvordan den synkrone grammatikken er strukturert (jf. Wurzel 2000: 355). Når vi først ser at endringene foregår på en bestemt måte, kan observasjonene anvendes til å forklare språkstruktur på det mentale nivået. Diakrone data kan med andre ord indikere psykologisk plausibilitet (jf. 1.3).

Samtidig som det diakrone perspektivet kan hjelpe oss å bekrefte, forkaste eller modifisere noen tenkelige analyser og implikasjoner (f.eks. SAC, omtalt i kap. 5), skaper en slik tilnærming flere metodologiske utfordringer. Diakron forskning innebærer undersøkelse av to eller flere ulike språklige perioder. I denne oppgaven er det norrønt og moderne norske dialekter. Tidsrommet som skiller disse to periodene, er stort, og vi har ikke de samme metodologiske mulighetene for begge periodene. Nedenfor gjentar jeg først forskningsspørsmålene mine, så beskriver jeg datautvalget, fremgangsmåten og eventuelle problemer knyttet til det.

6.2 Forskningsspørsmålene

Denne oppgaven har først og fremst empiriske forskningsspørsmål, men svarene kan også kaste lys over spørsmål innenfor morfologisk teori, som mentale representasjoner, paradigmestruktur og klassifisering. Forskningsspørsmålene gjentas fra avsnitt 1.2 før jeg går videre til forklaring av datautvalget og fremgangsmåten.

- 1) Hvorfor blir svake verb sterke?
- 2) Hvorfor går sterke verb til andre sterke klasser?
- 3) Hva skjer med tradisjonelt svake eller uregelmessige verb som har egenskaper til felles med sterke verb, f.eks. *telja*-verb og preterito-presentiske verb, og hvorfor?
- 4) Hvordan bytter verb bøyingsklasse? Hvilke paradigmemedlemmer blir rammet av utviklingen først, og hvilke holder til den gamle bøyningen lengst?

6.3 Data

I oppgaven tas de norrøne verbformene som et utgangspunkt for sammenligning med bøyingsformene i moderne norske dialekter. Det er derfor nødvendig å presisere hva norrønt er, og hvilket forhold norrønt har til moderne norsk.

Av Iversen (1972: 1) defineres norrønt språk som «det nasjonale skriftspråket i Norge inntil 1300-tallet og på Island inntil reformasjonen». Når vi viser til norrønt, mener vi altså et normalisert skriftspråk basert på skriftlige kilder fra Norge og Island. Berg (2014: 23; 28) påpeker at normaliseringsarbeidet er gjort av språkvitere og filologer i 1800-tallets romantiske ånd. Det innebærer at normalisert norrønt er preget av datidens teoretiske perspektiv. Dermed må en som jobber med norrønt, være klar over at valgene som ble tatt på den tiden, kan føre til misforståelser i nåtidens kontekst. Et viktig poeng ved arbeid med skriftlige kilder generelt er at de er forskjellige fra muntlige ettersom det brukes strategier og konvensjoner som gjelder eksklusivt for skriftspråket (Kemenade og Los 2013: 217–218). Det er opplagt at norrønt ikke overleverer det som eksisterte i muntlig språk på den tida. Dessuten gjenspeiler normaliserte skriftspråk sjelden dialektforskjeller. Dette kan sammenlignes med moderne skriftspråk, f.eks. bokmål eller nynorsk. Selv om de gir et inntrykk av enkelte språkbrukeres grammatikk, kan de på ingen måte gjengi alle språkvarieteter.

Sammenligning av norrønt med moderne norske dialekter diskuteres også av Venås (1967: 373), som påpeker at det ikke alltid er fornuftig å sammenligne de to enhetene. De ordene og formene som er kjent i gammelislandsk, har ikke nødvendigvis vært utbredt i gammelnorsk. Iversen (1972: 2) påpeker imidlertid at forskjellene mellom gammelnorsk og gammelislandsk er små sammenlignet med forskjellene i moderne norske dialekter. Dette gir grunnlag for å likevel ta norrønt som et utgangspunkt for moderne norsk uten at det ødelegger for mye for undersøkelsen. Det betyr at når den norrøne formen er oppgitt i denne oppgaven, så er dette en felles form, ikke en geografispesifikk form.

Et mer generelt problem ved bruk av norrønt som datakilde er at språket er utdødd. En mulig utfordring er *negative evidence* (Kemenade og Los 2013: 225). Flere verb eller verbformer kan ha eksistert uten å ha blitt dokumentert i de skriftlige kildene. Ved arbeid med et synkront språksteg hadde det vært mulig å skaffe tilleggsdata ved hjelp av levende informanter.

Den andre språklige perioden som skal undersøkes i oppgaven, er moderne norske dialekter. Moderne norsk språk vil i språkhistorisk litteratur bety språket fra ca. 1550, altså etter mellomnorsk (Torp og Vikør 2014: 34). Denne språklige perioden kalles også nynorsk. I

praksis vil datamaterialet mitt omfatte en kortere periode, se neste avsnitt for kildegrunnlaget. Grunnen til at jeg velger dialektene i stedet for et standard skriftspråk, er variasjon som skriftspråket ikke kan gjenspeile, jf. Hudson (1996: 34) som skriver at standard språk er «the least interesting kind of language for anyone interested in the nature of human language». I tillegg er et av premissene i oppgaven som nevnt psykologisk plausibilitet, og det er først og fremst språkbruksdata som kan skaffe aktuell empiri (jf. 1.3).

Forskningsspørsmålene mine forutsetter mest mulig datamateriale for å kunne dra noen konklusjoner. Klasseskifte svak → sterk er et sjeldent fenomen, så det har vært viktig å sikre flest mulig eksempler. De to kildene som primært brukes i oppgaven, er *Sterke verb i norske målføre* (1967) og *Linne verb i norske målføre* (1974) av Kjell Venås som jeg allerede har nevnt i kap. 5. Begge verkene er samlinger over verbbøying i norske dialekter som er basert på: Johan Storms «Kortere ordliste», H. Christiansens spørreliste, samlingene fra NMA²³, Nordisk institutt ved UiB og NOA²⁴, ordbøkene til Aasen og Ross, ulike dialektbeskrivelser og litteratur om norrønt, f.eks. Iversen, Fritzner osv. (Venås 1967: 11–12; 1974: 9–10).²⁵ I *Sterke verb i norske målføre* oppgis et «standard» verbparadigme, et norrønt paradigme og dialektspesifikk informasjon om verbet og dets former. Standarden som oppgis for de moderne verbformene, ligger kanskje nærmest 1938-rettskrivingen for nynorsk, men samsvarer ikke fullstendig med den. Venås oppgir også «standard» sterke former for verb som aldri har vært sterke i nynorsk skriftspråk, f.eks. verbet LIKA. I *Svake verb i norske målføre* oppgis bare dialektspesifikk informasjon om de svake verbene, og ikke noen standardiserte paradigmer.

Arbeidet til Venås plasserer seg i en eldre dialektologisk tradisjon som var preget av 1800- og tidlig 1900-tallets teoretiske og ideologiske synsvinkel. Denne tradisjonen var mest opptatt av den geografiske utbredelsen av språklige kjennetegn, mens i dag fokuserer talemålsforskningen i større grad på det sosiale – altså hvordan språket brukes i ulike sosiale grupper (Mæhlum og Røyneland 2012: 18). Denne begrensningen er likevel ikke så viktig for oppgavens formål – som nevnt handler oppgaven ikke primært om sosiolingvistikk (jf. 1.4), men har en mer strukturalistisk synsvinkel. En mulig ulempe med datakildene mine er at de bygger på eldre litteratur og data, så det er godt mulig at mange relevante endringer i de siste

²³ Norsk målførearkiv ved Universitetet i Oslo.

²⁴ Arkivet åt Norsk ordbok.

²⁵ Venås (1967: 12) bruker også danske, svenske, islandske og færøyske kilder, men det er ikke særlig viktig for mitt formål.

årene ikke er med. På den andre siden sørger bruk av disse verkene for en klar avgrensning av hva som undersøkes.

Datamaterialet i kildene mine er innsamlet gjennom intervjuer med informanter og spørreskjemaer, og en del av innsamlingen er gjort av amatører. Det innebærer at informantene blir spurt om konkrete former direkte, og det kan hende at svarene ikke gjenspeiler den faktiske språkbruken i naturlige språkbrukssituasjoner. Problemet er kjent som «Observer's paradox» og dreier seg om at forskere ideelt sett vil observere språkbruk når språkbrukere ikke observeres (Labov 1972: 113). Det vil si at vi helst vil at informantene ikke skal være påvirket av forskerens tilstedeværelse som kan føre til at språkbruken blir unaturlig. På den andre siden mener f.eks. Schilling (2013: 112) at det ikke finnes «non-observed language data» ettersom all språkbruk har en tilhører – om tilhøreren er forsker eller ikke.

En utfordring jeg støtte på ved innhenting av relevante data, var at det ikke alltid var tydelig i hvilken retning den diakrone utviklingen hadde gått. Dette gjelder spesielt de svake verbene som har blitt sterke. Ved flere verb er det notert veldig få opplysninger, f.eks. ved verbet KLINA er det bare oppgitt at verbet er notert med sterk bøyning i Strinda (Venås 1967: 30). Ingen informasjon om alternative former eller paradigmer er oppgitt. Stadfestningen kan også ha vært manglende. I motsetning til svensk har vi heller ingen kilde som oppgir en konkret dato for når en bestemt verbform først er dokumentert. En slik kilde ble brukt av Landh (2019). At en konkret dato ikke er oppgitt, har gjort det vanskelig å tolke hvordan endringen har skjedd, altså hvilken form som ble endret først. For eksempel er verbet GNIDA som var svakt i norrønt, notert med sterk bøyning fra Nordmøre, men svakt supinum *gnidd* (Venås 1967: 27–28). Det kan bety at: 1) verbet har blitt sterkt i alle former bortsett fra supinum; 2) verbet har blitt sterkt i alle paradigme-celler inkludert supinum, men oppviser tilbakefall til den svake bøyningen. Det er vanlig for lingvister å anta så få endringer som mulig, slik som i variant 1). Samtidig er det vanlig å gå ut fra det som passer med «det større bildet», altså noe vi vet fra før av – slik som i variant 2) ettersom vi vet at supinum endrer seg først når sterke verb blir svake. Denne begrensningen gjør at datamaterialet mitt ikke alltid gir et klart svar, og konklusjonene er ofte basert på tolkning i større kontekst.

Til tross for eventuelle ulemper velger jeg å bruke Venås (1967; 1974). Det ser ikke ut til å finnes en annen like omfattende og systematisk kilde for mitt formål. Mulige alternativer kunne være *The Nordic Dialect Corpus* (Johannessen et al. 2009a), men sterke verb er ganske få, og flere av dem brukes sjelden, noe som fører til at empirien hadde vært av enda mindre omfang. Det er tilfeldig hva som er belagt i korpuset. I *The Nordic Dialect Corpus* er det ikke

mulig å finne ut hva hele paradigmet av et bestemt verb i en bestemt dialekt er – disse opplysningene er avgjørende for oppgaven. Egen datainnsamling er heller ikke et aktuelt alternativ ettersom innsamlingen er tidskrevende, og det hadde ikke vært mulig å innsamle like omfattende datamateriale som representerer like mange norske dialekter som den valgte kilden.

6.4 Ytterligere kommentarer til metode

Fremgangsmåten for undersøkelsen går hovedsakelig ut på nærlesing av de ovennevnte kildene. De har fungert på samme måte som korpus, bortsett fra at det naturligvis ikke er mulig med automatisk søk. Gjennom nærlesing innhentet jeg alle eksempler som omfatter: 1) svake verb i norrønt som er notert med sterk bøyning i et eller annet norsk talemål; 2) sterke verb i norrønt som er notert med en annen type sterk bøyning i et eller annet norsk talemål; 3) utviklingstendenser ved *telja*-klassen og preterito-presentiske verb. Samtidig ble dataene som indikerer retning for klasseskifte (forskningsspørsmål 4), notert.

I oppgaven holder jeg meg til fonemisk variasjon. Den fonemiske informasjonen er tilstrekkelig for å illustrere klasseskifte. Ved transkripsjonene følger jeg for det meste *ScanDiaSyn* som bruker «lydnær transkripsjon» og de norske bokstavene, altså *å* for /o/, *o* for /u/, *u* for /ʉ/ osv (Johannessen et al. 2009b). Preteritum av LIGGE blir altså oppført som *lå*, ikke /lo/. Selv om dette oftest har gitt et greit resultat, var tradisjonell fonemisk transkripsjon noen ganger nyttig, hvis de oppgitte formene ikke var så intuitive og kunne bli misforstått. I slike tilfeller ble formene altså spesifisert med fonemisk transkripsjon for sikkerhets skyld.

Supinum oppviser stor variasjon av vokalkvaliteter og -kvantiteter (se BERA i 7.2.4). Det henger sammen med at rotvokalen i supinum for det meste var kort i norrønt og utviklet seg ulikt avhengig av dialekt (Skjekkeland 2005: 123). I tillegg er supinum spesielt utsatt for analogier (Skjekkeland 2005: 124). Det har ikke alltid vært hensiktsmessig å liste opp alle rotvokalene for hvert verb, og i slike tilfeller blir det vist til et illustrerende eksempel, f.eks. er supinum av SKJERA notert med former tilsvarende supinum av BERA. Begrepet rundet vokal har også vært til nytte. Dette begrepet ble brukt til å beskrive rotvokalen i supinum først og fremst ved verb i sterk klasse IV, f.eks. *har bore*. Behov for et slikt samlebegrep oppstår av at kvaliteten på rotvokalen i supinum varierer sterkt fra dialekt til dialekt, men det er felles for alle disse vokalene at de er rundet. Det har ikke vært noe poeng for formålet mitt å spesifisere en konkret rotvokal i hver eneste dialekt når den ikke har noen konsekvenser for klassetilhørighet eller klasseskifte.

7 Presentasjon av det empiriske grunnlaget og resultater

7.1 Klasseskifte svak → sterk

I avsnitt 7.1 gis en oversikt over de verbene som er belagt som svake i norrønt, men notert med sterk bøyning i en eller annen norsk dialekt, altså forskningsspørsmål 1. Opplysningene er basert på Venås (1967). Under tabellene oppgis mer nøyaktige dialektdata med hensyn til ulike paradigmemedlemmer, og observerte tendenser blir kommentert. I 7.1.5 presenteres oversikt over typefrekvens ved de sterke klassene sammen med opplysninger om tilvekst av tidligere sterke verb. Avslutningsvis kommer en oppsummering for 7.1.

7.1.1 Til klasse I²⁶ (bíta – bítr – beit, bitu – bitit)

Tabell 4. Svake norrøne verb belagt med sterk bøyning etter klasse I i norske dialekter.

Inf.	Pres.	Pret.	Sup.	Norrønt / klasse
gnida	gnid	gneid	gnide	gniða / kasta-klassen
klina	klin	klein	kline	klína / dóma-klassen
kvida	kvid	kveid	kvide	kvíða / dóma-klassen
lika	lik	leik	like	líka / kasta-klassen
skriva	skriv	skreiv	skrive	skrifa / kasta-klassen
snika	snik	sneik	snike	sníkja / dóma-klassen
strida	strid	streid	stride	stríða / dóma-klassen
tiga	tig	teig	tige	þegja ²⁷

Et viktig vilkår for klasseskifte er samsvar av rotvokalen mellom de tidligere svake verbene og sterk klasse I. De aller fleste verbene som hadde svak bøyning i norrønt og er belagt med sterk bøyning etter I i moderne norsk, hadde rotvokal *i* i norrønt. Det er tre unntak til dette: *gniða*, *skrifa* og *þegja*. For *þegja* bemerker Venås (1967: 49) at den fonologiske utviklingen *e* > /*i*/ i presens i gammelnorsk mest sannsynlig ligger til grunn for overgangen.²⁸ Når det gjelder verbet *skrifa*, mener Sandøy (1998: 113) at verbet er innlånt for andre gang etter norrønt med både annerledes semantikk og lang *i* som rotvokal.

²⁶ Verbparadigmene oppgitt her og nedenfor er fra Venås (1967) sin «normalisering». Det innebærer at paradigmene varierer fra dialekt til dialekt. Dialektal variasjon blir kommentert etter oppgitt standard data.

²⁷ Verbet har endelsene etter mønster av *dóma*-klassen, men har også vokalskifte: *þegja* – *þegir* – *þagði* – *þagt*. Haugen (2015: 107) oppfører verbet under «uregelrette svake verb».

²⁸ Verbet er notert med sterk bøyning fra Vestlandet, og Larsen (1926: 610–613) drøfter den fonologiske utviklingen *e* > /*i*/ som gjaldt presens – *þegir* > **þigir*. Den korte *i*-en ble i Sognemålene forlenget foran kort konsonant, slik at den lydlike strukturen i presens falt nå sammen med den som fantes i klasse I.

Det er flere eksempler på at sterk presensform har størst utbredelse av alle paradigmemedlemmene, eller at den står sterkt alene. Slik er det ved f.eks. verbet LIKA som oppgis med sterkt presens fra Hedmark, Land, Toten, Ringerike og Sørlandet, mens de andre paradigmemedlemmene går svakt (Venås 1967: 32). Dette kan tolkes på to måter – enten blir presensformen sterk først ved overgangen svak → sterk, eller så observerer vi en sekundær overgang, slik at verbparadigmet ble sterkt og er på vei til å bli svakt igjen.

Ved flere verb som har gått til klasse I, har sterkt preteritum større utbredelse enn sterkt supinum: verbet GNIDA er notert med sterkt preteritum, men supinum *gnidd* fra Nordmøre (Venås 1967: 27); LIKA er oppgitt med både sterkt presens og preteritum fra Romerike og Hadeland, men de fleste oppgir svakt supinum *likt* (Venås 1967: 32); STRIDA oppgis mange steder på Østlandet med preteritum *strei*, men supinum *stritt* (Venås 1967: 46). Dette kan igjen tolkes på to måter – enten blir preteritum sterkt før supinum, eller så må vi regne med at hele paradigmet har blitt sterkt og er på vei til å bli svakt igjen. Spørsmålet tas opp i 8.1.1.4.

7.1.2 Til klasse II (brjóta – brýtr – braut, brutu – brotit)

Tabell 5. Svake norrøne verb belagt med sterk bøyning etter klasse II i norske dialekter.

Inf.	Pres.	Pret.	Sup.	Norrønt / klasse
duga	dug	daug	doge	duga / <i>dóma</i> -klassen
fnysa	fnys	fnaus	fnose	fnýsa og fnósa / <i>dóma</i> -klassen
gnyda	gnyd	gnaud	gnode	gnyðja og gnýja / <i>telja</i> -klassen
gryta	gryt	graut	grote	grýta / <i>dóma</i> -klassen
klypa	klyp	klaup	klope	klýpa / <i>dóma</i> -klassen
knyta	knyt	knaut	knote	knýta / <i>dóma</i> -klassen
lyda	lyd	laud	lode	hljóða / <i>kasta</i> -klassen
ryma	rym	raum	rome	rýma / <i>dóma</i> -klassen
skuva	skyv	skauv	skove	skúfa / <i>kasta</i> -klassen og skýfa / <i>dóma</i> -klassen
sluta	slyt	slaut	slote	slúta / <i>kasta</i> -klassen
snyta	snyt	snaut	snote	snýta / <i>dóma</i> -klassen
syta	x	saut	x	sýta / <i>dóma</i> -klassen
tysja	tys	taus	tose	þysja / <i>telja</i> -klassen
y	x	au	x	pret. úði ²⁹

²⁹ Infinitiv *úa* eller *yja* (Heggstad 2008: 670). Verbet kan dermed ha tilhørt *dóma*-klassen eller *telja*-klassen.

Slik som i avsnitt 7.1.1 er det tydelig samsvar mellom rotvokalen i sterk klasse II og rotvokalen ved de svake verbene som har kommet til klassen – de fleste nye verb hadde *y* som rotvokal i norrønt. De sterke verbene i klasse II hadde *jó* eller *jú* som rotvokal i infinitiv i norrønt med unntak av *súpa*, *lúka*, *lúta* og *súga* (Iversen 1972: 102). Rotvokalen i presens var *y* – *brjóta* – *brýt*. På vei mot moderne norsk er det en klar tendens til at *j*-en faller bort i de fleste dialektene, og rotvokalen i infinitiv får ofte samme rotvokal som presens (Skjekkeland 2005: 120). Dermed er rotvokalen i både infinitiv og presens i moderne norsk oftest lang *y* – *bryta* – *bryt*. Dette viser at de «nye» verbene må ha kommet til klassen etter sammenfallet av infinitiv og presens.

Noen «nye» verb i klasse II hadde ikke *y* som rotvokal i norrønt, f.eks.: *duga*, *slúta*, *skúfa*, *pysja*, *gnyðja* og *hljóða*. Verbene DUGA, SLUTA og SKUVA likner likevel på de ovennevnte verbene *súpa*, *lúka*, *lúta* og *súga* gjennom rotvokalen. *Pysja* og *gnyðja* var *telja*-verb og hadde følgende presensformer: *pys* og *gnyð*. Disse formene samsvarer med presens av de sterke verbene i klasse II, både gjennom rotvokalen og enstavelsesform. Ifølge Venås (1967: 101) kan dette kan ha ligget til grunn for klasseskiftet. Rotvokalen i *hljóða* samsvarte godt med rotvokalen i klassen før *j*-bortfallet som omtalt ovenfor, jf. *brjóta* og *hljóða*.

Ved overgangen fra svak verbbøying til II er for det meste sterke presens- og preteritumsformer notert, mens supinum ofte er svakt. Venås (1967) oppgir følgende: ved verbet DUGA er sterkt presens vanlig mange steder, mens området for sterkt preteritum og supinum er mer avgrenset (s. 60–61); for TYSJA nevnes bare sterkt presens og preteritum i et par dialekter fra Telemark og Setesdal (s. 94); verbet SNYTA har de fleste stedene i Nordre Trøndelag og Nord-Norge (men også utenfor) sterkt presens og preteritum, men svakt supinum *snytt* (s. 88); GNYDA oppgis med sterk bøying, men svakt supinum *gnytt* fra Etne og Kvinnherad (s. 65); i Veøy (Møre) er det bare sterkt preteritum *fnaus* ved verbet FNYSYA (s. 64). Ved både SYTA og Y er bare sterkt preteritum notert (s. 93; 95). Verbet KNYTA skiller seg ut med bare sterkt supinum *knyti* i Andebu og bare sterkt partisipp *knøten/knyten* fra Kråkstad (Follo). Likevel er verbet notert med sterkt preteritum og svakt supinum fra flere dialekter i Nord-Norge (s. 71). Generelt samsvarer opplysningene med det som er sagt om overgang til klasse I – sterkt presens og preteritum når lengst, mens supinum ofte er svakt (jf. avsnitt 7.1.1).

7.1.3 Til klasse III³⁰

- a) *detta – dettr – datt, duttu – dottit;*
- b) *finna – finnr – fann, fundu – fundit;*
- c) *søkkva – søkkr – søkk, sukku – sokkit*

Tabell 6. Svake norrøne verb belagt med sterk bøyning etter klasse III i norske dialekter.

Inf.	Pres.	Pret.	Sup.	Norrønt / klasse
bella	bell	x	x	bella / <i>dóma</i> -klassen
klinga	kling	klang	klunge	klingja / <i>kasta</i> -klassen
sigla	sigl	sagl	sugle	sigla / <i>dóma</i> -klassen
tvinga	tving	tvang	tvunge	þvinga / <i>kasta</i> -klassen
byksa	byks	boks	bokse	byxa / <i>dóma</i> -klassen

Verbene som har kommet til klasse III, har alle kort rotvokal som samsvarer med rotvokalen i den underklassen de går til, f.eks. har IIIb) kort *i* som rotvokal, og alle de tre verbene KLINGA, SIGLA og TVINGA som er registrert med bøyning etter IIIb), har kort *i* som rotvokal (jf. 7.1.1; 7.1.2).

I norrønt er verbet BELLA belagt med sterk (i betydning ‘råde, skade’) og med med svak (i betydning ‘få i stand, utføre, stå imot’) bøyning. Når det gjelder den andre betydningen, altså det svake verbet, er sterkt presens med samme betydning belagt fra Tydal, Singsås, Selbu, Meråker og Verdal (Venås 1967: 102). Dette antyder at presens kan ha vært den første formen til å gjennomgå overgangen.

Tre tidligere svake verb – KLINGA, SIGLA og TVINGA – er notert med bøyning tilsvarende IIIb, men det er for få opplysninger for å kunne fastslå hvordan klasseskifte kan ha foregått.

Bare ett tidligere svakt verb – BYKSA – er notert med sterk bøyning etter IIIc fra store deler av Vestlandet (Hordaland, Rogaland, Sogn og Fjordane) (Venås 1967: 170). Verbet er mest kjent på Vestlandet, og sterkt presens har størst utbredelse sammenlignet med de andre paradgmemedlemmene. Formen er også notert utenfor Vestlandet – i Kviteseid (Telemark). Dette tyder på at presens muligens er det første medlemmet til å gjennomgå overgangen til den sterke bøyningen (jf. 7.1.1, 7.1.2).

³⁰ Enda et eksempel utenfor datamaterialet mitt som Hans-Olav Enger har pekt på, er det norrøne verbet *skilja* ‘vedkomme’ som i Kristiania-bymål er notert med sterkt preteritum *skjalt* ved siden av regelmessig *skjelte* (Larsen 1907: 88).

7.1.4 Til klasse VI (*fara – ferra – fór, fóru – farit*)

Tabell 7. Svake norrøne verb belagt med sterk bøyning etter klasse VI i norske dialekter.

Inf.	Pres.	Pret.	Sup.	Norrønt / klasse
krevja	krev	krov	krave	krefja / <i>telja</i> -klassen
velja	vel	vol	[valt]	velja / <i>telja</i> -klassen
vaka	vek	vok	veke	vaka / <i>dóma</i> -klassen

KREVJA og VELJA tilhørte begge *telja*-klassen i norrønt. Disse verbene har dermed enstavelses presensform / tonem 1 som faller fullstendig inn i mønsteret for sterk klasse VI, jf. presens *fer* (av *fara* VI) og *krev*, *vel*. Slikt samsvar mellom presensformene kan ha ligget til grunn for overgangen (Venås 1967: 276; 309).

Sterkt supinum ved verbet VELJA er ikke nevnt. Det betyr at bare preteritum ble endret ved overgangen. For KREVJA oppgir Venås (1967: 276) at supinum *krafit*, som tilsvarer den sterke moderne formen *krave*, finnes «frå gammalt». Noreen (1903: 305) lister *kraf(e)þr*. For dette verbet kan vi derfor også regne med at bare preteritum måtte endres, mens både presens og supinum samsvarte i utgangspunktet med de sterke verbene. VAKA hadde ikke like forutsetninger med KREVJA og VELJA fra før av. Verbet hadde imidlertid lang *a* som rotvokal i infinitiv som vanlig for verb i klasse VI (jf. *fara*).

Ved KREVJA har preteritum oftest sterk form uten at også supinum har det i Telemark, Sogn, Sunnfjord, Nordfjord (Venås 1967: 276); ved VELJA er sterk supinumsform ikke registrert i det hele tatt; sterkt preteritum er nå gått ut, men fantes stort sett i Agder (Venås 1967: 309). Ved verbet VAKA er følgende paradigmer notert: *våkå – vek – vakte (& vok?) – vakt* fra Nord-Gudbrandsdal; *væke (& vake) – væk – vok* (og sjelden *vakte*) – *vakt* fra flere dialekter i Romsdal (bl.a. Nettet); *vækje – væk – vakte – vakt* et nyere paradigme i Nettet (Venås 1967: 300–301). For Nettet er det klart at *vok* → *vakte* illustrerer overgang til svak bøyning som skjer i preteritum før presens uten at supinum er sterkt i noen av paradigmene. Det samme gjelder nok Nord-Gudbrandsdal hvor «*vakte (& vok?)*» sannsynligvis illustrerer at sterkt preteritum går ut.

7.1.5 Typefrekvens

Tabellen nedenfor illustrerer typefrekvens ved de sterke verbklassene i moderne norsk og tilvekst av tidligere svake verb basert på Venås (1967):

Tabell 8. Typefrekvens ved sterke verbklasser og tilvekst av tidligere svake verb.

Klasse	Antall verb i klassen	Antall tidligere svake verb
III	94	a) 63
		b) 17
		c) 14
II	71	14
I	70	8
VI	32	3
V	14	0
IV	9	0
VII	9	0

Tabellen viser at det er korrelasjon mellom typefrekvens og hvilken klasse som blir «valgt» ved klasseskifte. Generelt har de fire største klassene – I, II, III og VI – hatt tilvekst av tidligere svake verb, mens de tre minst typefrekvente klassene – IV, V og VII – ikke har hatt noen tilvekst. Dette er som forventet, altså de vanligste bøyingsmønstrene tiltrekker som regel nye medlemmer, og de minst vanlige er de minst attraktive (jf. 4.4). Når vi ser litt nærmere på den proporsjonale økningen, er det ikke perfekt korrelasjon mellom typefrekvens og tilvekst, f.eks. har klasse VI med bare 32 medlemmer fått tre nye medlemmer, mens underklasse IIIa med 63 medlemmer bare har fått ett nytt medlem. Dataene tyder på at typefrekvens ikke er den eneste faktoren som bestemmer «klassevalg» ved klasseskifte. Spørsmålet blir diskutert nærmere i 8.1.1.1. Merk at tabellen ikke illustrerer den generelle produktiviteten som også innebærer lån, og heller ikke verb som har gått fra klassen, men bare tilvekst i form av tidligere svake verb.

7.1.6 Oppsummering for 7.1

De første tre sterke verbklassene og klasse VI har hatt tilvekst i form av tidligere svake verb (jf. Nilsen 2012: 39). Klasse II har hatt størst økning – 14 tidligere svake verb har kommet til klasse II; 8 til klasse I; til sammen 5 til klasse III; 3 til klasse VI. Ved overgangen er det en tydelig korrelasjon mellom den lydlige strukturen til det aktuelle verbet og den klassen verbet går til. Det er som regel infinitivsformen som passer fullstendig inn i den nye klassen, f.eks. har verb i klasse I /i:/ som rotvokal i infinitiv, og det har også «nye» verb i klassen, f.eks.

LIKA, KLINA osv. Rotvokalen i presens og spesielt fullstendig sammenfall av presensformen ved *telja*-verbene som har kommet til II og VI, kan også ha spilt en rolle, f.eks. har verbet KREVJA presens *krev*, og denne formen samsvarer med presens av verb i klasse VI, både gjennom rotvokalen (jf. *fer* og *krev*) og formmessig, altså gjennom enstavelsespresens / tonem 1.

Det er flere eksempler på at den sterke presensformen til tidligere svake verb har størst utbredelse eller står sterkt alene, f.eks. ved verbene LIKA, DUGA, BELLA og BYKSA. Noe lignende observeres ved *telja*-verb GNYDA, TYSJA, KREVJA og VELJA som kom til klasse II og VI. Disse verbene hadde enstavelses presens (ev. tonem 1), slik at presens allerede passet inn i det sterke bøyingsmønsteret. Når det gjelder supinum og preteritum, er det også en tendens til at sterke preteritumsformer når lengre enn sterke supinumsformer, med unntak av verbet KNYTA som bare er notert med sterkt supinum *knyti* i Andebu. Sterkt preteritum, men svakt supinum er notert ved TYSJA (Telemark og Setesdal), SNYTA (Nordre Trøndelag og Nord-Norge), GNYDA (Etne og Kvinnherad), VELJA (Agder) og KREVJA (Telemark, Sogn, Sunnfjord, Nordfjord); KNYTA (Nord-Norge); bare sterkt preteritum er notert ved SYTA og Y; også FNYSYA i Veøy (Møre).

Som nevnt i 7.1.1 kan en slik distribusjon antyde to utviklingsmuligheter som er relevante for forskningsspørsmål 4 (retning for klasseskifte): 1) presens er den første formen til å endre seg ved klasseskifte svak → sterk; preteritum følger etter presens; supinum er den siste formen. En slik analyse skaper problemer for tidligere påstander om at presens er det mest autonome og dermed minst foranderlige paradigmemedlemmet (jf. kap. 5; Enger 1998a; 2004), men stemmer med funn fra svensk om at preteritum endrer seg før supinum (jf. kap. 5; Landh 2019). En annen tolkning er at vi observerer sekundær overgang svak → sterk → svak, slik at verbet har blitt sterkt og er på vei til å bli svakt igjen. Denne analysen passer godt med tidligere kunnskap om at presens forblir sterkt lengst ved overganger sterk → svak (jf. kap. 5; Enger 1998a og 2004). Disse mulighetene diskuteres nærmere i 8.1.1.4.

7.2 Skifte blant sterke verb

I dette avsnittet presenteres empirien for de verbene som har endret bøyingsklasse fra én sterk klasse til en annen, altså forskningsspørsmål 2. Det oppgis et norrønt paradigme, et moderne «standard» paradigme, og ytterligere informasjon om dialektformene kommenteres i løpende tekst. Merk at svake former som regel ikke blir kommentert ettersom de faller utenfor oppgavens tema. Alle lokaliseringene og dialektopplysningene kommer fra Venås (1967),

mens resonnementene og tolkningene kommer fra meg om det ikke er vist til noen andre. Etter bolken med data fra hver verbklasse kommer det noen oppsummerende betraktninger.

7.2.1 Verb fra norrøn klasse I

Skína – skínn – skein, skinu – skinit (I)

Skina – skin – skein – skine (I)

→ III

I flere dialekter på Østlandet og i Finnmark, også Bergen, Trondheim og bymål i Ytre Agder har verbet fått kvantiteten vk: i roten, altså *skinna*. Det er ellers bare klasse III som har kort rotvokal i moderne norsk, og verbet rimer med FINNA av III. Derfor er det ikke overraskende at verbet kan gå etter III. Fra Gjøvik, Horten, Brunlanes, Eidanger og Dypvåg i Aust-Agder er preteritum *sjant* notert. Sterkt supinum i tillegg til sterkt preteritum etter III er også registrert, f.eks. *sjonni* Stange, *sjunne* Øyer, *sjinni* Fåberg.

Þrífa – þrífr – þreif, þrifu – þrifit (I)

Triva – triv – treiv – trive (I)

→ III

Standardparadigmet tilsvarer det norrøne. Preteritumsformen *trafs* er registrert i Ringsaker, men bare for verbets refleksive form, altså når infinitiven heter *trivjas* eller *trevjas* og har kort rotvokal. Preteritum *trafs* tilsvarer klasse III. Det oppgis ikke noen opplysninger om supinumsformen.

Oppsummering for 7.2.1

Bare to verb, SKINA og TRIVA, oppviser tegn til overgang fra I til en annen sterk verbklasse. En mulig grunn er klassestørrelsen – klasse I har 70 medlemmer og er den tredje største sterke verbklassen i norsk (7.1.5). En annen grunn til lite frafall kan være at klasse I er tydelig fonologisk definert – det er den eneste sterke klassen med /i:/ som rotvokal. Begge verbene som oppviser overgang, er notert med bøyning som tilsvarer III. I og IIIb (*finna*) har samme kvalitet på rotvokalen i infinitiv og presens, men ulik kvantitet. For SKINA er det nettopp endringen i kvantiteten som ser ut til å utløse overgangen. Det samme gjelder TRIVA.

7.2.2 Verb fra norrøn klasse II

Drjúpa – drýpr – draup, drupu – dropit (II)

Drypa – dryp – draup – drope (II)

→ IIIc

Paradigmet *drøppe – drøpp(er) – drøpp – drøppi* (ev. rotvokal *y* i presens og infinitiv) er oppgitt fra Østfold, Akershus, Hedmark, Ringeby, Nedre Buskerud og deler av Vestfold, Ytre Telemark og Ytre Agder. Den korte rotvokalen og spesielt det at infinitiv og presens kan ha samme rotvokal som er ulik rotvokalen i preteritum og supinum (*y* vs *ø*), tyder på overgang til klasse IIIc (*søkka*). Når rotvokalen blir lik i hele paradigmet, er dette en utjevning.

Pres hrýss, pret hraus (II)

Rysa – rys – raus – rose (II) – 1) ‘gyse, ryse i hold’; 2) ‘dryse ned’

→ IIIc

Bare presens og preteritum er belagt i norrønt, men det er nok for å avgjøre klassetilhørighet ettersom preteritum har den distinkte rotvokalen *au*. Paradigmet oppgitt fra Gudbrandsdalen tyder på overgang til IIIc (*søkka*): inf. *røsjja*, pret. *råss*, sup. *ros(s)e / rås(s)e*. I dette paradigmet har preteritum en fast form etter III med forkortet rotvokal, mens supinum ser ut til å være i endringsfasen. Supinum kan ha både den tidligere vokalkvaliteten etter II eller stå sammen med preteritum og gå etter IIIc (*søkka*). I begge tilfeller kan rotvokalen være kort eller lang. Dette paradigmet tyder på at preteritum må ha blitt endret før supinum da supinum fortsatt kan ha sin tidligere rotvokal både med tanke på kvalitet og kvantitet. I likhet med DRYPA er det flere eksempler på utjevning av paradigmet, slik at *ø* har spredt seg til alle former.

Oppsummering for 7.2.2

I likhet med I er klasse II en av de største sterke verbklassene i norsk. Den er på andre plass med 71 medlemmer (7.1.5). Bare to verb – DRYPA og RYSA – oppviser tegn til klassebytte. Begge verbene går til IIIc (*søkka*) – en ganske liten underklasse av III med 14 verb – det er uventet gitt den lave typefrekvensen av IIIc (jf. 4.4). Verbene i II har likevel gode fonologiske vilkår for overgangen til nettopp IIIc på grunn av at infinitiv, presens og supinum har rundet rotvokal slik som verb i IIIc. Verb som tilhører IIIc, har kort rotvokal, og ved begge verbene som oppviser overgang, har rotvokalen blitt forkortet. Verbparadigmet for RYSA i Gudbrandsdalen gir evidens for at preteritum fikk formen tilpasset III først, både med hensyn til kvaliteten og kvantiteten av rotvokalen. Supinum følger etter.

7.2.3 Verb fra norrøn klasse III

Svelta – sveltr – svalt, sultu – soltit (III)

Svelta – svelt – svalt – svolte (IIIa)

→ VI / IIIc

Preteritum *svolt* (/svult/) er oppgitt fra Vest-Telemark og Vågå i Gudbrandsdalen. Rotvokalen i denne formen samsvarer med VI. Det er også flere dialekter, for det meste på Østlandet, som har *å* i preteritum i likhet med verb i IIIc som *søkka*. Venås (1967: 143) oppgir to mulige forklaringer for framveksten av rundet rotvokal i preteritum – det kan ha vært påvirkning fra *v*-en i roten eller påvirkning fra klassene VI og IIIc. Supinumsformene tilsvarer for det meste verbet DETTA (IIIa) og med *det* – sin tidligere klasse. Det betyr at preteritum blir endret alene uten at supinum følger med. Samtidig kan det styrke argumentet for at preteritumsformen blir endret på grunn av *v*-en i roten, ikke egentlig klasseskifte.

Tyggva – tyggr – tōgg, tuggu – tuggit (III)

Tyggja – tygg – togg – togge (IIIc)

→ IIIb

→ II

Både preteritum og supinum er notert med ulike rotvokaler rundt i landet. Noen av formene tyder på overgang til IIIb (*finna*), f.eks. preteritum *tagg* fra Follo, Nedre Buskerud, Vestfold; og supinum *tuggi* fra Østfold, Østre Romerike, flere dialekter i Gudbrandsdalen, Telemark, Aust-Agder, Sogn og Askvoll i Sunnfjord. Dette verbet oppviser fullstendig overgang til klasse II med preteritum *taug* fra enkelte dialekter over hele landet. Supinum med diftong som tilsvarer preteritum, er notert fra flere dialekter i Gudbrandsdal, også Indre Jølster, Nordfjord og Hillesøy (Troms og Finnmark).³¹ At supinum får en rotvokal som tilsvarer preteritum, antyder tilknytning mellom disse to paradigmemedlemmene. Det viser at supinum blir endret etter preteritum – preteritum må ha fått diftongisk rotvokal først, ettersom denne rotvokalen finnes i preteritum av sterk klasse II, men ikke i supinum med mindre den er «lånt» fra preteritum. Supinumsformene med rotvokalene *y* og *ø* – som vanlig for klasse II – er også notert.

Velta – veltr – valt, ultu – (v)oltit (III)

Velta – velt – valt – volte (IIIa)

→ VI / IIIc

Verbet er oppgitt med full sterk bøyning eller bare sterkt preteritum fra Agder og Nord-Norge (unntatt Salta). Ellers er sterk bøyning lite kjent, men Venås (1967: 146) sier at verbet følger samme mønster som SVELTA der verbet bøyes sterkt (jf. SVELTA ovenfor).

³¹ Venås (1967: 188) nevner ikke eksplisitt hva formen heter, bare sier at den har diftongisk rotvokal.

Verpa – verpr – varp, urpu – (v)orpit (III)

Verpa – verp – varp – vorpe (IIIa)

➔ VI / IIIc

Dette verbet får rundet vokal i preteritum i flere dialekter: *vorp* som knytter verbet til VI, er vanlig på Østlandet, i Rogaland og Romsdal; *vårp* som knytter verbet til IIIc, finner vi i Agder, Vest-Telemark og flere områder på Vestlandet (Hardanger, Sogn, Sunnfjord, Søre Sunnmøre og Nordfjord). Venås (1967: 147) forklarer framveksten av rundet vokal på samme måte som ved SVELTA (jf. ovenfor), altså som påvirkning av *v*-en i roten eller klassene IIIc og VI.

Verbet er notert med svak bøyning i Bergen, men sterke former i presens og supinum (ikke preteritum!) er også mulige (Venås 1967: 147). Dette antyder at preteritum må ha blitt svakt før supinum, noe som bryter med våre forventninger fra tidligere forskning om overgangen sterk ➔ svak (jf. kap. 5). Vanligvis blir supinum svakt først.

Oppsummering for 7.2.3

Klasse III er den største sterke verbklassen i norsk med til sammen 94 medlemmer (7.1.5).

Det er likevel uklart hvorvidt vi skal regne med at verbene i III faktisk utgjør én bøyingsklasse. Torp (1980: 186) skriver at det er urimelig synkront ettersom «vokalismen i dei ulike formene [er] altfor variabel». Det er imidlertid vanlig å regne med tre underklasser a) *detta*, b) *finna*, c) *søkka* hvor spesielt klasse IIIc skiller seg ut. Verbene i underkategoriene av III er fordelt på følgende måte: IIIa (*detta*) har 63 verb; IIIb (*finna*) – 17 verb; IIIc (*søkka*) 14 – verb (jf. 7.1.5). Få verb oppviser overgang fra III til andre sterke verbklasser, men det er merkelig nok den største underklassen IIIa som mister flest medlemmer til fordel for andre sterke klasser.

Av de fire verbene som bytter klasse, går tre verb – SVELTA, VELTA og VERPA – fra IIIa til VI/IIIc ved å få rotvokal *o* eller *å* i preteritum. Dette kan også være påvirkning fra *v*-en i roten i stedet for «analogisk» klasseskifte, altså tiltrekningskraft av klassene VI og IIIc.

Supinumsformen samsvarer for det meste med DETTA, altså sin tidligere klasse. Dette antyder at preteritum må ha blitt endret før supinum og eventuelt alene. Som nevnt kan denne observasjonen også anses som et argument for at preteritum endrer seg på grunn av *v*-en i roten, ikke egentlig klasseskifte.

Verbet TYGGJA tilhørte i norrønt en underklasse som ikke skilles separat ut i moderne norsk.

Verbet oppføres under IIIc i moderne norsk og oppviser overgang til IIIb og II. Overgangen

av TYGGJA til II skjer primært i preteritum (*togg* → *taug*). Supinum kan også få diftongisk rotvokal. At preteritum og supinum får diftongisk rotvokal, antyder tilknytning mellom dem og viser at supinum endres etter preteritum. Klasseskiftet ved dette verbet kan ses i lys av de to verbene i klasse II som har kommet til IIIc – DRYPA og RYSA (jf. 7.2.2). Ettersom klasseskiftene går begge veier, kan vi anta at det er gode vilkår for overgang på grunn av fonologisk likhet mellom disse to verbgruppene, altså rundede fremre rotvokaler.

7.2.4 Verb fra norrøn klasse IV

Bera – berr – bar, báru – borit (IV)

Bera – ber – bar – bore (IV)

→ VI

Preteritum *bar* er vanlig over hele landet. Preteritum *bor* er notert fra Bø i Telemark. Denne formen står i samsvar med VI, og Venås (1967: 194) tolker den som analogi med preteritum *for* av FARA. Når det gjelder supinum, er det flere ulike vokalkvaliteter og -kvantiteter notert over hele landet: *bure*, *bore*, *børe*, *båre*, *bæri*, *berri*, *barri*, *birri*, *børri*. Disse ulike formene har for det meste ingen betydning for klassetilhørigheten, men formene med *i* og *e* kan antyde tilknytning til klasse I (*har bite*) og V (*har lese*). Flere verb i klasse IV oppviser stor variasjon, og det blir derfor ikke listet opp alle supinumsformer for hvert enkelt verb nedenfor, men heller vist til BERA som et illustrerende eksempel (jf. 6.4).

Koma/kuma – kømr/kemr – kom/kvam, kvámu/komu – komit (IV)

Koma – kjem – kom – kome (IV)

→ VI

Dette verbet er belagt med flere ulike former for hvert medlem bortsett fra supinum allerede i norrønt, noe som antyder en sterk dialektal variasjon. Verbet kunne allerede i norrønt dele samme vokal i infinitiv, preteritum og supinum. Slik er det også i de fleste moderne dialekter. I noen dialekter har også presens fått samme rotvokal. Når det gjelder overgangen til VI, er det på grunnlag av vokalkvaliteten i preteritum *komm*, altså /kum/, fra Ytre Østfold, Nord-Østerdalen, Sør-Gudbrandsdal, Røldal, Nordmøre og Trøndelag.

Skera – skerr – skar, skáru – skorit (IV)

Skjera – skjer – skar – skore (IV)

→ VI

Preteritum *skor* som knytter verbet til VI, er notert fra Bø i Telemark (jf. BERA). Denne formen, akkurat som *bor* av BERA, blir av Venås (1967: 194) tolket som analogi med *for* av FERA. I supinum følger SKJERA verbet BERA (se BERA ovenfor) med ett unntak – verbet er ikke registrert med supinum **skarri*.

Sofa – søfr/sefr – svaf, sváfu/sófu – sofit (IV)

Sova – søv – sov – sove (IV)

→ VI

I det meste av moderne norsk er det samme rotvokal i infinitiv, preteritum og supinum, ev. også presens, slik som ved verbet KOMA (se KOMA ovenfor). Preteritumsformen *svov* som tyder på overgang til VI, er notert fra Tresfjord, Veøy og Voll i Romsdal.

Stela – stelr – stal, stálu – stolit (IV)

Stela – stel – stal – stole (IV)

→ VI

Preteritum *stol* etter VI er notert fra Romerike, Østfold, Ringerike, Buskerud og Telemark. Supinumsformen går stort sett som BERA (se BERA ovenfor) med ett unntak – verbet er ikke registrert med supinum **stali*.

Svim(m)a – svim(m)r – svam(m), svámu/summu – sum(m)it (IV)

Svemja – svem – svam – svome (IV)

→ IIIc

Nordenfjells går dette verbet etter IIIc (*søkka*). Preteritumsformen i Fosen er *såmm*; Ytre Namdalen, Brønnøy har *såmm* eller *såm*. Supinumsformen er *såmme* i disse dialektene. Infinitiven er *sømm*- her.³²

Troða – trøðr & treðr – trað, tráðu – troðit (IV)

Trå – trær – trod – trede (VI)

→ II

Verbet har gått fra IV i norrønt til VI i noen dialekter på Østlandet og i Sør-Trøndelag.³³ Venås (1967: 298) mener at en slik fullstendig overgang er vanskelig å forklare. Han mener at overgangen kan skyldes lav tegnfrekvens som gjorde at verbet ikke kunne holde på sin

³² Generelt går infinitivsformen de fleste stedene tilbake på norrøn *symja* som antakelig var et *telja*-verb (Venås 1967: 207).

³³ Verbet er ellers svakt utenfor Østlandet og Sør-Trøndelag.

tidligere vokalkvalitet i samsvar med IV, eller at også rim med verbet SLÅ i infinitiv og presens kunne ha gitt motivasjon for overgangen.

Verbet er også notert med preteritum *trau* etter II fra enkelte dialekter på Østlandet og i Trøndelag. I Valdres, som har denne preteritumsformen, er infinitiv *trø(a)* og supinum *trøe* notert. Venås (1967: 376) mener at når dette verbet går til II, er det sannsynligvis på grunn av infinitiven som har fått rotvokal *ø*.

Vefa – vefr – vaf/óf, váfu/ófu – (v)ofit (IV)

Veva – vev – vov – vove (VI)

→ VI

Når preteritum får rotvokalen *o* i stedet for *a*-en i norrønt, faller verbet inn i VI. Venås (1967: 309–310) regner med at den norrøne preteritumsformen *óf* er dannet etter påvirkning fra flertall – *váfu* > *ófu*, og *v*-en i framlyd har etter det kommet inn fra infinitiv og presens. I supinum har verbet for det meste de samme formene som BERA (se BERA ovenfor). Dette antyder at overgangen begynte i og gjaldt preteritumsformen alene, mens supinum går etter sin tidligere klasse.

Oppsummering for 7.2.4

Klasse IV og klasse VII er i moderne norsk de minste klassene med ni medlemmer hver (7.1.5). Av åtte verb analysert i dette avsnittet viser til sammen syv (TRÅ, VEVA, BERA, KOMA, SKJERA, SOVA, STELA) overgang til klasse VI. Overgangen skjer på grunnlag av preteritumsformen som får rotvokal *o*. Supinumsformen følger imidlertid ofte BERA og har de vokalene som vi typisk finner i IV (*bera*). Dette indikerer at preteritumsformen forandrer seg først eller eventuelt helt alene ettersom supinum holder på sin tidligere klasse, altså IV.

Når vi ser litt nærmere på hvorfor verb i IV går til VI, er det ikke noen tydelig grunn, men klasse IV og VI står nær hverandre fonologisk. Både verb i IV og VI kan ha presens med *e* som rotvokal (jf. *ber* av BERA IV og *fer* av FARA VI). I tillegg er klasse VI mye større med 36 medlemmer, så overgangen til VI er heller ikke overraskende når det gjelder typefrekvens.

Svemja med infinitiven *sømm* går til IIIc. Forskjellen fra de andre verbene som ble omtalt i avsnittet, er den korte rotvokalen i infinitiven (og som regel de andre formene) som skaper tilknytning til klasse III. Når det gjelder overgangen av TRÅ til II, kan dette også skyldes lydlig form ettersom preteritum *trau* er notert sammen med infinitiv *trø(a)*, altså fremre rundet rotvokal som vanlig for II.

Rotvokalen i supinum oppviser stor variasjon ved flere verb diskutert i dette avsnittet. Disse verbene følger BERA i supinum. Variasjonen har som regel ingen konsekvenser for klassetilhørigheten, men rotvokalene *i* og *e* kan antyde tilknytning til klasse I og V som har supinum med *i* og *e* respektivt.

7.2.5 Verb fra norrøn klasse V

Biðja – biðr – bað, báðu – beðit (V)

Beda – bed – bad – bede (V)

→ IV

Preteritum har en fast form *ba(d)*. Bortsett fra supinumsformene med *e* og *i* i rotvokalen er også rundede vokaler³⁴ som tyder på overgang til IV, vanlige over en stor del av Vestlandet – Rogaland, Hardanger, Voss, Nordhordaland, Sogn og Sande på Sunnmøre.

Drepa – drepr – drap, drápu – drepit (V)

Drepa – drep – drap – drepe (V)

→ VI

→ VII

→ IV

Preteritum *drop* (/dru:p/) etter VI er notert fra Østlandet (Dal, Jevnaker, Gran) og Trøndelag (Selbu, Grong, Høylandet).³⁵ Preteritum *drep* etter VII finnes i Østerdalen, Sør-Gudbrandsdal, Rogaland, Sunnhordland, et par dialekter i Trøndelag og Bardu i Troms, som følger Østerdalen som forventet. Når preteritumsformen heter *drep*, kan den falle sammen med presensformen *drep*. Dette gjelder også verbene nedenfor som får preteritumsformen tilsvarende klasse VII. Supinum kan ha *e*, *i* eller rundet rotvokal. Venås (1967: 216) skriver at preteritum *drap* står med både med rundet vokal eller *e*-vokal i supinum, mens preteritum *drep* bare går med *e*-vokal i supinum. Når preteritum har *e*-vokal, har hele paradigmet lik rotvokal. Supinumsvokalen kan som nevnt være rundet, og formen knytter så verbet til IV. Dette er vanligst på Vestlandet.

Eta – etr – át, átu – etit (V)

Eta – et – át – ete (V)

³⁴ Se 6.4 for forklaring av begrepet «rundet vokal».

³⁵ Merk at disse områdene ikke samsvarer med områdene hvor preteritum av LIGGJA er *lo* og preteritum av SJÅ er *so*, se nedenfor.

→ VI

→ VII

Preteritum *ot* (/u:t/) etter VI finnes i Østerdalen og Trøndelag. Preteritum *et* etter VII er notert på Østlandet (Sør-Gudbrandsdal, Valdres og Hallingdal, Eidsvoll og Tinn) og fra Bremanger. Supinumsvokalen er normalt *e*, men noen bymål, f.eks. Kristiansand, Stavanger og Kristiansund, har *å* som står i samsvar med preteritum, altså *åt* – *har åte*.

Gefa – gefr – gaf, gáfu – gefit (V)

Gjeva – gjev – gav – gjeve (V)

→ IV

Supinum kan ha *e* og *i* i rovokalen. Rundede vokaler i samsvar med IV er vanlige på Vestlandet, slik som ved BEDA (se ovenfor), men har større utbredelse ved GJEVA og er i tillegg notert utenfor Vestlandet, fra Vang i Valdres.

Geta – getr – gat, gátu – getit (V)

Gjeta – gjet – gat – gjete (V)

→ IIIa

→ IV

På store deler av Østlandet har verbet fått kvantiteten vk: og faller dermed inn i III. Sammen med dette er supinumsformene med *o* og *ø*, altså i samsvar med IIIa (*detta*), notert slik at verbet følger IIIa. Når lang rotvokal er beholdt, og supinum får rundet vokal, faller verbet inn i IV. Venås (1967: 247) sier at dette er vanlig på Vestlandet og Østlandet, særlig flatbygdene.

Kveða – kveðr – kvað, kváðu – kveðit (V)

Kveda – kved – kvad – kvede (V)

→ VI

→ IV

Preteritum *kvo* (/kvu:/) etter VI er notert fra Hallingdal, Setesdal, Voss og Masfjorden. Venås (1967: 229) oppgir to mulige forklaringer til rounding av preteritumsvokalen – det kan ha skjedd på grunn av *v*-en foran (jf. med verb i 7.2.3) eller som påvirkning fra preteritum flertall – *kváðu*. I tillegg til den lydrette supinumsformen med *e* er også supinum med rundet vokal notert fra Gol, Heddal, Vest-Telemark (i eldre målprøver) og Setesdal. Denne formen knytter verbet til IV.

Lesa – less – las, lásu – lesit (V)

Lesa – les – las – lese (V)

→ VII

→ IV

Preteritum *les* er notert fra Østlandet, Telemark, Rogaland, Sunnhordaland og Trøndelag.

Denne formen knytter klassen til VII, og den går sammen med *e*-supinum (jf. DREPA ovenfor). Supinumsformer med rundet vokal i samsvar med IV er notert fra flere områder på Vestlandet. Denne supinumstypen går sammen med preteritum *las* (og ikke *les*).

Liggja – liggr – lá, lágu – legit (V)

Liggja – ligg – låg – lege (V)

→ IIIa

→ VI

Ved dette verbet antyder supinum overgang til III. Former som *logge* og *løgge* i samsvar med IIIa (*detta*) er notert fra flere områder på Østlandet, i Trøndelag, Nord-Norge og bymålene i Arendal, Stavanger, Bergen, Trondheim og Kristiansund. Likevel følger preteritum ikke med til et tenkt *lagg*. Preteritum med kort rotvokal *lågg* som minner om IIIc, er bare notert i Østerdalen. Preteritum *lo* (/lu:/) etter VI er registrert i Brunlanes, Larvik, Skien, Porsgrunn og Nord-Gjerpen.

Ellers kan supinum av dette verbet blandes med det transitive LEGGJA, slik at *lakt* brukes i stedet for den sterke formen. Dette er notert fra de store bymålene, jf. med SITJA nedenfor.

Reka – rekr – rak, ráku – rekit (V)

Reka – rek – rak – reke (V)

→ VI / IIIc

→ VII

→ IV

Venås (1967: 237) skiller mellom en «austleg» og «vestleg» preteritumtype, hvorav den første har trang *o* som står i samsvar med VI, mens den andre har åpen *o* som samsvarer med IIIc. Preteritum *rek* etter VII er notert fra et par dialekter på Østlandet, i Rogaland, Sunnhordland og Indre Sogn. Supinum med *e* er vanligst over hele landet, men supinum med rundet rotvokal som tilsvarer IV, finnes også. Den er notert fra spredte dialekter på Østlandet, Vestlandet og i Nord-Norge.

Sitja – sitr – sat, sátu – setit (V)

Sitja – sit – sat – sete (V)

→ IIIa

Preteritumsformen har over hele landet *a*. Vokalkvantiteten varierer og kan være både vk:, v:k og til og med vk i Nord-Gudbrandsdal. Den vanligste vokalkvantiteten tilsvarende vk: knytter verbet til klasse III. I tillegg tyder supinumsformen på overgang til III når den følger DETTA fra IIIa, altså *har sette*. Former som samsvarer med supinum av DETTA, finnes over hele landet.

Supinumsformen av dette verbet kan blandes med det transitive SETJA, slik at *satte* brukes i stedet for den sterke formen. Dette gjelder de store bymålene, jf. LIGGJA ovenfor.

Sjá – sér – sá, sá – [sét] (V)

Sjá – ser – såg – [sett] (V)

→ VI

Preteritumsformen *såg* er utbredt i store deler av landet, men det er ikke opplagt hvor *g*-en kommer fra. Venås (1967: 243) mener at den kan ha kommet fra preteritum flertall *sago* som finnes i sen gammelnorsk. Ellers finnes formen uten *-g – så*. En annen preteritumsform *so* (/su:/) etter VI er notert fra Brunlanes, Larvik, Skien, Porsgrunn og Nord-Gjerpen. Det er de samme områdene hvor vi finner *lo* til LIGGJA. Allerede i norrønt var supinumsformen svak, og det er ikke noen eksempler på at dette har endret seg.

Þiggja – þiggr – þá, þágu – þegit (V)

Tigga – tigg – tagg – tugge (IIIb)

→ IIIc

→ I

Preteritumsformen *tåg* hvor rotvokalen tilsvarende rotvokalen i norrønt, er bare oppgitt i Fyresdal, ellers er *tagg* etter III den vanligste formen der verbet går sterkt. Utviklingen av *tagg* kan ses i forhold til rotvokalen i infinitiv og presens. *Tigga* uten *j* er den vanligste formen, og den har kort rotvokal *i* som, bortsett fra verbene LIGGJA og SITJA av V, bare finnes i IIIb (*finna*) i moderne norsk som verbet følger. TIGGA kan også gå etter IIIc (*søkka*) med preteritum *tågg* eller *tøgg* og tilsvarende supinum i enkelte spredte dialekter. Den vanligste supinumsformen er *tiggi* slik at rotvokalen tilsvarende infinitiv/presens, men supinum varierer mye og finnes også med *a*, *e* og rundede rotvokaler.

Preteritum *teig* er notert fra dialekter i Nordland og Troms og Finnmark, og denne formen tyder på overgang til I. Hillesøy og Tromsøysund har supinum *tegge*, men *teigge* hvor rotvokalen er «tatt» fra preteritum, er også notert der og i Torsken (se 8.1.2.1). Det er et tegn på at preteritum må ha forandret seg før supinum ettersom supinum kan ha sin tidligere rotvokal eller få diftongen som bare eksisterte i preteritum – *ei* (jf. med TYGGJA i 7.2.3).

Vega – vegr – vá, vágu – vegit (V)

Vega – veg – vog – vege (VI)

→ IV

Preteritum *vog* (/vu:g/) som dominerer i de moderne talemålene, knytter verbet til VI. I supinum er rundede rotvokaler utbredt over hele landet. Rundet vokal knytter verbet til IV, men preteritumsformen følger ikke med (til et tenkt *va*).

Vera – er – var, váru – verit (V) → vorit (fra siste halvdel av 1200-tallet) (IV)

Vera – er – var – vore (IV)

Den eneste preteritumsformen er *var*, så klasseskiftet observeres i supinum. Den eldre supinumsformen med rotvokal *e* har fått rundet rotvokal. Iversen (1972: 104) oppgir at formen *voret* som fører verbet til IV, forekommer allerede i sen gammelnorsk. En eldre form for *vera* i norrønt er *vesa*, og det er tenkelig at overgangen er knyttet til at *s*-en blir erstattet med *-r*, slik at verbet følgelig rimer med BERA og SKJERA av IV (jf. Venås 1967: 380).

Oppsummering for 7.2.5

Verbene i klasse V er utsatt for mye klasseskifte. Noen av verbene oppviser tilknytning til flere ulike klasser avhengig av dialekt. En endring som ofte forekommer ved verb i klasse V, er at supinumsformen får rundet rotvokal i stedet for tidligere *e*, altså *har lose* for tidligere *har lese*. Som forklart i 6.4 brukes «rundet vokal» som et samlebegrep over flere ulike rundede vokaler hvor kvaliteten avhenger av dialekt. At verb i V får rundet rotvokal, resulterer i fullstendig sammenfall av klasse IV og klasse V ettersom det eneste som skiller disse to klassene, nettopp er rotvokalen i supinum – *har bore* vs *har lese*. Tre verb TIGGA, SITJA og LIGGJA skiller seg ut fra andre verb i klasse V gjennom kort rotvokal. Disse verbene får også rundet rotvokal i supinum, men den er kort (*har logge*), og denne endringen knytter dem dermed til klasse III i stedet for klasse IV. Dette har skjedd mest på Vestlandet, deler av Østlandet og Nord-Norge.

Verbene behandlet i dette avsnittet oppviser i likhet med verbene i 7.2.4 stor variasjon av rotvokalen i supinum. Spredning av rundet rotvokal skal ikke behandles isolert – rundet rotvokal har ikke vunnet over *e*-supinum overalt. I andre dialekter har *e*-supinum spredt seg til verb som ikke hadde det (jf. 7.2.4; 7.2.6; 7.2.7). Et eksempel på det kan være verbet BERA som er registrert med supinum *har berri*. Hvordan spredning av én rotvokal på tvers av ulike klasser kan tolkes, diskuteres nærmere i 8.1.1.2 og 8.1.2.2.

Verb fra klasse V oppviser ofte overgang til VI og VII i preteritumsformen. Det er lite sannsynlig at klasse VII kunne ha tiltrukket nye medlemmer ettersom det er den minste verbklassen i norsk som i tillegg er ganske uensartet. Overgangen til VII ved framveksten av *e* i preteritum, f.eks. *les, et, drep*, kan heller anses som utjevning ettersom de andre paradigmemedlemmene har *e* som rotvokal, jf. *drepa – drep – drap – drepe*. Preteritum var den eneste formen til å skille seg ut. Ved å få én rotvokal i hele paradigmet ligner disse verbene på verb som KOMA og SOVA (jf. 7.2.4 og Enger 2021). At preteritum får *e*, kan også føre til sammenfall av presens og preteritum – begge formene heter altså f.eks. *drep*.

Overgangen av SJÅ, KVEDA, ETA, BEDA, DREPA, REKA og LIGGJA til VI kan være basert på «kjøttvekten» av VI som har 32 medlemmer og er dermed mye større enn V med 14 medlemmer. Samtidig kan rotvokalen i presens ha spilt inn – alle verbene bortsett fra LIGGJA har presens med *e*, jf. *ser, kved, et*, og verbene i VI har også presens med *e*, jf. *fer*.

TIGGA, SITJA, LIGGJA, GJETA og REKA viser overgang til ulike grupper av III. Alle verbene med unntak av REKA har kort rotvokal i den dialekten hvor de går etter III. Dette er sannsynligvis grunnlaget for overgangen. Verbet REKA kan få vokalkvalitet som tilsvarer IIIc i preteritum. Verbet TIGGA oppviser overgang til I i Nordland og Troms og Finnmark med preteritum *teig*. Verbet kunne ha endret bøyingsklasse basert på kvaliteten i rotvokalen som samstemmer med klasse I. Kvantiteten blir likevel uendret – rotvokalen blir altså ikke lang etter mønster av klasse I.

7.2.6 Verb fra norrøn klasse VI

Aka – ekr – ók, óku – ekit (VI)

Aka – ek – ok – eke (VI)

→ VII

Fra Østlandet, nærmere bestemt Tynset, Nordre Land, Sør-Gudbrandsdal og Hallingdal, er preteritum *ek* notert. Denne formen knytter verbet til VII og kan falle sammen med presens (jf. verb i 7.2.5 notert med preteritum etter VII). Dette gjelder også verbene nedenfor notert

med preteritum etter VII. Supinum med *e* kommer lydrett fra norrønt og er den vanligste typen. Former med rundet rotvokal, f.eks. *øki* på Østlandet, finnes, men har liten utbredelse.

Grafa – grefr – gróf, grófu – grafit (VI)

Grava – grev – grov – grave (VI)

→ VII

Preteritum *grev* er notert på Østlandet fra Tynset, Kvikne, Hemsedal og Rukkedalen i Hallingdal. Også supinum har ofte rotvokal *e*, og formen *greve* har stor utbredelse. Det er rimelig å anta at *e*-supinum er eldre enn *e*-preteritum på grunn av større utbredelse av *e*-supinum (Venås 1967: 272). Supinum med rundet rotvokal finnes for det meste i Nord-Norge, men har generelt liten utbredelse.

Gnaga – gnegr – *gnó, *gnógu – gnagit (VI)

Gnaga – gneg – gnog – gnege (VI)

→ VII

Preteritum *gneg* etter VII er bare notert fra to steder – Kvikne og Øyer. Når det gjelder supinum, har rotvokalen *a* større utbredelse, men *e*-supinum er notert fra Østlandet, Vestlandet og Trøndelag. I tillegg er også supinum med rundede rotvokaler notert fra disse områdene og bymålene i Bergen og Stavanger.

Hlæja – hlær – hló, hlógu – hlegit (VI)

Le – ler – lo – [lett] (VI)

→ VII

Preteritum *leg* etter VII er notert fra Øyer. En annen preteritumstype med *-g* er *log* som er notert fra Rømskog, Romerike, Eidskog, Trysil, Gudbrandsdalen, Valdres, Stryn og Innvik. Framveksten av *g*-en forklarer Venås (1967: 279) som påvirkning fra flertall (norr. *hlógu*) og andre preteritumsformer som *drog* og *gnog*.³⁶ De dialektene som har sterkt supinum, har som oftest *e*. Dette er notert fra Møre og Romsdal, Gudbrandsdalen, Østerdalen, Kvikne og Røros. Supinum *loe* med rundet rotvokal som tilvarer preteritum, er notert fra flere steder i Trøndelag og Møre og Romsdal.

Vaxa – vex – (v)óx, óxu/uxu – vaxit (VI)

Veksa – veks – voks – vakse (VI)

³⁶ Spredning av *g*-en omtales som et mulig eksempel på spredning av suppletivbøying eller alternativt som en produkt-orientert generalisering (Enger 2022a: 172–173)

→ III

Infinitiv med *å*, altså *våkse*, gjelder for det meste byer fra kysten med den svenske grensen og til og med Haugesund. Preteritum *våks* er notert fra Sør-Sunnmøre og Finnmark. De dialektene som har denne formen, har oftest supinum med samme rotvokal, slik at verbet faller inn i IIIc (*søkka*). Verbet kan også gå etter IIIa (*detta*) med preteritum *vaks* og rundede vokaler tilsvarende DETTA i supinum. Preteritum *vaks* er notert fra enkelte dialekter på Østlandet, Vestlandet og i Trøndelag. Venås (1967: 308) kommenterer at formene etter III (dvs. med rundede vokaler tilsvarende supinum av DETTA og SØKKA) har større utbredelse i supinum enn preteritum. I tillegg er sterkt supinum med svakt preteritum notert fra områdene rundt Oslofjorden: *vekste* – *voksi/veksi*. Paradigmet antyder at preteritum må ha blitt svakt før supinum (jf. verbet *verpa* i Bergen ovenfor).

Oppsummering for 7.2.6

Bare fem verb fra klasse VI viser overgang til andre sterke verbklasser. Fire verb – AKA, GRAVA, GNAGA og LE – går til VII, og ett – VEKSA – til III. VEKSA som går til III, har kort rotvokal, noe som sannsynligvis ligger til grunn for klasseskiftet. Overgangene til VII kan virke nokså uventet på grunn av den lave typefrekvensen til VII. Grunnen til at preteritum får *e* som rotvokal (f.eks. *ek*, *gneg*), kan være påvirkning fra de andre paradigmemedlemmene som har *e* som rotvokal, f.eks. presens – *ek*, *grev* eller supinum – *har eke*, *har gnege*. *E*-preteritum står faktisk som regel sammen med eldre *e*-supinum, og *e*-supinum ser derfor ut til å være en forutsetning for *e*-preteritum. Slik som ved flere verb i 7.2.5 kan presens og preteritum falle sammen når preteritum får *e* som rotvokal, altså presens/preteritum *ek*.

Alle omtalte verb har større eller mindre utbredelse av rundet rotvokal i supinum, som ikke fantes i klassen (jf. med verbene i 7.2.5). Framveksten av rundet rotvokal i supinum har ingen konsekvenser for klassetilhørigheten av verbene i VI.

7.2.7 Verb fra norrøn klasse VII

Blása – blæss – blés, blésu – blásit (VII)

Blåsa – blæs – bles – blåse (VII)

→ V

→ VI

Preteritum *blas* etter V er notert fra Ytre Rendal i Østerdalen, Lista og Øvre Sirdal i Agder og flere dialekter på Vestlandet. I Nordhordland går preteritum *blas* sammen med rundet rotvokal

som tilsvarer IV i supinum. Supinum med både *e* eller *i* er også vanlig. Denne typen kan være påvirkning fra preteritum eller knyttes til supinum fra andre klasser, f.eks. I og V. Preteritum *blos* (/blu:s/) etter VI er notert fra Vrådal i Kviteseid og Treungen og Fjone i Nissedal.

Falla – fellr – fell, fellu – fallit (VII)

Falla – fell – fall – falle (IIIa)

Det moderne paradigmet oppføres under III til forskjell fra det norrøne som står under VII. Forskjellen ligger i preteritumsformen, som har i de fleste dialektene kort rotvokal *a*, slik som verb i klasse III. Supinum har også ofte rundet vokal som tyder på overgang til III. En annen utvikling er framveksten av *-t* i preteritumsendelsen, slik at preteritum er *falt* (og *felt*). Formen er vanlig i bymålene og finnes over hele landet. Venås (1967: 110) hevder at formen ikke bare er innlånt fra dansk, slik for eksempel Hans Ross hevdet. En mulig forklaring er analogi med *helt* som lydrett har *t* (se HALDA nedenfor).

Halda – heldr – helt, heldu – haldit (VII)

Halda – held – heldt – halde (VII)

→ IIIc

Den vanligste preteritumsformen er *helt*, men ulike former med tilknytning til III er notert: *hull*, *holl*, *hølt*, *hålt*. Supinum finnes også med de samme vokalene, og supinum deler som regel rotvokal med preteritum, altså etter IIIc (*søkka*).

Hanga – hangi – hekk, hengu – hangit (VII)

Hanga – heng – hekk/hang – hange (VII)

→ IIIa/IIIc

Verbparadigmet i norrønt er avvikende. Presens hadde bare svak bøyning (Iversen 1972: 107). I det moderne paradigmet har presens enten enstavelsesform eller tonem 1 ved tostavelsesform som indikerer at presensformen har blitt sterk. Verbet går etter III med preteritum *hang* fra deler av Østlandet, Agder, Trøndelag og Nord-Norge, og preteritum *hång* spredt over hele landet. Med preteritum *hang* går ofte supinum *honge*, slik at verbet faller inn i IIIa (*detta*), mens *hång* står ofte sammen med supinum *hånge* etter IIIc (*søkka*). Ellers er både *a*, *e* og rundede rotvokaler notert i supinum.

Høggva – høggr – hjó, hjoggu – høggit (VII)

Hogga – høgg – hogg – hogge (IIIc)

Verbet er oppført under IIIc i moderne norsk fordi verbparadigmet samsvarer med SØKKA. Verbet har oftest samme rotvokal i infinitiv, preteritum og supinum (jf. med KOMA og SOVA ovenfor). Dette verbet har oftere sterkt supinum enn preteritum,³⁷ og det er dermed enda et eksempel på overgang til svak verbbøying som starter i preteritum (jf. VERPA i 7.2.3 og VEKSA i 7.2.6).

Láta – lætr – lét, létu – látit (VII)

Lata – lèt – lét – lete (VII)

→ VI

Dette verbet kan ha enstavelses infinitivsform *la* og *læ* på Østlandet, i Ytre Telemark, Ytre Agder og Rogaland. Preteritum *lot* etter VI er notert fra flere dialekter på Østlandet, i Ytre Agder, Nord-Norge og noen bymål. Supinum med andre vokaler enn *a* eller *e* er ikke notert. *E*-preteritum står med *e*-supinum.

Hlaupa – hleypr – hljóp, hljópu – hlaupit (VII)

Laupa – løyp – løp – laupe (løpe) (VI)

→ II

Grunnen til at verbet tilhørte VII i norrønt og tilhører VI i moderne norsk er at verbene som oppføres under klasse VII i moderne norsk, har *e*-preteritum. Dermed passer preteritum *løp* ikke inn og føres under VI. Preteritumsformen med diftong *laup* i samsvar med II er notert fra Østlandet, Vestlandet, Trøndelag, Agder og Telemark. Ved dette verbet kunne diftongen ha kommet inn fra infinitiv (*å laupa*) eller supinum (*har laupe*), det svake verbet LØYPA eller sterk klasse II (Venås 1967: 277).

Oppsummering for 7.2.7

Klasse VII reiser problemer for den tradisjonelle inndelingen. Klassen fremstår som liten og splittet. Når vi i andre sterke verbklasser finner rotvokaler og vokalvekslingsmønstre som klart er felles for verbene som tilhører klassen, er det ikke tilfellet for klasse VII. Når vi f.eks. sammenligner HALDA og GRÅTA, er det bare kvaliteten på rotvokalen i preteritum som er felles – *heldt* og *gret*, men lengden er ulik. Historisk sett var klassen en sammensetning av flere ulike underklasser av redupliserende verb, men redupliserende former er ikke engang bevart i norrønt – de rekonstrueres fra språk som gotisk (Iversen 1972: 106). Dermed er det egentlig ingen grunnlag for å postulere klasse VII i moderne norsk – verbene i klassen har

³⁷ Venås (1967: 173) oppgir ikke eksempler på slike paradigmer, bare nevner dette som et faktum.

ikke noe til felles synkront. Noen av overgangene notert i avsnittet har heller ikke utgangspunkt i empiriske endringer, men i behovet for å justere inndelingen, f.eks. tilhørte verbene LAUPA og HOGGA klasse VII i norrønt, men oppføres under andre klasser i moderne fordi de «passer» bedre inn.

Når vi ser på det som har skjedd med klassen siden norrønt, er det flere ulike mønstre. FALLA, HALDA og HANGA går til ulike underklasser av III, både i preteritum og supinum. Disse verbene har kort rotvokal som kan være grunnen til en slik endring. BLÅSA og LATA viser overgang til VI med preteritum *blos* og *lot*; BLÅSA kan også gå etter V med preteritum *blas*. Disse verbene hadde i norrønt supinum med *á*, noe som kunne bidra til at *e*-preteritum ikke har holdt seg. Det er generelt et mønster at *e*-preteritum oftest står sammen med *e*-supinum, jf. 7.2.6. LAUPA går til II med diftongisk rotvokal i preteritum – *laup*.

7.3 Utviklingen ved verb som har felles egenskaper med sterke verb

I 7.3 presenteres utviklingen ved de verbene som regnes som svake eller i noen grammatikker uregelrette, men har egenskaper som knytter dem til sterke verb, altså forskningsspørsmål 3. Preterito-presentiske verb og *telja*-klassen skal undersøkes. Preterito-presentiske verb er en spesiell verbklasse som på mange måter skiller seg fra andre verbklasser, og derfor framlegger jeg først litt bakgrunnsinformasjon. Når det gjelder *telja*-klassen, blir ikke hvert enkelt verb beskrevet som hittil i arbeidet på grunn av omfanget, men det oppgis generelle endringer med vekt på klasseskifte og den sterke verbbøyingen. Opplysningene om verbformene og lokaliseringene kommer fra Venås (1974), og resonnementene kommer fra meg når ikke annet er nevnt.

7.3.1 Utviklingen ved preterito-presentiske verb

7.3.1.1 Bakgrunn

Presensformene av preterito-presentiske verb utviklet seg av perfektumsformen i urindoeuropeisk, som ble til sterkt preteritum i germansk (se 2.1, 2.2). Derfor har disse verbene enstavelsesform i presens som minner om sterkt preteritum, jf. presens *veit* og preteritum *beit*. Enstavelses presensform knytter preterito-presentiske verb til sterke verb. De nye preteritumsformene ble dannet etter mønster av den svake verbbøyingen og er derfor tostavede. Flere av disse verbene har også vokalskifte – enda en egenskap som skaper tilknytning til sterke verb.

Preterito-presentiske verb skiller seg fra de andre verbene også semantisk og syntaktisk. De fleste preterito-presentiske verb har modal betydning. Det stemmer likevel ikke for alle verb,

f.eks. har VITA og EIGA ikke modalbetydning, og ikke alle modalverb har preterito-presentisk bøyning, f.eks. LYTA. De preterito-presentiske verbene som er modale, forekommer verken i imperativ, passiv eller presens partisipp, og når et annet verb i infinitiv følger, står dette verbet uten infinitivsmarkør *á* (Eide 2005: 72). Disse verbene brukes også nokså lite i infinitiv og supinum, og det er ofte nevnt i datamaterialet til Venås (1974) at informantene hopper over disse formene.

Klassestørrelsen er forandret når man sammenligner moderne norsk med norrønt, og det har skjedd både ved reduksjon og tilvekst. I norrønt finner vi 10 verb i denne gruppen – *vita, eiga, unna, kunna, þurfa, muna, munu, skula, mega*, presens *kná* (forventet inf. **knega* er ikke belagt) (Iversen 1972: 108–109). Verbet med presens *kná* er ikke overlevert til moderne norsk (eng. *know*), *unna* har gjennomgått klasseskifte overalt, *muna/munu* er nesten ukjent (Venås 1974: 333). To verb som ikke hørte til denne klassen, er VILJA og BURDA (BURDA nevnes ikke som et modalverb hos Venås (1974), men jf. Faarlund et al. (1997: 526) og Enger (2021: 6)). Nedenfor skal jeg redegjøre for de særegne utviklingene ved verbene som tilhører klassen i moderne norske dialekter.

7.3.1.2 Preterito-presentiske verb³⁸

eiga – *á*, *eigu* – *átti* – *átt*

eige – *eig* – *átte/eigde* – *átt/eigd/eigt*

Infinitivformen med *-ja* (f.eks. *eigja*) er notert fra flere dialekter i Nord-Odal, Grue, Brandbu, Elverum og Høland (jf. VILJA nedenfor). I likhet med andre preterito-presentiske og sterke verb har EIGA normalt enstavelsesform i presens eller tonem 1. Tonem 2 derimot er notert fra to dialekter i Østfold – Spydeberg og Ytre Hobøl. Til forskjell fra norrønt og den preterito-presentiske bøyningen generelt er det i moderne norsk formelt samsvar mellom infinitiv og presens av dette verbet både når det gjelder vokalisme og konsonantisme, jf. *eiga* – *á* og *eige* – *eig*. Tre muligheter ved preteritum og supinum er notert: *átte* – *átt*; *eigde* – *eikt*; *eidde* – *eidd*. Ved de to siste mulighetene er vokalskifte borte fra paradigmet, slik at hele paradigmet deler rotvokalen.

³⁸ De norrøne formene i dette avsnittet er oppgitt etter Iversen (1972) og Haugen (2015). Verbene oppgis i infinitiv, presens 3. person entall og flertall, preteritum 3. person entall, supinum. Unntak til dette er VILJA og BURDA – ettersom verbene tilhørte svake klasser i norrønt, oppgis det infinitiv, presens 3. person entall, preteritum 3. person entall og supinum. De moderne standard formene er ikke oppført hos Venås (1974), så disse formene er hentet fra *Nynorskordboka* (Språkrådet og Universitetet i Bergen) <<http://ordbokene.no>>.

kunna – kann, kunnu – kunni – kunnat

kunne – kan – kunne – kunna

Infinitivsformen *kann* som er lik presens, er notert fra noen dialekter som har apokope i Trøndelag og Nordland. Infinitivsformen med *-ja*, *kunja*, er notert fra store deler av Østlandet (jf. *vilje* nedenfor). Preteritumsformene i samsvar med svake verbklasser er *kunde* etter *døma*-klassen og *kunna* etter *kasta*-klassen. For supinum er formen *kunja* notert flere steder. Den er lik infinitiv. Videre er enstavelses supinum *kunt* notert fra flere dialekter på Østlandet, i Agder og Rogaland. Supinum *kunni* er notert fra Romerike, Odal, Solør, Elverum og Hedmark. *I*-suffiks er et sterkt supinumssuffiks (jf. 2.3.3).

mega – má, megu – mátti – megat/mátt

måtte – må – måtte – måtta/mått

I norrønt står stammeallomorfen i infinitiv i samsvar med presens flertall (*meg-*) og partisipp, både med hensyn til rotvokalen og konsonantismen. *E*-vokalen er erstattet av *á* i moderne norsk i hele paradigmet. Verbet oppviser altså ikke vokalveksling lenger. Infinitiv *mátja* med *-ja* er notert fra Østlandet (jf. *VILJA* nedenfor). Supinum *mátja* er notert fra Østlandet, f.eks. Toten, og supinumsformen er dermed lik infinitiven. Også infinitiv *má* som er helt lik presensformen, er vanlig i Vest-Agder og nordenfjells. Presensformen *már* med *r*-suffikset er notert fra Østlandet: Rælingen, Gjøvik og Hadeland. Supinum *mátti* er notert fra Sør-Østlandet (jf. *kunni* ovenfor).

skulu – skal, skulu – skyldi – x

skulle – skal – skulle – skulla

Infinitiven *skulja* med *-ja* er notert mange steder på Østlandet (jf. *vilje* nedenfor). Videre er infinitivsformen *sille* notert fra Telemark og Agder. Denne formen står sammen med en identisk preteritumsform *sille* som går tilbake på norrøn *skylda* med omlyd i roten. Infinitiv *ska* i samsvar med presensformen er notert fra Trøndelag og Nordland. For presens er også formen med *-r*, altså *skar*, notert (jf. *már* ovenfor). Supinumsformen er ikke belagt for norrønt, og brukes nokså lite i moderne norsk. Torp (2003: 237) viser at antall treff på supinum til *skulle* er 8, mens antall treff på presens er 92 600 basert på Tekstlaboratoriet ved UiO. Venås (1974: 343) skriver at informantene hopper over infinitiv og supinum. Noen av de viktigste formene som er notert for supinum, er følgende: *skulla* – etter *kasta*-klassen; *skulli* – med det sterke *i*-suffikset; *skulja* – identisk med infinitiven; *skult* og *silt* – prototypiske

enstavede svake former; supinum *silt* står sammen med preteritum *sille*. Disse formene kan sammenlignes med parallelle former som er notert fra KUNNA og MÅTTA ovenfor.

þurfa – þarf, þurfu – þurfti – þurft
turve – tarv – turvte – turvt

Verbet er notert med *ja*-infinitiv fra Gol, Hallingdal, Flå og Hjartdal (jf. VILJA nedenfor). Den vanligste presensformen er uten *-v*, altså *tar*. Denne formen, til tross for ulike utviklingsprosesser, ligner på *mår* og *skar* (jf. ovenfor). Av andre nydannede former er supinumsformer tilsvarende *kasta*-klassen notert – *turta*, *turva* og *torva* fra Agder, Møre og Romsdal, Vestland, Sogn og Fjordane og Hordaland. Supinumsformene som er dannet etter *kasta*-klassen finnes også ved andre preterito-presentiske verb, jf. med KUNNA, SKULLA, VILJA og VITA. I flere dialekter fra Aust-Agder og bygder rundt Kristiansand får preteritum og supinum samme rotvokal som presens: *tarte* – *tart*, og vokalvekslingen utjevnes.

vita – veit, vitu – vissi – vitat
vite – veit – visste – visst

Det er notert infinitivsformer tilsvarende presens, f.eks. *veit* fra Nordland, også *vett* og *vet* fra apokopemål; *veite* med diftong fra presens i Rømskog. Ellers er infinitiv *vesta* vanlig i trøndersk. Denne formen tilsvarende supinum *vesta*, men konsonantismen i begge må ha kommet fra preteritum. Tostavelles supinum, f.eks. *vita* og *veta* er vanlig. Denne formen er lydrett fra norrøn *vitat*, mens enstavet *visst* eller *vesst* er en nydannelse basert på preteritumformen.

vilja – vill – vildi – viljat
vilje – vil – ville – villa

Ja-infinitiv er notert fra store deler av Østlandet, Agder og deler av Vestlandet, men for det meste ved siden av (sjeldnere) former uten *-ja*. *Ja*-infinitiv er ved dette verbet lydrett ettersom verbet tilhørte *telja*-klassen i norrønt. Det er sannsynligvis dette verbet som gjorde at *ja*-infinitiv har spredt seg til andre verb i klassen (jf. verbene ovenfor) (Venås 1974: 362). Preteritumsformen har ofte assimilert *-ll-* på Østlandet, i Agder og flere steder på Vestlandet. Slik assimilasjon gjør at infinitiv (uten *j*) og preteritum får samme form, slik som vanlig for modalverb, altså *vill* – *ville*. Preteritum og supinum *villa* er notert fra Nordmøre, Nord-Østerdalen, Trøndelag og Nord-Norge. Preteritum med *-a* antyder overgang til *kasta*-klassen. Supinum *vilja*, tilsvarende den norrøne formen, er også notert. Denne formen kunne også

påvirke de andre verbene i klassen som har tilsvarende supinumsform – *kunja*, *skulja* osv. Ellers er supinum *vilt* og *villi* notert, jf. disse formene med SKULLA, MÅTTA, KUNNA ovenfor.

byrja – byrjar – byrjaði – byrjat

burde – bør – burde – burt

I norrønt hadde dette verbet flere betydninger, og den moderne modale betydningen må ha utviklet seg fra betydningen «det sømmer seg for ein» (Heggstad 2008: 99). Verbet ble bøyd svakt – med preteritum *byrjaði* i klassisk norrønt og senere, på 1300-tallet, med preteritum *burði* (Enger 2021: 6). Verbet har i moderne norsk modal betydning og har fått infinitiv som tilsvarer preteritum, altså *burde* – *burde* (Enger 2021: 6). Denne formen brukes også både i bokmål og nynorsk. Den formelle likheten mellom infinitiv og preteritum er karakteristisk for bøyning av modalverb. Ellers har verbet bøyning som ligner den preterito-presentiske med enstavelses presensform og vokalveksling.

7.3.1.3 Oppsummering for preterito-presentiske verb

Den preterito-presentiske verbklassen har som nevnt hatt både tilvekst og frafall siden norrønt (jf. 7.3.1.1). I datamaterialet oppviser i tillegg verbet EIGA utvikling som kan antyde at verbet forlater klassen. EIGA mister kjennetegnene ved preterito-presentisk bøyning – både vokalvekslingen og til og med enstavelses form / tonem 1 i presens. To tidligere svake verb – VILJA og BURDA – utvikler kjennetegn som er karakteristiske for de modale verbene i klassen – formell likhet mellom infinitiv og preteritum, jf. inf./pret. *burde*. Disse verbene blir dermed en del av klassen.

Flere paradigmemedlemmer er utsatt for innovasjoner. *Ja*-infinitiv (*skulja*, *måtja*) er registrert ved flere verb i klassen, men ikke VITA. Denne formen må ha spredt seg etter verbet VILJA – et tidligere *telja*-verb. Infinitiv er også registrert med samme form som presens (inf./pres. *må*); supinum kan få samme form som infinitiv (pret./sup. *skulja*) eller omdannes etter preteritum (pret. *sille*, sup. *silt*); supinum kan også få enstavelses form – *skult*, *kunt* – som er dannet etter mønster av svake verb (men ikke *kasta*-klassen). Et mer overraskende funn er spredning av *i*-suffikset til supinumsformene på Østlandet, f.eks. *skulli*, *måtti*. Dette suffikset kommer som kjent fra den sterke verbbøyningen (jf. 2.3.3). I presensformene har presensmarkør *-r* spredt seg, jf. *mår*, *skar*.

Hvorfor noen verb forlater klassen og andre kommer inn, diskuteres nærmere i 8.1.1.3. I det avsnittet blir også spredning av *ja*-infinitiv, *i*-supinum og *r*-presens drøftet. At noen paradigmemedlemmer blir omdannet med utgangspunkt i andre, tas opp i 8.1.2.1.

7.3.2 Utviklingen ved *telja*-klassen

7.3.2.1 Infinitiv og presens

Telja-klassen kjennetegnes i norrønt av *ja*-infinitiv selv om verb fra noen andre klasser også hadde det. Dette kjennetegnet er for det meste borte i moderne norsk (Skjekkeland 2005: 133). Enstavelses presensform skiller *telja*-klassen fra svake verb og knytter den til sterke verb. I likhet med de sterke verbene holder tonem 1 seg lengst ved classeskifte sammenlignet med de andre kjennetegnene, f.eks. *j*-infinitiven og vokalskifte som pleier å vike før tonem 1 (Venås 1974: 147; 154). Likevel er det noen avvik. Presens av verbet *VELJA* har på Sør-Østlandet fått *j*-en fra infinitiv – presensformen heter altså *veljer*. I slike tilfeller kan presens med tonem 2 stå sammen med *ja*-infinitiv. Et annet eksempel er presens *smøri* med tonem 2 fra Nordmøre, Fosen og Ytre Namdalen som står sammen med vokalskifte i preteritum og supinum. Disse eksemplene viser at presens ikke nødvendigvis er den siste formen til å forandre seg når verbet skifter bøyingsklasse. Faktisk viser presens ²*smøri* som står med vokalskifte i paradigmet, at presens må ha blitt endret først da resten av *telja*-bøyingen er beholdt.

7.3.2.2 Preteritum og supinum

Enda et trekk som mange verb i *telja*-klassen deler med de sterke verbene, er vokalskifte. De to hovedmønstrene for vokalskifte i *telja*-klassen er *e – a* (*krevja – krev – kravde – kravd*) og *y/ø – u* (*dynja – dyn – dunde – dunt*) hvorav den første typen holder seg bedre enn den andre. Det må skyldes at *a* og *e* er mer ulike fonologisk enn *y* og *u*. Vokalskifte står ifølge Venås (1974: 156) generelt sterkt på deler av Østlandet, Indre Agder og Vestlandet.

Verbet *LEGGJA* har holdt på vokalskifte i all norsk. Lydrett preteritum av dette verbet er *lagde*, men i de fleste dialekter er den andre stavelsen borte, slik at preteritum er *la*.³⁹ Tre verb som i norrønt ikke tilhører *telja*-klassen, men oppviser lignende utviklingsmønster, er *SEIA* (norr. *segja*), *TEIA* (norr. *þegja*) og *GJERA* (norr. *gera*, *gøra*). Spesielt *SEIA* har ofte enstavelses preteritum *sa*.⁴⁰ Verbet har også opprettholdt vokalskifte over hele landet. I tillegg er det eksempler på at verbet har fått enstavelses presens – *sei* nordenfjells og *si(r)* i dialekter på Sør-Østlandet og i Finnmark som vanlig for både *telja*-verb og de sterke verbene. Verbet *GJERA* har også fått enstavelses presensform *gjør/gjer* i flere dialekter, og utviklingen begynte allerede i norrønt hvor både *gerir* og *gerr* er belagt. Den norrøne preteritumsformen med tydelig vokalskifte *gjorði* (>*gjorde*) har vunnet over formene uten vokalveksling *gerða* (til

³⁹ Former som *lae* eller *laa* finnes også (Venås 1974: 111).

⁴⁰ Former som *sae* eller *saa* finnes også (Venås 1974: 356).

infinitiv *gera*) og *gørða* (til infinitiv *gøra*). I tillegg nevner Venås (1974: 189) at enstavelses preteritum (*jore* > *jor*, eventuelt med tjukk l) er spredt mer enn vanlig for apokoperte svake preteritumsformer. Denne formen er likevel sjeldnere enn de tidligere nevnte *la* og *sa*. For TEIA er presens *ti(r)* notert fra det samme området som *si(r)* for SEIA, men generelt har dette verbet tostavelles presensform med tonem 2. TEIA skiller seg ut fra både LEGGJA og SEIA med svake preteritums- og supinumsformer – enten lydrett *tagde* – *tagd* som har holdt seg ganske godt sammenlignet med *lagde* og *sagde*; eller nydannede *tidde* – *tidd*. Former tilsvarende *tidde* – *tidd* er ikke notert for LEGGJA, SEIA og GJERA.

7.3.2.3 Oppsummering for *telja*-klassen

Telja-klassen er preget av bortfall av sine typiske kjennetegn – både *j*-infinitiv, vokalvekslingen og tonem 1 i presens som oftest er «siste skanse». Verbet LEGGJA er unikt ettersom det har opprettholdt vokalveksling i all norsk. I tillegg oppviser verbet et unikt utviklingsmønster ved å få enstavelses preteritum – *la* for tidligere *lagde*. Enstavelses preteritumsform er et typisk kjennetegn ved den sterke verbbøyingen.

Telja-klassen har til en viss grad vært produktiv. Flere verb av tidligere *døma*-klassen, f.eks. SEIA, TEIA, GJERA viser tegn på det. Det er for det meste den nyutviklede presensformen på én stavelse (*si(r)/sei*, *ti(r)*, *gjer/gjør* osv.) ved disse verbene som skaper slik tilknytning, selv om dette også kan anses som tilknytning til den sterke verbbøyingen generelt. Spesielt verbene SEIA og GJERA utvikler seg i likhet med LEGGJA. Akkurat som LEGGJA har disse verbene beholdt vokalskifte og utviklet enstavelses preteritum – *sa* for *sagde* og sjeldnere *jor* for *jore* (begge formene ev. med tjukk l). Hvorfor disse verbene skiller seg ut på denne måten, skal diskuteres i 8.1.1.3 og 8.1.1.5. I tillegg blir utviklingen ved disse verbene brukt for å kaste lys over to begrep – et sterkt verb i 8.2.2 og (ir)regularitet i 8.2.3.

Mønster etter *telja*-klassen har oppvist produktivitet med hensyn til preterito-presentiske verb, jf. 7.3.1.3. Det er riktignok primært ett *telja*-verb – VILJA – som har spredt *ja*-infinitiv til andre verb. Det finnes også eksempler på verb fra *telja*-klassen som har blitt sterke, jf. 7.1.2 og 7.1.4.

I dette avsnittet er det framlagt et eksempel hvor presens er den første formen til å endre seg ved overgang til en mer prototypisk svak bøyning, nemlig presens ²*smøri* notert fra Nordmøre, Fosen og Ytre Namdalen som står med vokalskifte i preteritum/supinum. Dette eksempelet bryter med tidligere påstander om at presens er den mest konservative og minst foranderlige formen (Enger 2004; jf kap. 5).

8 Diskusjon

I dette kapittelet blir resultatene og enkelte observasjoner fra empiridelen tolket i lys av teoretisk bakgrunn (kap. 2–4) og tidligere forskning (kap. 5). Målet er å se hvordan utviklingsmønstrene som ble observert i datamaterialet mitt, kan forklares, og hvilke implikasjoner for morfologisk teori resultatene kan gi.

8.1 Diskusjon I (morfologi)

Avsnitt 8.1 har to hovedtemaer – klasseskifte (8.1.1) og paradigmestruktur (8.1.2). Det drøftes hvorfor klasseskifte oppstår med hensyn til tre typer klasseskifte som tilsvarer forskningsspørsmålene – 1) svak → sterk, 2) sterk → sterk og 3) utvikling ved verb som neppe kan stemples som sterke eller svake. I tillegg diskuteres retning for klasseskifte (forskningsspørsmål 4) og implikasjoner for mental representasjon. Det kontroversielle spørsmålet om paradigmene har en struktur (jf. 4.3), blir drøftet basert på observasjonene om forhold mellom paradigmemedlemmene og deres status.

8.1.1 Klasseskifte

8.1.1.1 Hvorfor blir svake verb sterke?

Klasseskifte svak → sterk er som nevnt ikke er noen selvfølge (jf. 1.1). Innenfor noen tradisjonelle generative tilnærminger har for eksempel et vanlig syn vært at sterke verb utgjør en «lukket liste» (Pinker 1999: 16; jf. 3.3). Utsagnet impliserer at nye tillegg ikke er mulige, eller i hvert fall høyst usannsynlige. Også innenfor naturlig morfologi og bruksbaserte tilnærminger regnes slike overganger som heller usannsynlige, men ikke helt utelukket. I sin drøfting av klasseskifte i tysk påpeker Wurzel (1989: 165) sterke klassers uproduktivitet og manglende stabilitet som resulterer i at den svake verbbøyingen tar over. Bruksbaserte tilnærminger predikerer også i utgangspunktet at svake verb vinner over sterke verb i engelsk, basert på den høye typefrekvensen av den svake verbbøyingen (Bybee og Beckner 2015: 970). Likevel diskuterer både Wurzel (1989) og Bybee og Moder (1983) produktiviteten til sterke verbmønstre. Det er altså velkjent at klasseskifte normalt går den andre veien – sterk → svak, men både denne avhandlingen og flere tidligere forskningsarbeid viser at de sterke verbklassene også har vært produktive til en viss grad (jf. 7.1; Enger 1998a; Nilsen 2012; Fertig 2000 og 2009; Bloch 2001; Trudgill 2011; Landh 2019).

Tradisjonelt knyttes produktivitet til frekvens (jf. 4.4). Det er akseptert at mønstre med høy typefrekvens, altså de som anvendes mest, tiltrekker nye medlemmer. Og det motsatte – mønstre som har lav typefrekvens, er mest utsatt for reduksjon. Dette prinsippet er også kjent

som Matteus-effekten (Fertig 2013: 116) eller «kjøttvekten». Det har til og med kommet ekstreme versjoner av denne påstanden som går ut på at typefrekvensen avgjør produktiviteten alene (se Yang 2016; jf. Kapatsinski 2018 og Enger 2022a for kritikk), noe som skulle bety at minoritetsmønstre ikke kan vokse på bekostning av majoritetsmønstre. Likevel illustrerer overgangen svak → sterk (jf. 7.1) nettopp det at produktiviteten ikke kan reduseres til typefrekvensen alene. At typefrekvens ikke er den eneste faktoren som avgjør produktiviteten, er også illustrert gjennom den relative produktiviteten til de sterke verbklassene (se 7.1.5): Til tross for at klasse III er den mest typefrekvente sterke klassen, har den ikke vært den mest produktive av de sterke klassene når det gjelder tilvekst av tidligere svake verb. Det er derimot mindre typefrekvente klasser I og II. En mulig forklaring til mindre tilvekst i klasse III er heterogeniteten som muligens gjør at III ikke blir oppfattet som én bøyingsklasse. Om vi bare tar en homogen underklasse IIIa (*detta*) med 63 medlemmer i betraktning og sammenligner den med f.eks. klasse VI, ser vi det samme – IIIa har bare fått ett nytt tidligere svakt verb, mens klasse VI som er nesten to ganger mindre enn IIIa, har fått tre tidligere svake verb (jf. 7.1.5). Dataene illustrerer altså at typefrekvensen ikke er den eneste faktoren som avgjør produktivitet.

I bruksbaserte tilnærminger blir tegnfrekvens i tillegg til typefrekvens vektlagt. Bybee (1985: 133) skriver at bøyingsklassene med lavt eller middels frekvente medlemmer – ikke høyfrekvente medlemmer – sprer seg. Denne forklaringen stemmer med datamaterialet mitt hvor de første tre klassene og klasse VI har oppvist produktivitet, men ikke klasse IV, V og VII (7.1.5). Klasse IV inneholder tradisjonelt noen av de mest frekvente verbene – KOMA og VERA; klasse V – ETA, DREPA, LESA, LIGGJA, SITJA, SJÅ; klasse VII – FÅ, GÅ. De første tre klassene og klasse VI er derimot dominert av verb med generelt lavere tegnfrekvens. Ikke minst er klassene IV, V og VII mindre typefrekvente og mer heterogene – klasse VII f.eks. inneholder verb med flere ulike rotvokaler, jf. FÅ, HEITA, LATA.

Tegnfrekvens brukes også som forklaring på hvorfor enkelte ord kan holde på eller miste bøyingen de har. Ord varierer i leksikalsk styrke avhengig av tegnfrekvens (Bybee 1985: 117; Bybee 2010: 24). Jo høyere tegnfrekvens, jo mer resistens for endring – dette prinsippet omtales som «konserverende effekt» (Bybee og Beckner 2015: 964). Ord med lav tegnfrekvens er forventet å bli utsatt for innovasjoner, ettersom de ikke er så sterkt forankret i hukommelsen. Dette er uproblematisk ved det vanligste skiftet sterk → svak. Det er kjent at sterke verb med lav tegnfrekvens blir utsatt for overgang til den svake verbbøyingen ettersom den sterke bøyingen blir «glemt». Prinsippet skaper imidlertid problemer for

forklaring av klasseskifte svak → sterk. Ifølge prinsippet er lav tegnfrekvens en forutsetning for innovasjon, mens en forutsetning for å beholde den opprinnelige bøyingen er høy tegnfrekvens. Prinsippet ser ikke ut til å holde ved svake verb som går til sterk bøyning. Fertig (2000: 124) beskriver dette som et paradoks. Både mitt og Fertigs (2000) datamateriale viser at overgang til sterk bøyning også kan omfatte svake verb med høy tegnfrekvens. For eksempel har verbene LIKA, KREVJA, VELJA blitt sterke i noen dialekter (7.1). Dette ser ut til å skille seg fra overgangen sterk → svak, hvor lav tegnfrekvens hevdes å føre til endring og høy tegnfrekvens å beskytte mot det (jf. Bybee og Beckner 2015: 964). Ved overgangen svak → sterk ser høy tegnfrekvens ikke ut til å beskytte mot endring som dataene mine viser. Både lav- og høyfrekvente svake verb kan bli sterke.

I datamaterialet mitt peker den fonologiske formen seg tydelig ut som et viktig vilkår ved klasseskifte svak → sterk (jf. 7.1.6), uavhengig av hvor frekvent verbet er. De fleste sterke verbklassene har som kjent en tydelig avgrenset fonologisk struktur, slik at én klasse for det meste har verb med én bestemt rotvokal, f.eks. klasse I (*bita*) har verb med /i:/ i infinitiv/presens, klasse II (*bryta*) har verb med /y:/ osv. Dette er mer fritt i de svake klassene hvor verb med ulike rotvokaler forekommer i samme klasse, f.eks. bøyes FISKA og JUBLA likt. Når et svakt verb går til en sterk klasse, har jeg observert korrelasjon mellom rotvokalen ved det aktuelle verbet og rotvokalen i den «nye» klassen, slik at i klasse I f.eks. hadde de fleste nye sterke verbene lang *i* som rotvokal i norrønt, i klasse II hadde de fleste nye verb lang *y* osv (7.1; jf. Enger 1998a: 120; 124–125).

Wurzel (1989: 166) diskuterer produktiviteten av den middelhøytyske klasse I, som tilsvarer I (*bita*) i norsk. Han mener at klassens stabilitet tiltrakk nye medlemmer. Stabilitet innebærer en implikativ paradigmestruktur som knyttes til ord med bestemte ekstramorfologiske egenskaper (jf. 4.4) – i tilfellet av klasse I er det den fonologiske strukturen. De fleste verbene med struktur /C(C)i:C-/ (f.eks. *riten*) tilhørte klasse I. Et fåtall svake verb oppviste denne strukturen, og de ble dermed dratt mot klasse I. Dette stemmer også for norsk. Få svake verb har /i:/ som rotvokal, og derfor går en del slike verb (f.eks. LIKA, KLINA, SNIKA og flere, jf. 7.1.1) til den klassen hvor flest medlemmer oppviser samme struktur, altså klasse I. I naturlig morfologi omtales dette som et forhold mellom uavhengige ekstramorfologiske egenskaper og morfologiske egenskaper (Wurzel 1989: 113). Rotvokalen /i:/ er en uavhengig fonologisk egenskap som har tilknytning til en morfologisk egenskap – tilhørighet til klasse I. Selv om de svake bøyingsmønstrene generelt er mer typefrekvente og produktive, er den spesifikke fonologiske egenskapen avgjørende for at det sterke mønsteret vinner «kampen». Dette

stemmer godt med Wurzels hovedidé om at morfologiske endringer øker uniformiteten i bøyningssystemet, slik at det er et tydelig samsvar mellom ekstramorfologiske egenskaper og klassetilhørighet (jf. 4.4).

Wurzel (1989: 121; 126) skriver at i tilfellene hvor ekstramorfologiske egenskaper ikke avgjør ordets klassetilhørighet, men tilbyr flere muligheter, vinner de stabile klassene, slik som ved overgangene til klasse I omtalt ovenfor. Dette utsagnet er interessant i lys av tre tidligere svake verb som har kommet til sterk klasse II – DUGA, SKUVA og SLUTA (7.1.2). Felles for disse verbene er at de har /u:/ som rotvokal i infinitiv i moderne norsk, men denne ekstramorfologiske egenskapen er på ingen måte karakteristisk for sterk klasse II – et fåtall verb i klassen har denne rotvokalen. I norrønt var det fire verb (*súpa*, *lúka*, *lúta* og *súga*) som har utviklet seg lydrett og fått /u:/, og antall slike verb har økt til 12 i moderne norsk. At DUGA, SKUVA og SLUTA har kommet til sterk klasse II, er dermed mye mer uventet enn at svake verb med /i:/ går til klasse I. DUGA, SKUVA og SLUTA har blitt en del av et nokså marginalt mønster og utgjør sammen med andre verb som har /u:/, en underklasse av II.

Bauer (1997) stiller spørsmålet: «how does the native speaker (or, a fortiori, the linguist) know what the relevant phonological class of verbs is?». Altså, hvordan vet språkbrukere at klasse II er mer relevant for DUGA, SKUVA og SLUTA enn en av de svake klassene, spesielt når de ekstramorfologiske egenskapene er så utydelige i dette tilfellet? Enger (2022a: 183) mener at det nok ikke finnes et endelig svar på spørsmålet. En mulig grunn til overgangen av spesielt DUGA og SLUTA til II kan ha vært rim. DUGA rimer med SUGA, og SLUTA rimer med LUTA (7.1.2). Wurzel (1989: 132) kaller rim for «extreme case of keying the morphological properties of words [...] to their phonological properties». At DUGA og SUGA forlater store svake klasser til fordel for et minoritetsmønster på grunn av rim, viser at rim kan vinne over typefrekvensen og være en grunn til at minoritetsmønstre vokser. Dette er altså enda et eksempel som illustrerer at minoritetsmønstre kan spre seg, og at typefrekvens ikke avgjør produktivitet helt alene (jf. ovenfor).

Et potensielt problematisk aspekt i Wurzels teori er fokus på den «grunnleggende» formens egenskaper som avgjørende for klassetilhørighet eller med andre ord kilde-orientert tilnærming (jf. 4.1). Kilde-orienterte tilnærminger kan skape problemer når vi ser på ord med ulike grunnformer som har eller får like bøyingsformer, eller det motsatte – at ord med like grunnformer kan ha eller få ulike bøyingsformer. Ifølge Wurzel (1990: 204) er infinitiv den grunnleggende verbformen i indoeuropeiske språk. Dette er problematisk når vi ser på de to verbene DUGA og BRYTA som har ulike grunnformer, men samme type preteritumsform –

daug og *braut*; SPISA og RISA har derimot de samme fonologiske egenskapene [i:/ + -s], men kan ha ulike utfall – *spiste* vs *reis*.

Et alternativ som ser ut til å fange slike uoverenstemmelser, er generaliseringer eller skjema som er basert på «ferdiglagde» verbformer (jf. 4.1). I dette tilfellet gjelder forbindelsene preteritumsformen – både rotvokalen og andre egenskaper, f.eks. konsonantene. Da er det ikke lenger noe problem at DUGA og BRYTA begge kan ha preteritum med *au* til tross for ulike rotvokaler i infinitiv. Det er altså ikke rotvokalen i «grunnformen» som avgjør preteritumsformen, men heller «likheter» innenfor preteritumsformene som skaper en gjensidig relasjon. Preteritumsformen *daug* er altså lik med *flaug* (av FLYGA), *laug* (av LYGA), *smaug* (av SMYGA) og *saug* (av SUGA). Ved disse formene er både rotvokalen og følgende konsonant like, slik at de er en del av samme nettverk basert på de fonologiske og semantiske (preteritum) likhetene.

8.1.1.2 Hvorfor går sterke verb til en annen sterk klasse?

Overgang fra én type sterk bøyning til en annen er heller ikke noen selvfølge. Denne type overgang er lite utforsket. 7.2 presenterer omfattende data over classeskifte sterk → sterk som antyder at ulike sterke klasser konkurrerer (jf. også Seip 1952: 288).

En del classeskifter kan lett forklares som et utslag av endret fonologisk struktur. For eksempel oppviser verbet SKINA fra klasse I (pret. *skein*) overgang til III når verbet får kort rotvokal, altså *skinna* (7.2.1). Da kan verbet få preteritum *sjant*. Det har vært en utbredt idé blant språkhistorikere og morfologer at «morphology does not act independently but only reacts» (Wurzel 1987: 69). Det betyr at morfologi rydder opp i unaturlighet forårsaket av f.eks. fonologiske endringer. Vi vet at klasse III er kjennetegnet av kort rotvokal, mens klasse I har /i:/ som rotvokal. Dermed kan overgangen av *skinna* til III bli ansett som reduksjon av en fonologisk betinget unaturlighet i bøyingsystemet.

Ved classeskifte innenfor den sterke bøyningen skiller de tre første sterke klassene seg ut gjennom slående stabilitet. Få medlemmer går fra disse klassene til andre sterke klasser. Bare to verb oppviser classeskifte i klassene I og II; i klasse III er det fire verb (7.2.1; 7.2.2; 7.2.3; jf. Enger 1998a: 159–160). Overgangen ved tre av disse verbene – SVELTA, VELTA, VERPA – er muligens forårsaket av *v*-en i roten som kan ha gitt grunnlag for preteritumsformene *svolt*, *volt*, *vorp* til erstatning for de eldre *svalt*, *valt*, *varp* (7.2.3). Hvis dette stemmer, er det snarere en fonologisk utvikling enn egentlig classeskifte. En av flere mulige grunner til at disse tre klassene har hatt så liten reduksjon på bekostning av andre sterke klasser, kan være

typefrekvensen – disse klassene er de mest typefrekvente (7.1.5). Dette samsvarer også med at i de minste klassene er det flest medlemmer som oppviser overgang – nesten alle verb i klassene IV, V og VII oppviser tilknytning til andre sterke bøyingsmønstre (7.2.4; 7.2.5; 7.2.7). Samtidig spiller også andre faktorer inn.

Til tross for høy typefrekvens får klassene I, II og III lite tilvekst fra andre sterke klasser.⁴¹ Dette kan virke overraskende, for i utgangspunktet skal de typefrekvente klassene tiltrekke seg nye medlemmer (jf. 4.4 og diskusjonen i 8.1.1.1). Slik fungerer det likevel ikke ved klasseskifter innenfor den sterke verbbøyingen. Den ekstramorfologiske motivasjonen ved de sterke verbklassene ser ut til å ha høyere betydning enn typefrekvensen. Den tydelig avgrensede fonologiske strukturen i I, II og III forhindrer sammenblanding med andre sterke klasser, noe som resulterer i både det lille frafallet og den lille tilveksten som nevnt ovenfor. Klasse III skiller seg ut som den eneste sterke klassen med kort rotvokal; klasse I og II har begge rotvokal som ikke finnes i andre sterke klasser, henholdsvis /i:/ og /y:/. Derfor kan vi regne med at bare de sterke verbene som har eller får disse egenskapene (jf. med SKINA omtalt ovenfor), kan komme inn i klassen. Fonologisk koherens er altså en viktig faktor ved klasseskifte innenfor den sterke verbbøyingen. Bybee (1995: 452; 2010: 67) bemerker at produktivitet er en kombinasjon av den fonologiske skjemadefinisjonen kombinert med typefrekvens. Dette stemmer godt med de omtalte dataene – den lille produktiviteten må skyldes den strengt definerte fonologiske klassestrukturen som gjør at bare medlemmer med ganske få avgrensede egenskaper kan bli en del av klasse I, II og III.

Klasse I har i tillegg en «tett» intraparadigmatisk struktur i en del norske dialekter, slik at tre av fire medlemmer deler samme rotvokal: *bīta – bīt – beīt – bīte*. Dette kan bidra til å holde klassen sammen ettersom ingen av medlemmene kan danne forbindelser med andre klasser; det er heller infinitiv, presens og supinum som danner gjensidige forbindelser. Også i II (*bryta*) har en tilsvarende paradigmestruktur vokst fram i vikværsk, trøndersk og bergensk (Venås 1967: 100, Torp 1980: 187), slik at supinum har fått /y:/ i samsvar med infinitiv og presens. En slik avgrenset og implikativ struktur kan ha vært en grunn til lite frafall.

Klasse VI (*fara*) oppviser både ganske stor tilvekst og lite frafall (7.2.6). Den mottar systematisk medlemmer fra klasse IV (*bera*) og V (*lesa*). Dette er ikke overraskende med tanke på typefrekvens – klasse VI har 32 medlemmer, mens klasse V har 14 og klasse IV har 9. Som nevnt avgjør ikke typefrekvensen produktiviteten alene. En åpenbar likhet mellom IV,

⁴¹ Merk at disse klassene har derimot hatt tilvekst fra svake klasser.

V og VI er rotvokal /e:/ i presensformen – *ber* (IV), *les* (V) og *fer* (VI). Dette likhetspunktet gjør at klasse VI kryssklassifiserer med IV og V. IV, V og VI har altså ikke like streng avgrensning som klassene I, II og III. Ovenfor har jeg nevnt at distinkt fonologisk paradigmestruktur muligens har bidratt til at klassene I, II og III verken har hatt mye frafall eller tilvekst, og dataene fra IV, V og VI støtter denne påstanden ved å vise at mindre distinkt fonologisk struktur av klassene har ført til mye classeskifte mellom dem.

Forholdet mellom IV (*bera*) og V (*lesa*) er også preget av omfattende classeskifte. Det er uenighet om disse to verbgruppene skal regnes som separate klasser (jf. 2.2) ettersom den eneste forskjellen er rotvokalen i supinum, jf. *har lese* (V) og *har bore* (IV), mens preteritumsformen har lik rotvokal – *las* og *bar*. Verb i klasse V går til IV i flere områder på Vestlandet, Østlandet og i Nord-Norge (7.2.5) ved å få rundet rotvokal i supinum i stedet for tidligere *e*, f.eks. *har lose* for tidligere *har lese*. Overgangen til IV innebærer at verb får en rundet rotvokal i supinum som ikke fantes i paradigmet fra før av. Før var supinumsformen knyttet til flere medlemmer i paradigmet slik at de delte samme rotvokal: *lesa* – *les* – *las* – *har lese*. Det er tidligere blitt kritisert at supinumsformer med rundede vokaler har fått lite oppmerksomhet i *Norsk Språkhistorie I* (Johnsen 2019: 106), og dermed går vi nærmere inn på spørsmålet her.

Vi står overfor spørsmålet om hvorfor IV-mønsteret har vunnet overfor V, altså rundet supinum over *e*-supinum, slik som omtalt i avsnittet ovenfor. Om vi regner IV og V som to separate verbklasser, er det lite sannsynlig at IV skulle være mer stabil enn V – de aller fleste verbene i IV oppviser selv overgang til andre sterke verbklasser, spesielt til klasse VI som nevnt ovenfor (7.2.4). I tillegg er IV mindre typefrekvent enn V. Seip (1952) foreslår at en mulig forklaring er preferanse for vokalskifte i tre steg innenfor den sterke verbbøyningen. I sin oversikt over den sterke verbbøyningen i norrønt konkluderer Seip (1952: 289) med at relativt få verb hadde vokalskifte i to steg.⁴² Her nevner han bl.a. verb i klasse V som LESA, DREPA og VERA. Dermed kunne verb som hadde vokalskifte i to steg, enten få vokalskifte i tre steg slik som vanligst for sterke verb eller oppheve vokalskiftet totalt og knytte seg til svake verb (Seip 1952: 289). Seips forslag stemmer med utviklingsmønstre ved klasse V i mitt materiale – verb i klasse V med to ulike rotvokaler i paradigmet oppviser overgang til IV og VII. Overgangen til IV gjør at verbene får vokalskifte i tre steg ved at rotvokalen i supinum blir endret til en rundet vokal. Overgangen til VII resulterer derimot i fullstendig utjevning av rotvokalen i hele

⁴² I norrønt forekommer vokalskifte i fire og fem steg grunnet flere grunnmedlemmer som er borte i moderne norsk, og mulighet for korte stavelser, f.eks. i klasse I infinitiv *bíta* vs supinum *bitit*.

paradigmet ved at preteritum får /e:/. Seips idé om verbsystemets preferanse for tre ulike rotvokaler kan ses i lys av prototype-basert tilnærming. Det mest prototypiske for sterke verb i dag er riktignok vokalskifte i to steg (jf. Seip 1952: 300 og se fotnote 42), men i 2.3.4 har jeg pekt på at dette trekket deles med noen av de svake verbene, nemlig *telja*-klassen. Vokalskifte i tre (og fire) steg er derimot det eksklusive ved sterke verb. Denne endringen som resulterer i skifte i tre steg, kan dermed bli sett på som de sterke verbenes løsrivelse fra den svake verbbøyningen og bevegelse mot en mer eksepsjonell og prototypisk sterk bøyning.

Preferanse for vokalskifte i tre steg kan også forklares ut fra et funksjonalistisk perspektiv. Når et paradigme har tre ulike rotvokaler, blir de tre paradigmemedlemmene funksjonelt tydelig adskilte fra hverandre, slik at det er forskjell både mellom presens, preteritum og supinum. Slik forklarer også Nübling (2016: 277–278) det at hun finner vokalskifte i tre steg i svensk, som hun kaller for «Aspektsprache», mens både tysk og nederlandsk opphever den aspektuelle distinksjonen ved å få skifte i to steg med lik rotvokal i preteritum og supinum som står i opposisjon til presens.⁴³ I tysk er det en tendens til at presens perfektum, som inneholder supinum, overtar funksjonene til vanlig preteritum. Fenomenet er kjent som *Präteritalschwund* og betyr at presens perfektum brukes der vanlig preteritum hadde blitt brukt i norsk. Dermed er det ikke overraskende at preteritum og supinum kan «forenes» ved å få samme rotvokal. Om vi skal regne med aspekt i skandinavisk, er likevel omdiskutert. Larsson (2009: 436) regner i likhet med Nübling med aspektskille for svensk; *Norsk referansegrammatikk* (1997: 64) regner ikke med aspekt som grammatisk kategori i norsk. Uansett om vi skal anse aspekt som grammatisk kategori eller ikke, er det klart at i norsk og svensk kan presens perfektum ikke brukes i stedet for preteritum til forskjell fra tysk. Spredning av vokalskifte i tre steg i stedet for tidligere to steg i norsk avspeiler dermed muligens dette temporale/aspektuelle skillet som ifølge Nübling (2016) går tapt i tysk som følge av sammenfall i funksjonene til preteritum og presens perfektum.

Overgangen av VERA til IV kan også forklares som et resultat av analogi basert på rim med f.eks. BERA og SKJERA etter at den eldre norrøne *vesa* ble *vera* (7.2.5). Likevel forklarer dette ikke resten av verbene som har gått til IV (GJETA, REKA, VEGA, DREPA, BEDA, GJEVA og LESA). At supinum får en rundet rotvokal, kan heller ses i lys av bøyningssystemet ellers. Venås (1967: 380) har påpekt at overgangen til IV kan være forårsaket av at supinum med rundet vokal er den dominerende typen innenfor det sterke bøyningssystemet. Rundet vokal i supinum

⁴³ Nübling (2016: 277) regner med at skifte i to steg hvor preteritum og supinum har lik rotvokal, ikke finnes i svensk. Eksemplene jeg har fra norsk, diskuteres nærmere i 8.1.2.1.

fantas i norrønt ikke bare i IV, men også i II (*brotit*), III (*dottit*, *funnit*, *sokkit*) og noen verb i VII (*blásit*), og alle disse klassene kan ha bidratt til at rundet rotvokal har spredt seg. Spredning av rundet rotvokal til V kan dermed tolkes slik at supinum utvikler den mest prototypiske formen for sterke verb. Overgangen til VII kan forklares som intraparadigmatisk utjevning av rotvokalen, slik at preteritum, det eneste medlemmet med egen rotvokal, skulle få samme rotvokal som resten av paradigmemedlemmene, jf. *drepe* – *drep* – *drap* – *drepe* → *drepe* – *drep* – *drep* – *drepe*. For Seip (1952) er dette «plan B»: I stedet for maksimal differensiering blir det fullstendig opphevelse av vokalskifte, og verbet blir dermed knyttet til den svake verbbøyingen.

Vedrørende tegnfrekvens viser datamaterialet mitt at både lav- og høyfrekvente sterke verb kan skifte til andre sterke klasser, i likhet med svake verb som blir sterke (jf. 8.1.1.1). For eksempel har både lavfrekvente REKA og TRÅ og høyfrekvente LESA, SJÅ og ETA kommet til en annen sterk klasse. Klaseskiftene innenfor den sterke bøyingen tyder på at høy tegnfrekvens ikke har konserverende effekt. Diskusjonen i 8.1.1.1 om overgang fra svak til sterk bøying antyder det samme. Disse to klaseskiftene ser ut til å ha et felles kjennetegn – at høy tegnfrekvens ikke beskytter mot endring, slik at både lav- og høyfrekvente svake og sterke verb kan gå til sterke klasser.

8.1.1.3 Hva skjer med verbene som er innimellom, og hvorfor?

Datamaterialet mitt antyder at preterito-presentiske verb har mistet eller er på vei til å miste noen medlemmer, f.eks. EIGA (7.3.1). Samtidig har klassen også motatt medlemmer fra andre klasser, f.eks. VILJA og BURDA (7.3.1). En mulig forklaring til både tilveksten og frafallet i klassen kan være påvirkning fra den semantiske egenskapen *modalitet* (jf. Enger 2021: 6). Som nevnt har de fleste – men ikke alle – preterito-presentiske verb modal betydning (jf. 7.3.3.1). EIGA som oppviser tegn til å gå fra klassen, har ikke modal betydning, mens både VILJA og BURDA som har kommet til klassen, har det. Overgangene som er knyttet til kravet om at verb som uttrykker modalitet, skal samle seg rundt ett bøyingsmønster, kan i Dammels (2011: 77–78) terminologi beskrives som *Flexionsklassenumbau*, altså omstrukturering (jf. 4.4). Det vil si at de verbene som ikke uttrykker modalitet, må forlate klassen, mens de som gjør det, kan komme inn. Utviklingen stemmer godt med hovedprinsippet innenfor naturlig morfologi om at morfologiske endringer skal føre til økt naturlighet av bøyingsystemet (jf. 4.4). I dette tilfellet uttrykkes naturlighet gjennom økt ekstramorfologisk motivasjon for bøyingsklassetilhørighet, altså økt sammenheng mellom *modalitet* og bøyingsmåte. Den tette semantiske forbindelsen mellom disse verbene uttrykkes også gjennom spredning av enkelte

klassetrekk, f.eks. *ja*-infinitiv som kommer fra verbet VILJA – et nytt verb i klassen. Dette trekket har spredt seg til verb med modal betydning stort sett, men ikke til f.eks. verbet VITA og i liten grad til EIGA som ikke har modal betydning (7.3.1.2).

Preterito-presentiske verb er høyfrekvente, og dette anses ofte som en årsak til at irregulær bøyning kan bli stående (Bybee og Beckner 2015: 964). Noen innovasjoner antyder imidlertid overgang til en mer prototypisk svak eller generelt regulær bøyning. Enstavelses supinumsformer – *skult, kunt, mått, vilt* (7.3.1.2) – er et eksempel på former dannet i analogi med svake verb. Tradisjonelt regnes nettopp enstavelses supinumsformer som prototypiske for svak verbbøyning (jf. 2.3.3). Slike former er ikke overraskende ettersom den svake verbbøyningen står generelt sterkt i språket, og preterito-presentiske verb har tostavelses preteritum – et kjennetegn som kan knytte dem til svake verb. De «nye» supinumsformene konkurrerer ikke nødvendigvis med gamle former – av og til er supinumscellen tom ved modalverb (Enger 2022b). Vi har f.eks. sett at ved verbet SKULLA er supinumsformen ofte fraværende (7.3.1.2).

Spredning av presenssuffikset *-r*, jf. presens *mår* og *skar* på deler av Østlandet (7.3.1.2), kan også anses som regularisering. Formene som *mår* og *skar* er likevel ikke laget ved hjelp av den vanlige norske «presensregelen» *infinitiv + (e)r* (Enger 2022b), jf. *måtte + (e)r = *måtter*. Disse formene er produkt-orienterte (jf. 4.1), de er altså basert på likhet med andre presensformer som har *r*-suffikset. Avhengig av dialekt kan *r*-suffikset finnes både ved sterke og ved svake verb, men spredning av *r*-suffikset resulterer ikke i klasseskifte. Wurzel (1989: 135) skriver om muligheten for at markører kan spre seg uten at de fører til klasseskifte, slik som i dette tilfellet. Eventuelt kan en bestemt markør spre seg til alle bøyingsklasser uten at disse mister sin uavhengighet. Det er nettopp tilfellet med spredning av *-r* som ikke fører til at f.eks. sterke verbklasser eller preterito-presentiske verb går i oppløsning. Slike markører kalles for superstabile (Wurzel 1989: 135).

Et annet tilfelle av suffiksspredning innenfor preterito-presentiske verb, eller mer nøyaktig modalverb, er spredning av *i*-suffikset i supinum – *skulli, måtti, villi* (7.3.1). *I*-supinum er også registrert ved noen svake verb: *har kōsti, har flōti* fra Norderhov, *har bruki* fra Larvik (Venås 1967: 365) og *har kasti* fra Oslo (Enger 1998a: 188). Spredning av dette suffikset er ikke like uproblematisk som spredning av *r*-presens. Vi antar at *i*-suffikset som kommer fra sterke verb, må ha konkurrert med suffikser ved svake verb. De fleste modalverb verb hadde supinum etter *kasta*-klassen i norrønt, altså *kunnat, viljat, megat*. Det betyr at *i* konkurrerte med *a*. Når vi ser på den antatte stabiliteten til *i* versus *a*, peker alt på at *a*-suffikset må ha

vært mer stabilt, ettersom dette suffikset finnes i den største svake verbklassen – *kasta*-klassen. Utfallet er imidlertid at *i* vinner over *a*. Enger (1998a: 190) betrakter seieren til *i*-suffikset som utslag av «one form–one meaning»-prinsippet. *I*-suffikset er altså bare eksponent for supinum, mens *a*-suffikset betyr også preteritum, jf. *kasta* – *har kasta*. Likevel er det mistenkelig at vi har så få eksempler på tradisjonelt svake verb som har fått *i*-supinum, mens spredningen til modalverb har vært så systematisk – suffikset er registrert ved alle verb med modal betydning i datamaterialet mitt bortsett fra TURVA og BURDA (7.3.1). På den ene siden kan dette være en indikasjon på at modalverb har tilknytning til den sterke verbbøyingen hos språkbrukere på grunn av flere likheter med disse verbene – vokalveksling og enstavelses presensform. En annen mulig forklaring til så systematisk spredning kan være semantikk – når ett modalverb har fått *i*-supinum, kunne suffikset analogisk spre seg videre til andre modalverb basert på den semantiske tilknytningen mellom disse verbene. Slik har det også vært med *ja*-infinitiv, se ovenfor.

Utviklingen ved *telja*-verb peker for det meste mot overgang til en mer regulær svak bøyning gjennom bortfall av *j*-infinitiven, utjevning av vokalskifte og overgang til tonem 2 i presens, oftest som siste steg (7.3.2). Dette viser at den regulære svake bøyningen vinner over *telja*-verb, som hadde noen egenskaper til felles med sterke verb. Vi kan regne med at tilknytningen til den svake verbbøyingen er sterkere enn til den sterke.

Likevel utvikler noen verb seg annerledes. I datamaterialet mitt var det spesielt ett *telja*-verb som skilte seg ut – LEGGJA (7.3.2). Dette verbet har i flere dialekter og begge skriftspråkene fått enstavelses preteritum *la* (for lydrett *lagde*) som gjør at verbet kan anses som sterkt ut fra dette kriteriet (jf. 2.3.3). Verbet har også holdt på vokalskiftet. Flere ikke-*telja*-verb – SEIA og GJERA – oppviser også et likt utviklingsmønster (7.3.2). Utviklingen kan ses i lys av ekstremt høy tegnfrekvens (jf. Torp 2003: 246). Bybee (2003: 615–617) bemerker at ekstremt høy tegnfrekvens kan føre til fonologisk reduksjon, slik som ved de omtalte verbene som får korte preteritumsformer. Dette stemmer godt når vi ser på verbet TEIA som er lavfrekvent og ikke belagt med **ta* tilsvarende *la* eller *sa*, bare *tidde* og *tagde* (7.3.2). Både GJERA og SEIA er faktisk også registrert med enstavelses presensform – enda et kjennetegn som knytter dem til den sterke verbbøyingen. Utviklingen ved LEGGJA, SEIA og GJERA er nokså vanskelig å oppsummere. På den ene siden gjennomgår disse verbene klasseskifte ettersom de går fra svak til «sterkere» bøyning med enstavelses preteritum og presens. Samtidig, hvis det er klasseskifte, hvilken klasse kommer de til? Disse verbene går ikke til en eksisterende klasse – de danner et eget mønster. Dette blir til et viktig poeng i 8.1.1.5.

Fire tidligere *telja*-verb TYSJA, GNYDA, VELJA og KREVJA er registrert med sterk bøyning etter klasse II – *taus* og *gnaud* – og klasse VI – *vol* og *krov* – i noen dialekter (7.1.2 og 7.1.4). Venås (1967: 383–384) mener at overgangen er basert på samsvar av presensformen ved disse *telja*-verbene og tilsvarende klasse II og VI, både gjennom enstavelses presensform / tonem 1 og vokalismen, altså /y:/ (*tys* og *gnyd*) og /e:/ (*vel* og *krev*). De ekstramorfologiske egenskapene til KREVJA og VELJA avgjør ikke klassetilhørigheten tydelig – et liknende tilfelle ble diskutert i 8.1.1.1. I tillegg til KREVJA bøyes en stor andel verb med -v- svakt, jf. *leve* – *levde*, *prøve* – *prøvde*. Samtidig rimer KREVJA med HEVJA av VI. Verbet VELJA er lik med TELJA og andre verb som har -el-, f.eks. DVELJE, SELJE og får -de/-te i preteritum. Dette verbet har ikke et rimverb i klasse VI, og det er kanskje uklart hvorfor VELJA skulle få preteritum *vol*. Preteritumsformene *krov* og *vol* kan forklares når vi tar i bruk en produkt-orientert tilnærming (jf. 4.1). Preteritum *krov* ligner på *skov* (av SKAVA), *svov* (av SVEVA), *hov* (av HEVJA), *grov* (av GRAVA), *vov* (av VEVA) og *vol* ligner på *mol* (av MALA) og *gol* (av GALA). Selv om grunnformene kan være ulike, har preteritumsformene *krov* og *vol* støtte i andre like preteritumsformer – både gjennom rotvokalen og konsonanten som kommer etter.

8.1.1.4 Hvor starter og slutter klasseskifte?

Forskningsspørsmål 4 går ut på direksjonalitet av klasseskifte. Som diskutert i kapittel 5 er tidligere forskning for det meste basert på data fra overgangen sterk → svak. Det antas at de to typene klasseskifte sterk → svak og svak → sterk er like, og at presens er det mest «konservative» medlemmet, mens supinum er det mest foranderlige (jf. Enger 2004). Likevel viser dataene til Landh (2019) at preteritum i hovedsak endrer seg før supinum i svensk ved klasseskifte svak → sterk. Undersøkelsen hennes sier imidlertid ikke noe om muligheten at presens endrer seg før preteritum.

Datamaterialet mitt som omhandler de svake verbene som har blitt sterke, er nokså tvetydig. Jeg har funnet at ved verb som har gjennomgått klasseskifte svak → sterk, har sterkt presens og preteritum størst utbredelse (7.1; 7.1.6). Slik distribusjon kan oppstå gjennom to utviklingsscenarier: på den ene siden kan det bety at presensformen endrer seg først ved overgangen svak → sterk ettersom den har størst utbredelse og av og til står alene som et sterkt paradigmemedlem. Så er det antakelig preteritum som endrer seg etter presens ettersom denne formen også ofte er sterk. Supinum endres da antakelig sist. Det siste steget stemmer i hvert fall godt med Landhs (2019) funn fra svensk hvor supinum blir endret etter preteritum. Utviklingsforløpet jeg har beskrevet, stemmer også med de to eksemplene på klasseskifte svak → sterk som Sandøy (1998: 112) oppgir fra bergensk – *miste* og *ringe*. Begge verbene

har fått sterk presensform først, etter det fulgte preteritum, og supinum var den siste formen til å bli sterk. En slik analyse skaper likevel problemer for tidligere påstander om at presens er det mest autonome og dermed minst foranderlige paradigmemedlemmet (jf. kap. 5; Enger 1998a; 2004). En annen mulighet er at den omtalte distribusjonen i datamaterialet mitt viser at de aktuelle verbene har vært utsatt for dobbelt skifte, altså svak → sterk → svak. De utbredte sterke presens- og preteritumsformene kan dermed tolkes som et resultat av det siste steget, altså overgangen sterk → svak. Dette stemmer med data fra tidligere forskning som viser at i slike klasseskifter er supinum den første formen til å bli svak, mens presens holder seg sterkt lengst (Enger 1998a: 121–123).

Dataene fra klasseskifte sterk → sterk (7.2) antyder at preteritum er den første formen til å endre seg.⁴⁴ For det første er det flere eksempler på at preteritum bytter klasse alene, og supinum holder på sin tidligere bøyingsklasse, f.eks. får verb fra klasse IV og V preteritum etter klasse VI: *bar* → *bor*, *skar* → *skor*, *stal* → *stol*, *drap* → *drop*, *kvad* → *kvod*.

Supinumsformene oppviser derimot ingen overgang til VI – de holder på sine tidligere rotvokaler som samsvarer med henholdsvis klasse IV og V. Dessuten er det flere eksempler i datamaterialet mitt på at supinum får en rotvokal som først må ha kommet til preteritum. Et slikt eksempel er verbet TIGGA som går fra III (pret. *tagg*) til I med preteritum *teig*. I tillegg er supinum *teigge* registrert. Denne formen antyder at supinum ble endret på grunnlag av preteritum ettersom rotvokalen *ei* bare eksisterer i preteritum av klasse I. Et annet eksempel er verbet TYGGJA som får preteritum *taug* (II) for tidligere *togg* (III), og supinum med diftongisk rotvokal *au* er også registrert. Disse eksemplene tyder på at ved klasseskifte sterk → sterk er det vanlig at preteritumsformen blir endret først og eventuelt alene.

Observasjonene i datamaterialet mitt stemmer ikke helt med tidligere antakelser om klasseskifte – både presens og preteritum ser ut til å kunne endre seg først når verb skifter bøyingsklasse. Uoverensstemmelsen har likevel en enkel forklaring. Enger (1998a: 208; 2004: 65) behandler presens og preteritum som de mest autonome (og minst foranderlige) medlemmene i Bybees (1985) forstand. Han argumenterer med at presens og preteritum er mer frekvente og mer semantisk «grunnleggende» enn supinum og infinitiv, og at det nettopp er slike former som oppviser formell (over)differensiering, jf. at følgende vokalvekslingsmønstre $A - B - A - A$ og $A - A - B - A$ er mulige i et norsk verbparadigme,

⁴⁴ Her blir presens som regel uendret ettersom formen er i utgangspunktet sterk og passer inn i den «nye» klassen.

men helst ikke $A - A - A - B$ (Enger 2004; jf. kap. 5).⁴⁵ Formell (over)differensiering kan her forstås som spesielle former som skiller seg ut – f.eks. med egen stammeallomorf. Presens og preteritum kan altså ha egen stammeallomorf, men ikke supinum. Enger understøtter argumentet også med det som er kjent fra leksemer – det er de mest frekvente leksemene som er kjent for å oppvise (og utvikle!) suppletiv bøyning (Nübling: 2000: 264; Nübling 2001: 66; Bybee 2010: 24–25). Dette er helt uproblematisk for klasseskifte sterk → svak – presens og preteritum kan holde på differensieringen lengst på grunn av umarkerthet og den høye tegnfrekvensen som gjør at formene ikke blir «glemt». De samme prinsippene bør likevel gjelde for klasseskifte svak → sterk. Hvis det stemmer at de mest umarkerte og frekvente formene oppviser/utvikler (over)differensiering, så er det forventet at ved klasseskifte svak → sterk skal først og fremst presens og preteritum, men ikke supinum utvikle slike former. Supinum kan som kjent ikke være (over)differensiert eller ha sin egen stammeallomorf – paradigmestruktur $A - A - A - B$ er altså høyst usannsynlig (jf. Enger 2004: 65).

Datamaterialet mitt har gitt noen eksempler på at presens og preteritum kan endre seg først også ved klasseskifte sterk → svak. Tre sterke verb VERPA, VEKSA og HOGGA er notert med svake preteritumsformer, men sterke supinumsformer. VERPA har slike former⁴⁶ i Bergen, mens VEKSA har formene *vekste* – *voksi/veksi* rundt Oslofjorden (7.2.3 og 7.2.6). Formene for HOGGA nevnes ikke (7.2.7). Dette antyder at preteritum må ha blitt svakt før supinum. Verbet SMØRJA er notert med vokalskifte, men tonem 2 i presens fra Nordmøre, Fosen og Ytre Namdalen (7.3.2). Det er et klart eksempel på at verbet går mot en mer prototypisk svak bøyning, og at presens er den første formen til å endre seg. Jeg har imidlertid ikke flere eksempler på at presens og preteritum kan endre seg først når verbet blir svakt. Slike sporadiske eksempler undergraver ikke Engers (1998a; 2004) implikasjoner for den vanligste retningen ved klasseskifte sterk → svak. Det store bildet tyder på at supinum normalt endrer seg først ved klasseskifte sterk → svak.

8.1.1.5 Implikasjoner for mental representasjon

Hvordan ord og former lagres og prosesseres, har vært et diskusjonstema innenfor forskjellige språkvitenskapelige rammeverk de siste tiårene. Hovedspørsmålet har vært om vi danner bøyingsformer ved hjelp av én og samme eller to ulike mekanismer.

⁴⁵ Like bokstaver representerer felles stammeallomorf.

⁴⁶ Venås (1967: 146) spesifiserer ikke formene.

De språkvitenskapelige tilnærmingene som postulerer to ulike mekanismer, opererer med et strengt skille mellom det som er regelmessig og uregelmessig. Slik er det innenfor noen tradisjonelle generative rammeverk hvor det postuleres at svake verb er regelmessige, og bøyingsformene deres dannes dermed ved hjelp av regler, mens sterke verb er uregelmessige og er lagret i leksikon (jf. 3.3). Et viktig poeng med generativ grammatikk er at grammatikken blir ansett for å være en egen modul i hjernen som er uavhengig av andre kognitive evner (Faarlund 2005: 30; jf. Lakoff 1987: 181). Dette medfører bl.a. at frekvens ikke har noen effekter på grammatikken, men er viktig for leksikonet.

Innenfor tilnærmingene som postulerer én mekanisme, er det ulike meninger om hvordan denne mekanismen fungerer. Innenfor tidligere generativ grammatikk f.eks. ble det regnet med at alle verbformer dannes ved hjelp av et regelsett (Chomsky og Halle 1968; Halle og Mohanan 1985).⁴⁷ Et annet generativistisk rammeverk – *Distributed Morphology* – regner også med én mekanisme, men denne er basert på interaksjon av tre lister – leksikon, vokabular og encyklopedi (jf. McGinnis-Archibald 2016; Siddiqi 2018). I bruksbaserte tilnærminger blir også alle typer bøyning behandlet på lik måte, men uten regler i strukturalistisk / generativ forstand (Bybee 1995). Her hevdes det at alle ordformer er en del av et leksikon, og at de danner assosiasjoner til andre ord (jf. 4.1). Den bruksbaserte modellen har sitt utspring i kognitiv lingvistikk som innebærer at både tegn- og typefrekvens, samt semantikk er en del av modellen.

Som nevnt flere ganger impliserer tidligere forskning at nettopp lavfrekvente sterke verb blir svake (jf. Bybee og Beckner 2015: 964). Likevel er det flere eksempler på at noen ganske frekvente sterke verb også kan bli svake, f.eks. LESA og BERA i Oslodialekten (Enger 1998a: 119). I denne oppgaven har jeg i likhet med Fertig (2000) funnet at både lav- og høyfrekvente svake verb kan bli sterke (jf. 8.1.1.1), f.eks. har både et høyfrekvent svakt verb LIKA og et lavfrekvent svakt verb KVIDA gått til sterk klasse I (7.1.1). Det samme gjelder sterke verb som går til en annen sterk klasse – her finner jeg både noen ganske frekvente verb som BERA (IV) eller DREPA (V) som har gått til klasse VI og noen veldig lavfrekvente verb, f.eks. REKA (V) som også har kommet til VI (7.2.4 og 7.2.5). Et viktig poeng er at alle verbene jeg har nevnt, går til et eksisterende mønster. De blir altså en del av en allerede eksisterende bøyingsklasse. Ekstremt høy tegnfrekvens ser imidlertid ut til å ta verbet et steg videre – et eget mønster blir

⁴⁷ I tidligere generativ grammatikk ble ikke morfologi regnet som en egen komponent (Faarlund 2005: 40). Det ble regnet med at vi lagrer morfemer som kombineres ved hjelp av regler innenfor den fonologiske og den syntaktiske komponenten.

dannet i stedet for å bytte til et eksisterende mønster. Dette gjelder både sterke og svake verb, f.eks. utvikler de ekstremt høylrekvente tidligere svake verbene LEGGJA, SEIA og GJERA et eget bøyingsmønster ved å kombinere eksepsjonell vokalveksling, en nyutviklet enstavelses preteritumsform via fonologisk reduksjon og eventuelt nyutviklet enstavelses presensform (7.3.2; 8.1.1.3); det høylrekvente sterke verbet BLI er notert med suppletivbøying: *bli – blir – vart – har vorte* fra Østlandet, Romsdal, Nordmøre, Trøndelag og Nordland (Venås 1967: 148). Ekstremt høy tegnfrekvens er en av betingelsene som gjør at en bestemt bøyingsform kan undergå en såkalt «splitt», altså separere seg fra andre bøyingsformer til leksemet, og eventuelt knytte seg til bøyingsformer av et nytt leksem, slik som ved verbet BLI (Bybee 1985: 91–96; Bybee 2003: 617–618). Ekstremt høy tegnfrekvens er altså grunnen til at både sterke og svake verb kan oppføre seg «annerledes».

Et av målene i oppgaven er å se hva dataene mine kan fortelle om den mentale representasjonen. For det første viser dataene at de svake og sterke verbene fungerer nokså likt med hensyn til tegnfrekvenseffektene og klasseskifte. Så lenge de ikke er ekstremt tegnfrekvente, blir de ikke «konserverte», og de får heller ikke lov til å oppføre seg «som de vil». Svake verb kan bli sterke, sterke verb kan bli svake og sterke verb kan gå til en annen sterk klasse med én forutsetning – verbene må bytte til et mønster som allerede finnes.⁴⁸ Ved ekstremt høy tegnfrekvens finner vi igjen at svake og sterke verb egentlig er like – begge typene kan få et eget mønster. Dette gir etter mitt syn ingen grunn til å postulere to ulike mekanismer ved lagring og prosessering ettersom både sterke og svake verb oppviser samme type utvikling diakront, og de må derfor lagres og prosesseres på samme måte. Klasseskifte ser ut til å kunne tilskrives assosiativt minne slik som hevdes i bruksbaserte tilnærminger – prosessen involverer mønstre og ordformer som vi kan eller husker fra før av. Dette betyr at språkbrukere husker ikke bare uregelrette former, og at det dannes forbindelser mellom de ulike formene som er i hukommelsen vår. Disse forbindelsene resulterer eventuelt i at ord bytter bøyingsklasse.

Et problematisk aspekt ved å postulere to mekanismer ved lagring og prosessering er at begrepet «(ir)regularitet» brukes som hovedkriterium for å avgjøre om noe tilhører en liste eller en regel. Datamaterialet mitt gir ingen grunn til å anta at alle sterke verb er irregulære slik at de må lagres separat (som hevdes i noen generative tilnærminger). Samtidig viser

⁴⁸ Det er vanskelig å kommentere noe om klasseskifte svak → svak. Fenomenet er lite utforsket og faller utenfor oppgavens tema.

datamaterialet at noen svake verb antakelig kan være irregulære. Regularitetsbegrepet kommer til å bli diskutert videre i 8.2.3.

En mulig innvending mot å postulere én mekanisme er åpenbar – sterke verb blir svake mye oftere. Dette kan gi grunn til å anta at svake verb er regulære og følger en regel, slik at overgang til svak verbbøying er tilbakefall til regelen forårsaket av hukommelsessvikt. De sporadiske overgangene til sterk verbbøying kan derimot forklares som analogi (jf. Pinker og Prince 1994). Likevel kan skjema-begrepet hjelpe å forklare forskjellen. Produktiviten til et bestemt skjema er avhengig av to faktorer: 1) skjema-definerende egenskaper (fonologi, semantikk osv.); 2) skjemastyrken som tilsvarer antall medlemmer (Bybee 1995: 430; 2010: 67; Bybee og Beckner 2015: 965). Sterke verb har et mye mer fonologisk avgrenset skjema enn svake, slik at bare verb med bestemte fonologiske egenskaper kan bli medlemmer av et slikt skjema (jf. 8.1.1.1 og 8.1.1.2). Sterke verbmønstre er også mindre typefrekvente. Lavere typefrekvens resulterer i at skjemastyrken er lavere, noe som medfører mindre klasseskifte til de sterke klassene sammenlignet med de svake. Den kvantitative forskjellen gir dermed ikke en legitim grunn til å postulere to mekanismer.

8.1.2 Paradigmestruktur

8.1.2.1 Er det forhold mellom paradigmemedlemmer?

Datamaterialet mitt viser at noen paradigmemedlemmer omgjøres på grunnlag av andre paradigmemedlemmer. Denne utviklingen rammer spesielt supinumsformene. De kan f.eks. gjøres om med utgangspunkt i infinitiv/presens. I sterk klasse II får ofte supinum en rotvokal som tilsvarer infinitiv/presens, jf. *knyta – knyt – knaut – knote* → *knyta – knyt – knaut – knyte*. Andre eksempler utenfor datamaterialet mitt som nevnes av Skjekkeland (2005: 124), er følgende: *finne – har finni*, *fryse – har frysi*, *bryte – har bryti* (fra Akershus). Utviklingen ved disse verbene tyder på at supinum knytter seg til infinitiv/presens. Ved de ovennevnte verbene hadde supinum i norrønt en rotvokal som ikke fantes i paradigmet ellers – *o/u*, den er så erstattet med rotvokal fra infinitiv/presens. Dette antyder at infinitiv/presens har påvirket supinum.

Ved modalverb (som kan avvike fra verbsystemet ellers) knytter supinumsformen seg til nettopp infinitiv og ikke presens – supinumsformene *måtja*, *vilja*, *kunja* er identiske med infinitiv på deler av Østlandet (7.3.1). Et mulig svar på hvorfor supinum skulle ha tilknytning til infinitiv, er den semantiske likheten mellom disse formene. Bybee (1985: 77) uttrykker dette slik: «[T]he more closely related two forms are semantically, the more closely related

they will be in the form of their expression». Tilknytningen mellom infinitiv og supinum antyder at supinum har sterkere relasjon til infinitiv enn presens eller preteritum. Det semantiske likhetspunktet mellom disse formene går ut på at begge formene er infinitte eller med Engers (2004: 63) ord «less verby» sammenlignet med de finitte presens og preteritum. Ettersom infinitiv og supinum ikke uttrykker tempus, står de i periferien av verbparadigmet og knyttes kanskje derfor sammen gjennom det formelle uttrykket. I 8.1.2.2 skal vi også se at infinitiv og supinum kan mangle ved modalverb. Det er enda et eksempel på at disse verbformene har noe til felles.

Supinums relasjon til infinitiv er ikke den eneste som observeres i datamaterialet mitt. Supinum kan også knytte seg til preteritum, f.eks. har verbet ETA preteritum *åt*, og supinumsformen med tilsvarende rotvokal, altså *åte*, er notert i noen bymål – Kristiansand, Stavanger, Kristiansund (7.2.5). Andre eksempler i datamaterialet mitt var verbet TIGGA med preteritum *teig* og supinum *teigge* (7.2.5), TYGGJA med preteritum *taug* og supinum med tilsvarende rotvokal (7.2.3). Noen preterito-presentiske verb oppviser samme mønster, f.eks. kan verbet SKULLA ha preteritum *sille* og tilsvarende supinum *silt*; også supinum *visst* er bygd på preteritum *visste* av VITA (7.3.1). Flere verb danner en opposisjon mellom infinitiv/presens på den ene siden og preteritum/supinum på den andre, f.eks. kan verbet RYSA ha følgende paradigme *røsjja – røss – råss – rässe* (7.2.2); SVELTA: *svelta – svelt – svolt – svolte* (7.2.3) (se 7.2 for verb som er registrert med bøyning etter IIIc). Disse verbene oppviser vokalvekslingsmønster etter klasse IIIc (*søkka*) som abstrakt kan settes opp som $A - A - B - B$ hvor *A*-en symboliserer felles rotvokal for infinitiv/presens og *B*-en for preteritum/supinum.⁴⁹

At verbene i klasse IIIc (*søkka*) har paradigmestruktur $A - A - B - B$, er ikke tilfeldig. De tradisjonelle grammatikkene og grammatikkene over norrønt regner med preteritumssteget som kan stå i motsetning til presenssteget i verbsystemet. Under presenssteget oppføres vanligvis infinitiv og presens, mens preteritumssteget har preteritum og perfektum partisipp (Haugen 2015; jf. også Enger (2010) som setter opp «Present tense subparadigm» og «Past tense subparadigm»). I sin oversikt over verbbøyningen i norrønt bemerker Haugen (2015: 100) at de svake verbene bare har én form i preteritumssteget, mens de sterke har flere former – her kan altså preteritum entall og flertall, samt perfektum partisipp differensieres. For

⁴⁹ Nowak (2013) og Nübling (2016) mener at sammenfall $A - A - B - B$ er et kompromiss mellom svak og sterk bøyning i tysk som indikerer at det sterke verbet blir svekket. Dette mønsteret kan likevel neppe oppfattes som «svekkelse» i norsk. Når supinum får en rotvokal tilsvarende preteritum, blir en opposisjon mellom infinitiv/presens og preteritum/supinum dannet, men verbene oppviser ikke tegn til å bli svake i dette steget – supinum får ikke enstavelsesform f.eks.

eksempel har det svake verbet *kasta* én form *kastað*- i preteritumssteget, mens det sterke verbet *krjúpa* har *kraup*-, *krup*- og *krop*-. Etter at preteritum flertall faller i moderne norsk, står bare to ulike former i preteritumssteget i den sterke verbbøyingen: *kraup*-, ~~*krup*~~-, *krop*-. Verbene som i moderne norsk utgjør klasse IIIc (*søkka*), ble likevel utsatt for enda mer reduksjon. I preteritumssteget i norrønt var det tre former: *sokk*-, *sukk*- og *sokk*-. Etter bortfallet av *sukk*- sto to former *sokk*- og *sokk*- igjen. Regulær lydutvikling førte til sammenfall av *o* og *o*. Sammenfallet resulterte i at preteritumssteget fikk én form. Poenget er at paradigmestrukturen *A – A – B – B* i noen av de sterke verbene har primært vokst frem gjennom reduksjon av verbparadigmet og lydendring.⁵⁰ Likevel har vi sett at strukturen har spredt seg til verb som ikke hadde fonologiske vilkår til å få strukturen, som f.eks. ETA omtalt ovenfor.

Det er mulig at denne utviklingen er et uttrykk for (meta)morfomer (se Aronoff 1994; jf. Maiden 2021: 95). Begrepet (meta)morfom brukes for å beskrive en eksisterende eller eventuelt nydannet formell likhet (synkretisme) mellom to former som i de mest ekstreme tilfellene ikke har noen motivasjon utenfor morfologi synkront. Det er altså ingen fonologisk, semantisk eller syntaktisk motivasjon for at disse formene skulle være eller eventuelt bli like. Framvekst av et morfomisk mønster har som regel en historisk forklaring som f.eks. kan ligge i fonologien; mønsteret er likevel «unaturlig» synkront ettersom de grunnene som gjorde at mønsteret oppsto, ikke er aktuelle lenger (Maiden 2021: 90). Noen kjente eksempler på dette fenomenet er Aronoffs (1994) «third stem» i latin og det såkalte L-mønsteret i romansk (Maiden 2018). At slike mønstre har psykologisk plausibilitet, at de altså «eksisterer», understøttes gjennom et diakront perspektiv: De sprer seg til tross for manglende synkron motivasjon utover morfologien (jf. Maiden 2013; Enger 2019). Spredningen viser at språkbrukere må ha oppfattet og generalisert mønsteret.

Vi har sett at strukturen *A – A – B – B* har en språkhistorisk forklaring, mens viderespredning av strukturen til verbene som ETA og andre ovennevnte verb ikke har noen synkron fonologisk motivasjon. Det kan videre diskuteres om utvikling av synkretisme mellom preteritum og supinum kan ha semantisk eller syntaktisk grunnlag. Bybee (1985: 159) bruker begrepet *anterior* for å beskrive en bøyingsform som uttrykker at en situasjon eller en hendelse er relevant for en annen situasjon eller hendelse. I norsk er presens perfektum et eksempel på dette, f.eks. forteller frasen *jeg har malt huset* om noe som skjedde i fortid, men resultatet er

⁵⁰ Jf. fotnote 42.

relevant i nåtida – *huset er malt*. Preteritum uttrykker en aktivitet plassert i fortid uten relevans for nåtid (Faarlund et al. 1997: 540). Bybee (1985: 162) sier at *anterior* og preteritum muligens ikke er uavhengige av hverandre «owing to the overlap in their conceptual domains» som fører til diakron relasjon mellom disse to formene. Eksempelene ovenfor viser at *anterior* kan ha tilknytning til både nåtid og fortid. Et viktig poeng er likevel at i norsk uttrykkes *anterior* perifrastisk, altså gjennom hjelpeverb og supinum, og det er dermed uklart om supinumformen alene, som også brukes i andre konstruksjoner, kan ha noen semantisk tilknytning til preteritum. Blevins (2003: 737; 743) som analyserer flere germanske språk, går ut fra at det ikke er noen semantisk likhet, og tolker den formelle likheten som et kanonisk morfom.⁵¹ Dammel (2009: 17 i fotnote 9) mener derimot at den semantiske likheten finnes ved å vise til data fra vestgermanske språk hvor perifrastisk perfektum blir grammatikalisert og tar over preteritum. Til og med om vi postulerer at det er semantisk sammenheng mellom de to formene, er det ikke en grunn til å avvise morfomisk analyse fullstendig. I nyere forskning rundt morfomer opereres det med «svake» eller «ikke-kanoniske» morfomer (jf. Smith 2013; Esher 2013). Det betyr at synkretismen kan være delvis – men ikke fullstendig – motivert av ekstramorfologiske faktorer. Poenget med autonom morfologi er at morfomisk synkretisme ikke kan reduseres fullstendig til en ikke-morfologisk faktor.

En annen kandidat til (meta)morfomer er sammenfall av presens- og preteritumsformer ved noen verb i klasse V og VI (7.2.5; 7.2.6), f.eks. presens/preteritum *les*. Det er ingen semantisk likhet mellom presens og preteritum som kan ha ført til sammenfallet. I norrønt finner vi ett sterkt verb som kan ved lydrett utvikling gi like presens- og preteritumsformer i moderne norsk, nemlig verbet FALLA med presens *fellr* og preteritum *fell*. Verbet får likevel oftest preteritumsform som skiller seg fra presens – *fall*, *falt* eller *felt* (7.2.7). Det er dermed lite sannsynlig at FALLA kunne ha hatt innvirkning på verbene i V og VI. At disse verbene får like presens- og preteritumsformer, er snarere et resultat av intraparadigmatisk press, ettersom preteritum var den eneste formen med egen rotvokal – *lesa* – *les* – *las* – *lese*. Utjevning av rotvokalen fører til sammenfallet av ellers formelt like presens- og preteritumsformer. I så fall kan synkretismen tolkes som et ikke-kanonisk morfom som omtalt ovenfor.

Infinitiv kan også få samme rotvokal eller til og med form som presens. Hele klasse II er et eksempel på det – rotvokalen i infinitiv har mange steder blitt lik rotvokalen i presens, altså norrøn *brjóta* utvikler seg til *bryta* hvor rotvokalen er lik med presens *bryt* i flere moderne

⁵¹ Blevins (2003) analyserer suffikser.

norske dialekter (7.1.2; Skjekkeland 2005: 120). Også blant modalverb (som kan avvike fra verbsystemet ellers) finner vi synkretisme mellom infinitiv og presens, slik at infinitiv kan hete *må*, *ska* osv. (7.3.1.2). Dette kan også regnes som et morfomisk mønster ettersom det ikke er noen åpenbar fonologisk, semantisk eller syntaktisk motivasjon for en slik dannelses. Denne utviklingen er kanskje mindre overraskende ettersom de fleste både sterke og svake verb har samme rotvokal i infinitiv og presens, slik at det er mer sannsynlig at mønsteret har psykologisk realitet.

Utviklingsmønstrene omtalt i avsnittet antyder at det er forhold mellom paradigmemedlemmene. Diakront ser vi at noen medlemmer knytter seg til andre ved å «låne» deres form. Dette er et av argumentene for at paradigmemedlemmene ikke har lik status – som jeg fortsetter å diskutere i neste avsnitt 8.1.2.2.

8.1.2.2 Har paradigmemedlemmene forskjellig status?

Det andre spørsmålet i forbindelse med eksistens av paradigmestruktur er om paradigmemedlemmene har ulik status. Dette skal jeg diskutere i lys av tre prosesser – 1) klasseskifte; 2) forminnovasjoner; 3) paradigme hull.

At paradigmemedlemmene har ulik status, kan observeres i lys av klasseskifte. Både tidligere forskning og dataene i oppgaven min viser at ikke alle paradigmemedlemmene gjennomgår klasseskifte samtidig – noen er mer utsatt for det, mens de andre er mer resistente (8.1.1.4, jf. Enger 1998a; 2004; 2010; Landh 2019). Det er velkjent at når sterke verb blir svake, er supinum mest utsatt for endring, mens presens er mest resistent. Ved den motsatte prosessen – når svake verb blir sterke, virker det som om overgangen går i omvendt retning, altså fra presens til preteritum til supinum (jf. 8.1.1.4). Disse observasjonene antyder at paradigmemedlemmene ikke har lik status. Presens beholder sterk form lengst når verbet skifter til svak bøyning, og utvikler antakelig sterk form først når verbet skifter til sterk bøyning. Det motsatte gjelder supinum, slik at formen mister den sterke bøyningen først og utvikler den sterke bøyningen sist.

En annen observasjon som i mitt datamateriale antyder forskjeller i status, er at supinum får felles rotvokal på tvers av gamle bøyingsklasser. I 7.2.5 skriver jeg om observasjonen at supinum får rundet rotvokal i flere enkelte verb og noen bøyingsklasser som ikke hadde det før, f.eks. oppviser verb i klasse V (*lesa*) en slik tendens. I stedet for tidligere *e/i* som rotvokal (*har lese*, *har ligge*) får disse verbene en ny supinumsform med rundet rotvokal – *har lose* og *har logge*. Det gjelder også verb i andre klasser, f.eks. klasse VI (*aka*, *veksa*) og VII (*falla*,

halda, hanga) (7.2.6; 7.2.7). I andre områder får verb derimot *e*-supinum i stedet for tidligere rotvokaler, f.eks. *har berri* for *har bore* (7.2.4). Det at én rotvokal sprer seg til alle supinumsformene, indikerer at supinum ikke kan opprettholde bøyingsklassedifferensiering. Bøyingsklassemarkering går altså i oppløsning i supinum gjennom at supinumsformene fra ulike differensierte klasser samler seg rundt en bestemt rotvokal. Dette setter supinum i en særstilling og indikerer at supinum er et «svakere» paradigmemedlem enn f.eks. preteritum som opprettholder rotvokalene som skiller de ulike bøyingsklassene. Ikke minst skiller supinum seg ut fra andre paradigmemedlemmer ved å oppvise stor variasjon av mulige rotvokaler, jf. verbet BERA i 7.2.4. Dette kan tolkes som ustabilitet av denne formen som delvis skyldes språkhistoriske grunner (jf. 6.4), men ikke minst den lave autonomigraden som gjør at formen lettere blir rammet av analogi.

At paradigmemedlemmene har ulik status, er også synlig når vi ser på forminnovasjoner. I 8.1.2.1 har jeg påpekt at noen former knytter seg til eller gjøres om på grunnlag av andre former. For å gjenta et par eksempler kan infinitiv omgjøres på grunnlag av presens (inf./pres. *má*), og supinum kan omgjøres på grunnlag av preteritum (pret. *teig*, sup. *har teigge*). Den formen som brukes som grunnlag for omdannelsen, kan anses for å være «sterkere». Ettersom presens og preteritum overleverer sin rotvokal eller form, er det tydelig at disse medlemmene har høyere status enn infinitiv og supinum.

Såkalte paradigme hull – altså at verbparadigmet mangler noen medlemmer – kan også indikere statusforskjeller. Paradigme hull rammer bestemte paradigmemedlemmer. Innenfor modalverb er det flere observasjoner om manglende former for infinitiv og supinum. Om MÅTTA sier Venås (1974: 339) at noen informanter hopper over infinitivformen trolig på grunn av at «dei finn det vanskeleg å gje noka form av di vb. helst ikkje blir brukt i inf.» Om SKULLA skriver Venås (1974: 340) at «[d]et er dei finitte formene som er særleg mykje brukte. Somme hf. fører berre opp desse to formene». Noen oppgir altså ikke noen form for infinitiv og supinum. I tillegg noterer Venås (1974: 343) om SKULLA at «[f]or norr. blir det ikkje notert noka form for pts., og sameleis er det i nisl.». Dette illustrerer at for noen språkbrukere har flere modalverb ufullkomne paradigmer.

At modalverbene brukes lite i infinitiv og supinum eller til og med mangler disse paradigmemedlemmene, kan ses i lys av grammatikaliseringsteorien. Grammatikalisering beskrives av Narrog og Heine (2021: 1) som «development from lexical to grammatical forms». Et velkjent eksempel på grammatikalisering er substantiv som utvikler seg til preposisjoner, f.eks. preposisjonen *hos* som har utviklet seg fra det norrøne substantivet *hús*

(no. *hus*). Et av tegnene til grammatikalisering er *dekategorisering* som betyr at prototypiske ordklassemedlemmer mister sine morfologiske eller syntaktiske egenskaper (Hopper og Traugott 2003: 107). For verb er det morfologisk vanlig å ha infinitiv, presens, preteritum og supinum. Flere modalverb mangler likevel hos noen språkbrukere infinitiv og supinum som omtalt ovenfor. Det samme gjelder engelsk hvor infinitiv og supinum ved modalverb er tapt (Narrog 2017: 79). På den andre siden blir ofte de tomme cellene i norsk fylt ut, slik at vi får nydannede infinitivs- og supinumsformer, f.eks. supinum *skult, kunt* (7.3.1.3; Enger 2022b). Modalverb følger «egne» regler når nye former blir dannet, f.eks. er den nye infinitivsformen *burde* laget etter tilsvarende preteritum (7.3.1). Modalverb følger med andre ord et morfomisk mønster hvor infinitiv er lik preteritum (Enger 2021: 6). I 7.3.1.1 har vi sett på flere andre unike syntaktiske og morfologiske trekk, f.eks. at modalverb verken har imperativ eller *s*-passiv, og at verbet som følger etter et modalverb, står i infinitiv uten *å* (f.eks. *må gå*) (Eide 2005: 72). Alle disse observasjonene antyder dekategoriisering – at modalverbene går fra å være prototypiske verb til å skille seg ut både morfologisk og syntaktisk. For Wurzel er det et poeng at modalverb kan få «unik» bøyning ettersom de allerede skiller seg ut gjennom modal betydning.

Observasjonene omtalt i avsnittet antyder at paradigmemedlemmer har ulik status, og at presens og preteritum er «sterkere» sammenlignet med infinitiv og supinum som er mer uselvstendige og perifere. Slik fordeling kan forklares ved hjelp av autonomibegrepet (jf. 4.3). Presens og preteritum er de mest frekvente og semantisk grunnleggende paradigmemedlemmene – de har en klar betydning og funksjon.

8.2 Diskusjon II (kategorisering)

Emne for det følgende er kategoriseringsteorien, jf. kap. 3. Utgangspunktet for diskusjonen er spørsmålet hvordan kategorier er strukturert og skal defineres. I kap. 3 har vi sett på to syn – aristotelisk tradisjon hvor det opereres med kategorier som har klare grenser og er definert ut fra binære (enten-eller) trekk; i kontrast til dette står graduelle kategorier uten klare skillelinjer hvor kategoriene er definert ut fra hvorvidt medlemmene er like med prototypen.

I det følgende vil jeg sammenligne klassifiseringsmåten i tradisjonelle verk om norsk språk med observasjoner fra språkbruksdata ettersom oppgaven har psykologisk plausibilitet som mål (jf. 1.2). Følgende temaer blir drøftet: definisjonen av en bøyingsklasse; definisjonen av et sterkt verb; (ir)regularitet.

8.2.1 Definisjon av en bøyingsklasse

I 4.1 har vi sett på flere mulige syn på bøyingsklasse. En bøyingsklasse i tradisjonell forstand ser ut slik som vi er vant til fra grammatikker – det er flere diskrete tabeller som tilsvarer antall bøyingsklasser postulert i det aktuelle tilfellet. Tabellene spesifiserer bøyingsrealiseringen for hver celle. Et lite utdrag fra hvordan Venås (1967) setter opp sterke klasser III, IV og V, er med på å illustrere det:

Tabell 9. Sterke klasser III, IV og V etter Venås (1967).

Klasse	Inf.	Pres.	Pret.	Sup.
IIIa	detta	dett	datt	dotte
IIIb	finne	finn	fann	funne
IIIc	søkka	søkk	sokk	sokke
IV	bera	ber	bar	bore
V	lesa	les	las	lese

Venås (1967) sitt oppsett gjenspeiler den tradisjonelle forståelsen av en bøyingsklasse (jf. 4.1). Spørsmålet er om språkbrukere også opererer med en slik organisering. En av mulighetene til å belyse spørsmålet, er å se på diakroni ettersom diakrone data kan antyde generaliseringer fra språkbrukernes perspektiv og sikre psykologisk plausibilitet (jf. 1.3).

Når vi ser på de tre klassene som er satt opp i tabell 9, kan vi spekulere at språkbrukere kanskje kan oppfatte noen likheter mellom dem, f.eks. lik rotvokal i infinitiv, presens og preteritum i klassene IV og V. I tillegg er kvaliteten på rotvokalen i infinitiv lik i IV, V og IIIa; preteritum i IIIa, IIIb, IV og V; og supinum av IV, IIIb og IIIc. Datamaterialet i 7.2.4 og 7.2.5 har vist at IV og V smelter sammen i noen dialekter ved å få felles rotvokal i supinum (enten rundet eller *e*). En mulig grunn til dette er at to vokalvekslingsmønstre som bare skilte seg i supinum (*bore* vs *lese*), ikke kunne holdes fra hverandre. Det er ikke minst mulig at rotvokalen i klasse III (*dotte*, *funne*, *sokke*) og II (*brote*) har bidratt til at rundet rotvokal har spredt seg til supinum av V (*lese* → *lose*). Dette tyder på at språkbrukerne har oppfattet likhetene mellom vokalvekslingsmønstre som fantes i det som er ulike klasser hos Venås (1967). Dette argumentet kan også understøttes av at de klassene som ikke hadde noen likheter med andre klasser, ikke oppviser slike sammenfall, f.eks. klasse I (*bita*) som er sterkt differensiert ved at ingen av paradgmemedlemmene deler bøyingsrealiseringer med paradgmemedlemmer i andre klasser (7.2.1; 8.1.1.2).

Det kan være interessant å trekke inn Aasen (1996[1848]: 137–139) sin klassifisering, som forutsetter at de tre klassene i tabell 9, er én og samme klasse (2.2). Verbene slås sammen på bakgrunn av at rotvokalen i preteritum har samme kvalitet, bortsett fra IIIc. Dette virker ikke helt urimelig sett fra de omtalte diakrone endringene. Det er kanskje ikke helt klart om alle disse verbgruppene (spesielt IIIc) virkelig kategoriseres som én bøyingsklasse hos språkbrukere, men det er klart at de ikke er helt adskilte heller når vi ser på hva språkendringene som går via språkbrukere, innebærer. Den psykologiske definisjonen av en bøyingsklasse ser dermed ut til å bli preget av «likhet», slik som foreslått av bl.a. Matthews (1991) og Enger (1998a) (jf. 4.1). At likhetene mellom bøyingsklassene oppfattes, er en innvending mot den tradisjonelle «flaggmetaforen» eller maksimal bøyingsklassedifferensiering som krever at alle verb i en bøyingsklasse skal bøyes identisk (jf. 4.1).

Samtidig kan det være nærliggende å tenke at språkbrukere bruker analogiske ligninger for å komme fram til aktuelle former, jf. Blevins et al. (2018: 283) som skriver at «the patterns within inflectional paradigms provide a reasonably secure analogical base for deducing new forms». Dette kan gi en forklaring til flere observerte endringer, f.eks. hvis verbet BERA bøyes *bera – ber – bar – bore*, er det sannsynlig at X-cellen i paradigmat *lesa – les – las – X* kan fylles med tilsvarende *lose*. Hvis et verb med modal betydning har infinitiv som tilsvarende preteritum (*måtte – måtte*), er det sannsynlig at et annet verb med modal betydning også har like former, altså *X – ville*, *X = ville* (jf. «Paradigm Cell Filling Problem» Ackerman et al. 2009). Dette virker som en rimelig forklaring på hvordan ordformene prosesseres, samtidig som denne muligheten innebærer at begrepet bøyingsklasse strengt tatt er unødvendig. Blevins et al. (2018: 283) skriver at «[a] speaker does not need to determine the exact number of inflection classes in a language», og dette ser ut til å stemme med de omtalte dataene som viser at språkbrukere ikke opererer med strenge kategoriseringer.

8.2.2 Definisjon av et sterkt verb

Et av spørsmålene i oppgaven er hvordan et sterkt verb forstås av språkbrukere. En vanlig praksis i verk om norsk språk er å ta utgangspunkt i klassiske kategorier og si at et sterkt verb er definert ut fra kun ett nødvendig kriterium – enstavelses preteritumsform (jf. 2.2). En annen mulighet er å anvende graduelle kategorier og si at et prototypisk sterkt verb er en samling av flere trekk (jf. 3.2). Igjen skal vi drøfte diakrone data som kan gi noen implikasjoner for hva et sterkt verb er sett fra språkbrukernes perspektiv.

I 2.3 har vi sett at følgende trekk (i tillegg til preteritumsformen) regnes som prototypiske for den sterke verbøyingen: enstavelses presensform / tonem 1; vokalskifte i to, tre eller fire steg; omlyd i presens der det er mulig; tostavelles supinumform; et sterkt suffiks i supinum (jf. 3.2). Spørsmålet er om noen av disse trekkene har betydning for hvordan verbet blir oppfattet og dermed utvikler seg diakront.

Mye tyder på at preteritumsformen fungerer som «et cue» for språkbrukere når det gjelder verbets styrke. En mulig grunn til at verbene LEGGJA, SEIA og GJERA har beholdt vokalveksling – et prototypisk kjennetegn ved sterke verb – er den nyutviklede enstavelses preteritumsformen som er spesielt vanlig ved de to første verbene og finnes også ved GJERA (7.3.2.2). Enstavelses preteritum har muligvis fungert som et signal på at disse verbene har tilknytning til sterke verb, og vokalvekslingen ble dermed opprettholdt. De nevnte verbene oppviser ingen tegn til å bli svakere. Verbene SEIA og GJERA ser ut til å gå et steg videre mot den sterke bøyingen ved å utvikle enstavelses presensform: formene *sei* og *si(r)* er notert et par steder på Sør-Østlandet og Finnmark; *gjer* og *gjør* er notert for GJERA (7.3.2). LEGGJA har fra før av enstavelses presensform / tonem 1 som også kunne ha bidratt til at verbet oppfattes som sterkt.

Telja-verb har enstavelses presens / tonem 1, og det er dermed av interesse om dette trekket kan ha bidratt til at verbene blir oppfattet som sterke. Utviklingen ved noen av *telja*-verbene antyder tilknytning til sterke verb hos språkbrukere. De fleste av disse verbene går til en mer typisk svak bøying gjennom utjevning av vokalskifte og utvikling av tostavelles presensform / tonem 2, men fire verb TYSJA, GNYDA, VELJA og KREVJA (også LEGGJA omtalt ovenfor) oppviser den motsatte utviklingen – de blir sterke eller «sterkere» i den forstand at de i noen dialekter får en sterk preteritumsform (7.1.2; 7.1.4). En mulig grunn er at de fra før av assosieres med sterke verb – både gjennom vokalveksling, men spesielt gjennom presensformen som fonologisk og formmessig (enstavelses form / tonem 1) samsvarer med presens av de sterke klassene de går til. Også Venås (1967: 383) peker på den «sterke» presensformen som en mulig årsak til klasseskiftet.

At vokalvekslingen muligens er en del av styrkedefinisjonen, kan også observeres i datamaterialet mitt. I 2.3.4 har vi sett at sterke verb ofte har to ulike rotvokaler i paradigmet i dag, men at dette trekket også deles med en gruppe av tradisjonelt svake verb, nemlig *telja*-klassen. Vokalskifte i tre eller fire steg er derfor det mest eksklusive. Datamaterialet mitt viser at verb som fra før av har flere «sterke» egenskaper – enstavelses presens / tonem 1, enstavelses preteritum og tostavelles supinum, men bare to rotvokaler i paradigmet, kan skifte

til tre rotvokaler i paradigmet. Dette gjelder f.eks. klasse V *lesa – les – las – lese* → *lose* (7.2.5). I likhet med Seip (1952) mener jeg at dette kan tolkes som økt styrke i motsetning til fullstendig utjevning av vokalvekslingen som antyder svekkelse (jf. 8.1.1.2).

Det siste trekket jeg vil diskutere, er supinumsformen. Tostavelles supinum er et mulig kjennetegn på verbets styrke, og i de fleste talemålene er det også forskjell mellom et svakt et og sterkt supinumssuffiks, f.eks. *har snakka* vs *har skreve* (jf. 2.3.3). Datamaterialet i oppgaven viser at *i*-suffiks som er det sterke supinumssuffikset på Østlandet, har spredt seg blant modalverb (7.3.1). Modalverb har fra før av noen likheter med sterke verb – både vokalveksling og enstavelles presens. Det er dermed mulig å tolke spredning av *i*-supinum som ytterligere «styrkning» av disse verbene. På den andre siden har suffikset også spredt seg til noen prototypiske svake verb som nevnt i 8.1.1.3. Det gir grunn til å tvile på en slik analyse. Dessuten er det ingen tegn til at verbene som har fått *i*-supinum, fortsetter å utvikle seg i retning av den mest prototypiske sterke bøyingen – ingen av modalverbene eller de svake verbene som har fått *i*-supinum, er registrert med enstavelles preteritum.

Eksemplene omtalt i dette avsnittet peker i retning av at et sterkt verb betraktes som mye mer enn enstavelles preteritumsform slik som ofte antas i tradisjonelle grammatikker.

Språkhistoriske data tyder på at den «mentale» definisjonen av et sterkt verb omfatter en kombinasjon av egenskaper. Enkelte sterke egenskaper verb har, kan føre til videreutvikling i sterk retning. Det kan dermed være gunstig å anta et «Stark-Schwach-Kontinuum» i Bittners (1985) ord, altså at verbene er spredt mellom de to ytterpunktene – et prototypisk sterkt og et prototypisk svakt verb (jf. 3.2). Dette synet deles med kognitive tilnærminger (jf. 3.3).

8.2.3 (Ir)regularitet

Begrepet (ir)regularitet forstås i den bredeste definisjonen som enten samsvarende eller ikke samsvarende med regler (jf. Kiefer 2000: 296; Herce 2019: 44). I 3.3 har vi sett at det ikke er noen enighet om hva som skal regnes som en regel, og om regler i det hele tatt eksisterer. Regularitetsbegrepet er dermed avhengig av analyse. Samtidig likestilles noen faktorer ofte med regularitetsdefinisjonen eller forstås som «et symptom» på (ir)regularitet.

Manglende produktivitet nevnes ofte som et tegn på irregularitet, ofte i forbindelse med sterke verb (Herce 2019: 48). Den antatte uproduktiviteten av de sterke verbklassene er likevel bare tilsynelatende. Både min og andre undersøkelser viser at noen sterke verbmønstre kan være produktive på bekostning av svake verb – i mitt datamateriale oppviste klassene I, II, III og VI produktivitet (7.1). Undersøkelser av barnespråk viser at barn overgeneraliserer ikke bare

svake, men også sterke verbmønstre (Plunkett og Marchman 1993; Bjerkan og Simonsen 1996; Ragnarsdóttir et al. 1999). Det gjør også voksne (Bybee og Slobin 1982a; 1982b). I 8.1.1.5 argumenterer jeg for at det egentlig ikke er noen vesensforskjell mellom classeskifte svak → sterk og sterk → svak. Begge typene forekommer, og grunnen til at den andre er hyppigere, er ikke den antatte «regulariteten» til de svake verbene, men bl.a. at svake verbmønstre har et mer åpent skjema som gjør at de kan motta flere ulike medlemmer, mens sterke verbklasser bare mottar medlemmer med en ganske avgrenset fonologisk form. I den svake *kasta*-klassen f.eks. finner vi normalt verb med flere kvaliteter på rotvokalen: KASTA, FERJA, SYKLE, VÅKNE, SUTRE osv. I de sterke klassene finner vi vanligvis verb med én bestemt rotvokal, f.eks. har klasse I /i:/. Med andre ord er produktivitet avhengig av den skjematiske kategoriavgrensningen (Bybee 2010: 67). I tillegg spiller også den høye typefrekvensen til de svake klassene inn.

At sterke verbklasser har lavere typefrekvens, blir nevnt som et argument for at de er irregulære. Det er likevel ingen klare kriterier for antall medlemmer som gjør at et mønster er regulært. Bybee (2001: 29; 124) presenterer evidens for at et bøyingsmønster med ca. seks medlemmer har psykologisk realitet. Et slikt mønster blir altså oppfattet og kan spres. Alle sterke bøyingsklasser har seks medlemmer eller flere når vi følger Venås (1967) sin klassifisering. Noen av klassene er likevel mindre homogene, slik at ikke alle medlemmene tar akkurat de samme bøyingsrealiseringene. Dette gjelder kanskje spesielt klasse VII hvor verb har ulike rotvokaler i infinitiv, jf. BLÅSA vs HEITA. Det er bare to andre verb som tar akkurat samme bøyingsrealiseringer som BLÅSA – LÅTA og GRÅTA. HEITA står helt alene. Datamaterialet mitt viser at nettopp klasse VII ikke har fått noen nye medlemmer fra svake klasser (7.1).⁵² Mønstre med under seks medlemmer som ikke oppviser noen spredning, kan muligens være en del av svaret på hva som er irregulært psykologisk.

Diskusjonen i 8.1.1.5 kan også bidra til forståelsen av irregularitetsbegrepet. Jeg har foreslått å skille mellom classeskifte når verb skifter til en allerede eksisterende klasse og endringer som fører til dannelse av et eget mønster. Det er mulig å tenke seg at overgang til et eksisterende mønster nettopp viser at det mønsteret er regulært – i dette tilfellet blir alle svake og sterke klasser som oppviser produktivitet, regulære. Dannelse av et eget mønster kan derimot anses som irregularisering (jf. Nübling 2000), og slike tilfeller ble diskutert ved følgende verb: LEGGJA, SEIA og GJERA. Et viktig poeng er at ulike prosesser må være

⁵² Overgangen til VII fra andre sterke klasser skal etter mitt syn heller tolkes som utjevning av bøyingsparadimet enn egentlig classeskifte (7.2.5).

innvolvert i disse to typer språkendring – den første er antakelig et resultat av assosiative forbindelser – vi må regne med at mønsteret som blir «valgt», har psykologisk realitet ettersom det blir utvidet. Den andre typen kan derimot være knyttet til f.eks. fonologisk reduksjon (*lagde > la*) eller «en splitt» som eventuelt kan føre til suppletivbøying, slik som ved verbet BLI (8.1.1.5). De sistnevnte eksemplene har ikke noe å gjøre med assosiasjoner – det er en kreativ prosess hvor et nytt mønster uten paralleller dannes og morfologisk kompleksitet blir økt.

På den andre siden kan morfologisk kompleksitet innebære en funksjonell forenkling. Vi har sett at ord som utvikler egne mønstre, er veldig høyfrekvente (8.1.1.5). Det betyr at vi har bruk for dem mye og ofte og kanskje dermed også behov for at de lett blir oppfattet av andre. Torp (2003: 246) mener at «større morfologisk kompleksitet gjør ingen skade», og at ordet «blir fonologisk enklere/kortere uten samtidig tap av morfologisk distinktivitet». Det er altså mulig at heller ikke slike mønstre blir ansett som «irregulære» av språkbrukere.

Dessuten er det uklart hvorvidt ord med egne mønstre faktisk er så unike. Verbet HA har sitt eget bøyingsmønster. Det stemmer at settet av bøyingsrealiseringene *å ha – har – hadde – har hatt* er unikt; samtidig dannes både presens og preteritum på samme vis som verb i *nå*-klassen. Supinumsformen er heller ikke veldig spesiell – det er flere verb som har *-tt* i supinum: *blitt, gått, fått* osv. Heller ikke suppletive mønstre er så unike. Det stemmer at ingen verb bøyes som BLI: *å bli – blir – vart – har vorte*. På den andre siden dannes presens på en helt vanlig måte, og vokalvekslingen i preteritum/supinum følger mønsteret for klasse IIIa (*detta*).

Eksemplene diskutert i avsnittet kaster lys over at (ir)regularitet ikke er et enkelt og klart begrep. Det største problemet er nok at det er uklart hva vi sikter til når vi sier at ordet er (ir)regulært. Det er ikke etablert noen klare felles kriterier for bruk av begrepet, og det brukes ofte i stedet for andre konkrete begreper, slik som lav typefrekvens, suppletivbøying, manglende produktivitet osv. (jf. Herce 2019). En mulig løsning er å presisere hva vi mener med begrepet, eller følge Herces (2019: 81) forslag om å klare seg uten denne mangetydige og vage termen.

9 Avslutning

Det overordnede temaet for oppgaven har vært den sterke verbbøyingen med vekt på classeskifte når verb går til de sterke klassene. Formålet med oppgaven har vært å få en større innsikt i et lite gransket fenomen – hvorfor og hvordan verb bytter bøyingsklasse når svake verb blir sterke, og når sterke verb går til andre sterke klasser. Innledningsvis stilte jeg fire hovedspørsmål som ble besvart gjennom empirisk kartlegging og analyse av dialektdata. I det følgende oppsummerer jeg de viktigste funnene.

Det første forskningsspørsmålet hadde som mål å kaste lys over hvorfor svake verb blir sterke. Empirien består av 30 tilfeller på dette fenomenet (jf. 7.1). Den fonologiske formen viste seg å være et av premissene for overgangen. De absolutt fleste tidligere svake verb har en rotvokal som tilsvarer den rotvokalen som dominerer i den «nye» klassen, f.eks. har tidligere svake verb som har kommet til sterk klasse I, /i:/ som rotvokal. Noen classeskifter er mer problematiske, f.eks. går verbet DUGA til en klasse hvor de fleste medlemmer har en annen rotvokal, nemlig klasse II med /y:/. Denne overgangen er sannsynligvis basert på rim – DUGA rimer med SUGA av klasse II (jf. 7.1.2). I noen tilfeller kan overgangen ha vært påvirket av presensformen, f.eks. har KREVJA presens *krev* – en form som samsvarer med presens av verb i sterk klasse VI (FARA, pres. *fer*) (jf. 7.1.4). Kvantitativt har vi sett at de største klassene ikke nødvendigvis har mest tilvekst (jf. 7.1.5; 8.1.1.1). Dette var nokså overraskende ettersom det er forventet at de mest typefrekvente klassene er de mest tiltrekkende. Dataene impliserer derimot at produktiviteten ikke kan reduseres til typefrekvens og må forstås som et resultat av flere interagerende faktorer – både typefrekvensen og skjema-definerende egenskaper (jf. Bybee og Beckner 2015: 965). Et annet overraskende funn var at svake verb med både høy og lav typefrekvens kan bli sterke, f.eks. er både LIKA og KVIDA registrert med sterk bøyning (jf. 8.1.1.5).

Det andre forskningsspørsmålet hadde sterke verb som går til andre sterke klasser, i fokus. Her var også den fonologiske formen et viktig vilkår ved overgangen. Classeskiftet kan skyldes endret fonologisk struktur, f.eks. når verbet SKINA får kort rotvokal, altså *skinna*, går verbet fra klasse I (preteritum *skein*) til klasse III (preteritum *sjant*) hvor den «nye» fonologiske strukturen passer best inn (jf. 7.2.1). De mest typefrekvente klassene I (*bita*), II (*bryta*) og III (*finna*, *detta*, *søkka*) har hatt lite frafall som forventet, men de har også hatt lite tilvekst fra andre sterke klasser. Dette støtter påstanden om at produktivitet ikke følger direkte av typefrekvens, slik som omtalt ovenfor. I 8.1.1.2 argumenterer jeg for at både det lille frafallet og den lille tilveksten skyldes den tydelig avgrensede fonologiske strukturen som

forhindrer sammenblanding med andre sterke klasser. Denne forklaringen får også støtte gjennom observasjonen om at bøyingsklassene som fra før av har noe til felles, oppviser mye gjensidig klasseskifte. Dette observeres i klassene IV (*bera*) og V (*lesa*) hvor den eneste forskjellen er rotvokalen i supinum (*har børe* vs *har lese*), mens alle de andre formene har de samme rotvokalene (*bera* og *lesa*; *ber* og *les*; *bar* og *las*). Datamaterialet mitt har vist utstrakt bevegelse til én av klassene – enten IV eller V – avhengig av dialekt som fører til fullstendig sammenfall (jf. 7.2.5). Vedrørende tegnfrekvens viser datamaterialet at sterke verb med både høy og lav typefrekvens kan gå til andre sterke klasser (jf. 8.1.1.2). Dette stemmer med funnene ved svake verb som blir sterke.

Det tredje forskningsspørsmålet omhandler utviklingen ved to verbklasser, *telja*-klassen og preterito-presentiske verb. Spørsmålet tar utgangspunkt i prototypeteorien og er ment for å undersøke om verb som har noen felles egenskaper med sterke verb, blir sterkere. De fleste *telja*-verb blir svakere gjennom utjevning av vokalveksling og utvikling av tostavelles presensform / tonem 2 (jf. 7.3.2). Likevel har noen av verbene blitt sterkere – fire *telja*-verb er belagt med sterk bøyning etter klasse II (GNYDA og TYSJA) og VI (KREVJA og VELJA). I tillegg oppviste verbet LEGGJA utvikling som gir grunn til å tro at verbet er blitt «sterkere» – verbet har i flere dialekter fått enstavelles preteritum *la*. En tilsvarende utvikling ble observert ved noen verb fra andre svake klasser, f.eks. SEIA og GJERA som får sterke presens- og preteritumsformer. Et viktig poeng er at disse verbene har ekstremt høy tegnfrekvens og utvikler dermed et eget «sterkt» bøyingsmønster, men går ikke til en eksisterende sterk klasse (jf. 8.1.1.5). Preterito-presentiske verb er preget av omstrukturering som fører til dannelse av en mer homogen klasse som eksklusivt omfatter verb med modal betydning (jf. 8.1.1.3). Spredning av det sterke supinumssuffikset (*i*-supinum) kan muligvis antyde at modalverb blir «sterkere», men det er ellers ingen andre tegn på «styrking» (jf. 8.1.1.3).

Tegnfrekvens har blitt til et av sentrale diskusjonstemaer i oppgaven. Høy tegnfrekvens anses ofte som en faktor som beskytter mot endring (jf. Bybee og Beckner 2015: 964). Som nevnt har datamaterialet derimot vist at både høy- og lavfrekvente svake og sterke verb skifter til eksisterende sterke klasser. I 8.1.1.5 har jeg dermed framlagt et forslag om å skille mellom lav og høy tegnfrekvens på den ene siden og ekstremt høy tegnfrekvens på den andre. Jeg argumenterer for at lav og høy tegnfrekvens ikke har konserverende effekt og tillater overgang til en eksisterende klasse både ved svake og sterke verb. Slike klasseskifter er basert på oppfattede likheter eller assosiasjoner som kan være både fonologiske og semantiske. Ekstremt høy tegnfrekvens har derimot en beskyttende og innovativ effekt – unike

bøyingsmønstre kan dannes og opprettholdes både ved sterke og svake verb. Dannelse av et eget mønster involverer ingen assosiasjoner – det er en kreativ prosess som kan være et resultat av f.eks. fonologisk reduksjon (*lagde > la*) eller «en splitt» som kan resultere i suppletivbøyning (jf. BLI; 8.1.1.5). Denne analysen har gitt grunnlag for å diskutere mental representasjon – observasjonene tyder på at alle verb lagres og prosesseres ved hjelp av én assosiasjonsbasert mekanisme, slik som postuleres innenfor bruksbaserte tilnærminger (jf. 8.1.1.5).

Her passer det å vende tilbake til det litt spøkefulle spørsmålet stilt i oppgavens tittel – er sterke verb sterke fordi de trener mye? Svaret basert på dataene mine er – ikke nødvendigvis. Vi har sett at lav til moderat treningsmengde ikke påvirker så mye. Slike verb kan være både sterke og svake, men de må oppføre seg som noen andre verb – de må altså bøyes etter et eksisterende mønster. Veldig høy treningsmengde kan derimot gjøre at verb blir sterkere, f.eks. ved å utvikle sterke presens- og preteritumsformer, slik som ved verbet GJERA. Slike verb blir sterke på sin egen måte – de følger ikke eksisterende mønstre.

Det siste forskningsspørsmålet hadde retning for klasseskifte i søkelys. Målet har vært å undersøke hvilke paradigmemedlemmer som bytter klasse først, og hvilke som er mest resistente. Dette skulle besvares med utgangspunkt i empirien rundt svake verb som blir sterke. Datamaterialet har vist at når svake verb blir sterke, er sterke presensformer de mest utbredt, etterfulgt av sterkt preteritum, og sterke supinumsformer er minst vanlige (jf. 7.1.6). Jeg har påpekt at slik distribusjon kan antyde to ulike utviklingsmuligheter, men i lys av tidligere observasjoner (Sandøy 1998; Landh 2019), det teoretiske konstruktet for paradigmestruktur ved ikke-affigerende bøyning (Enger 2004) og autonomibegrepet (Bybee 1985), konkluderer jeg med at presens må være den første formen til å bli sterk, preteritum følger etter, og supinum endrer seg sist (jf. 8.1.1.4). Dette er et viktig forskningsbidrag som viser at direksjonalitet ved klasseskiftene sterk → svak og svak → sterk er ulik. Det har tidligere blitt antatt at presens alltid er det minst foranderlige paradigmemedlemmet (jf. Enger 1998a; 2004).

Opgaven har også forsøkt å kaste lys over noen omstridte spørsmål innenfor morfologisk teori – spesielt paradigmestruktur. Funnene mine antyder at bøyingsparadigmene har en intern struktur (jf. f.eks. Bybee 1985; 4.3). Dette hevdes med utgangspunkt i observasjonene rundt to fenomener – morfomer (jf. 8.1.2.1) og paradigme hull (jf. 8.1.1.2). I datamaterialet mitt er det flere eksempler på at supinum blir omdannet med utgangspunkt i preteritumsformen, f.eks. blir *har ete* omdannet til *har åte* på grunnlag av preteritum *åt* (av ETA). Dette fenomenet kan

kalles for et (meta)morfom, og i 8.1.2.1 har jeg vist at slik synkretisme har en språkhistorisk forklaring, men neppe ekstramorfologisk motivasjon synkront. Spredning av morfomiske mønstre støtter morfologiens autonomi. Et annet funn med hensyn til paradigmestruktur er paradigme hull – en tendens til at språkbrukere mangler infinitiv og supinum av modalverb (jf. 8.1.1.2). Mangelfulle paradigmer ved modalverb tolker jeg som et resultat av de kategorisering i grammatikaliseringprosessen. Både morfomer og paradigme hull er et tegn på at presens og preteritum er «viktigere» paradigmemedlemmer enn infinitiv og supinum. Autonomibegrepet har vært nyttig i forklaringen av statusforskjeller (jf. 8.1.1.2; Bybee 1985).

Oppgaven avslutter med en diskusjon av tre begreper – (ir)regularitet, bøyingsklasse og et sterkt verb (jf. 8.2). Målet har vært å sammenligne den tradisjonelle forståelsen som ofte brukes i grammatikker med språkbruksdata, ettersom oppgaven har psykologisk plausibilitet som mål (jf. 1.3). Språkendringene observert i datamaterialet antyder at det psykologiske begrepet av en bøyingsklasse har med «likhet» å gjøre mer enn antatt i tradisjonelle grammatikker (jf. 8.2.1). Ettersom klasseskifte ofte observeres mellom klassene som har noe til felles, er det grunn til å anta at likhetene blir oppfattet av språkbrukere. Samtidig kan analogiske ligninger være involvert i formdannelsen, noe som antyder at bøyingsklassebegrepet kan være unødvendig (jf. Blevins et al. 2018). Et sterkt verb virker å være mye mer enn kun preteritumsformen slik som ofte antas i tradisjonelle grammatikker (jf. 8.2.2). At verb har noen sterke trekk, kan muligens fungere som et grunnlag for å beholde eller utvikle andre sterke trekk. Et sterkt verb skal dermed forstås som et gradert fenomen. (Ir)regularitetsbegrepet har vist seg å være komplisert grunnet mangel på tydelig avgrenset definisjon (jf. 8.2.3). De fleste er nok enige om at bøyning ved slike verb som LEGGJA eller GJERA kan kalles irregulær, ettersom disse verbene følger et eget mønster. På den andre siden blir morfologisk kompleksitet ikke nødvendigvis oppfattet – ofte er den knyttet til ekstremt høy tegnfrekvens som skaper behov for rask og enkel uttale. Hva som er psykologisk irregulært, er dermed ikke mulig å svare på når vi ikke har en klar definisjon å gå ut fra.

Oppgaven har som nevnt forsket på et lite gransket fenomen og kommet med både bedre empirisk kartlegging, bekreftelser av noen tidligere funn og ikke minst uventede implikasjoner. Dermed er oppgaven et viktig bidrag til forskning rundt den sterke bøyingen og kan fungere som et utgangspunkt for videreforskning.

Litteraturliste

- Ackerman, Farrell, James B. Blevins og Robert Malouf. 2009. Parts and Wholes: Implicative Patterns in Inflectional Paradigms. I *Analogy in Grammar: Form and Acquisition*, redigert av James P. Blevins og Juliette Blevins, 64–82. Oxford: Oxford University Press.
- Aristotle. 1933. *Metaphysics I-IX*. Oversatt av H. Tredennick. London: Heinemann.
- Aronoff, Mark. 1976. *Word Formation in Generative Grammar*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Aronoff, Mark. 1994. *Morphology by Itself*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Aasen, Ivar. 1996[1848]. *Det norske Folkesprogs Grammatik*, redigert av Tarje Aarset. Volda: Høgskolen i Volda.
- Bauer, Laurie. 1997. A Class of English Irregular Verbs. *English Studies* 78(6): 545–555.
- Berg, Ivar. 2014. Om normalisert norrønt. *Arkiv för nordisk filologi* 129: 21–54.
- Bittner, Andreas. 1985. Implikative Hierarchien in der Morphologie: Das ‘Stark-Schwach-Kontinuum’ der neuhochdeutschen Verben. *Acta linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae* 35(1/2): 31–42.
- Bjerkan, Kirsten, M. og Hanne G. Simonsen. 1996. Prosessering av preteritumsformer i norsk: eksperimentell evidens fra barn og voksne. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 14: 189–207.
- Blevins, James P. 2003. Stems and Paradigms. *Language* 79: 737–767.
- Blevins, James, P., Farrell Ackerman og Robert Malouf. 2018. Word and Paradigm Morphology. I *The Oxford Handbook of Morphological Theory*, redigert av Jenny Audring og Francesca Masini, 265–284. Oxford: Oxford University Press.
- Bloch, Josefin. 2001. Trafik i båda riktningarna – om starka och svaga verb. *Strövtåg i nordisk språkvetenskap, föredrag från det 6:e studentkollokviet i nordisk språkvetenskap*: 36–47.
- Bowern, Claire. 2015. Diachrony. I *The Oxford Handbook of Inflection*, redigert av Matthew Baerman, 233–250. Oxford: Oxford University Press.
- Bybee, Joan, L. 1985. *Morphology: A Study of The Relation Between Meaning and Form*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Bybee, Joan, L. 1995. Regular Morphology and the Lexicon. *Language and Cognitive Processes* 10: 425–455.
- Bybee, Joan, L. 2003. Mechanisms of Change in Grammaticization: The Role of Frequency. I

- The Handbook of Historical Linguistics*, redigert av Brian D. Joseph og Richard D. Janda, 602–623. Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Bybee, Joan, L. 2001. *Phonology and Language Use*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bybee, Joan, L. 2010. *Language, Usage and Cognition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bybee, Joan, L. og Dan I. Slobin. 1982a. Rules and Schemas in the Development and Use of the English Past Tense. *Language* 58(2): 265–89.
- Bybee, Joan, L. og Dan I. Slobin. 1982b. Why Small Children Cannot Change Language on their Own: Evidence from Past Tense. I *Papers from the Fifth International Conference on Historical Linguistics*, redigert av Anders Ahlqvist, 29–37. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Bybee, Joan, L. og Carol Lynn Moder. 1983. Morphological Classes as Natural Categories. *Language (Baltimore)* 59(2): 251–270.
- Bybee, Joan L. og Clay Beckner. 2015. Usage-Based Theory. I *The Oxford Handbook of Linguistic Analysis* (2. utg.), redigert av Bernd Heine og Heiko Narrog, 953–980. Oxford: Oxford University Press.
- Carstairs, Andrew. 1983. Paradigm Economy. *Journal of Linguistics* 19(1): 115–128.
- Carstairs-McCarthy, Andrew. 1994. Inflectional Classes, Gender and the Principle of Contrast. *Language* 70(4): 737–788.
- Carstairs-McCarthy, Andrew. 2002. How Stems and Affixes Interact: Stem Alternants as Morphological Signata. I *Morphology 2000: Selected Papers from the 9th Morphology Meeting, Vienna, 24–28 February 2000*, redigert av Sabrina Bendjaballah, Wolfgang U. Dressler, Oskar E. Pfeiffer og Maria D. Voeikova, 49–57. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Carstairs-McCarthy, Andrew. 2010. *The Evolution of Morphology*. Oxford: Oxford University Press.
- Chomsky, Noam og Morris Halle. 1968. *The Sound Pattern of English*. New York: Harper & Row.
- Corbett, Greville, G. 2009. Canonical Inflectional Classes. I *Selected Proceedings of the 6th Décembrettes: Morphology in Bordeaux*, redigert av Fabio Montermini, Gilles Boyé og Jesse Tseng, 1–11. Somerville, MA: Cascadilla Proceedings Project.
- Corbett, Greville, G. og Matthew Baerman 2006. Prolegomena to a Typology of Morphological Features. *Morphology* 16(2): 231–246.

- Dammel, Antje. 2009. How – and Why – Do Inflectional Classes Arise? A Case Study on Swedish and Norwegian Conjugation. I *Selected Proceedings of the 6th Décebrettes: Morphology in Bordeaux*, redigert av Fabio Montermini, Gilles Boyé og Jesse Tseng, 12–21. Sommerville, MA: Cascadilla Proceedings Project.
- Dammel, Antje. 2011. *Konjugationsklassenwandel*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Eide, Kristin, M. 2005. *Norwegian Modals*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Endresen, Rolf, T. 1988. *Fonetikk: ei elementær innføring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Enger, Hans-Olav. 1998a. *The Classification of Strong Verbs in Norwegian with Special Reference to the Oslo Dialect: A Study in Inflectional Morphology*. Oslo: Faculty of Arts, University of Oslo Scandinavian University Press.
- Enger, Hans-Olav. 1998b. Grammatisk forenkling og dialektkontakt: Noen spekulasjoner. *Nordica Bergensia* 19: 3–26.
- Enger, Hans-Olav. 2004. A Possible Constraint on Non-affixal Inflection. *Lingua* 114(1): 59–75.
- Enger, Hans-Olav. 2010. How Do Words Change Inflection Class? Diachronic Evidence From Norwegian. *Language Sciences* 32: 366–379.
- Enger, Hans-Olav. 2012. Antje Dammel: Konjugationsklassenwandel. *Beiträge zur Geschichte der Deutschen Sprache und Literatur* 134(2): 251–258.
- Enger, Hans-Olav. 2014. Reinforcement in Inflection Classes: Two Cues May Be Better than One. *Word Structure* 7: 153–181.
- Enger, Hans-Olav. 2019. In Defence of Morphomic Analyses. *Acta Linguistica Hafniensia* 51: 31–59.
- Enger, Hans-Olav. 2021. Meta-morphomic Patterns in North Germanic. *Nordic Journal of Linguistics*, 1-19. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0332586521000214>.
- Enger, Hans-Olav. 2022a. Type Frequency Is Not the Only Factor That Determines Productivity, So the Tolerance Principle Is Not Enough. *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur* 144(2): 161–187 (under utgivelse).
- Enger, Hans-Olav. 2022b. Modal Verbs in Norwegian (and Elsewhere): Between Analogical Regularisation and Analogical Irregularisation? Manuskript til en workshop i Oxford, juni 2022 (upublisert).
- Enger, Hans-Olav og Kristian E. Kristoffersen. 2000. *Innføring i norsk grammatikk: morfologi og syntaks*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag.
- Enger, Hans-Olav og Philipp Konzett. 2016. Morfologi. I *Norsk språkhistorie I: Mønster*, redigert av Helge Sandøy, 213–315. Oslo: Novus forlag.

- Esher, Louise. 2013. Future and Conditional in Occitan: a Non-canonical Morpheme. I *The Boundaries of Pure Morphology: Diachronic and Synchronic Perspectives*, redigert av Silvio Cruschina, Martin Maiden og John C. Smith, 95–115. Oxford: Oxford University Press.
- Fertig, David. 2000. *Morphological Change Up Close: Two and a Half Centuries of Verbal Inflection in Nuremberg*. Tübingen: Niemeyer.
- Fertig, David. 2009. *Are Strong Verbs Really Dying to Fit In?* Presentasjon GLAC 15, 2. Mai 2009.
- Fertig, David. 2013. *Analogy and Morphological Change*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Fulk, Robert, D. 2018. *A Comparative Grammar of the Early Germanic Languages*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Faarlund, Jan, T. 2005. *Revolusjon i lingvistikken: Noam Chomskys språkteori*. Oslo: Samlaget.
- Faarlund, Jan, T., Svein Lie og Kjell I. Vannebo. 1997. *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Geeraerts, Dirk. 2006. Prototype Theory: Prospects and Problems of Prototype Theory. I *Cognitive Linguistics. Basic Readings*, redigert av Dirk Geeraerts, 141–165. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Grimm, Jacob. 1967[1870]. *Deutsche Grammatik: 1*. Hildesheim: Georg Olms Verlagsbuchhandlung.
- Halle, Morris og Karuvannur P. Mohanan. 1985. Segmental Phonology of Modern English. *Linguistic Inquiry* 16(1): 57–116.
- Halle, Morris og Alec Marantz. 1993. Distributed Morphology and the Pieces of Inflection. I *The View from Building 20*, redigert av Ken Hale og Samuel J. Keyser, 111–176. Cambridge, MA: MIT Press.
- Hansen, Lise, H. 2001. *Jysk -de-bøjning: en undersøgelse af svag præteritumbøjning*. Uppsala: Institutionen för Nordiska Språk vid Uppsala Universitet.
- Harðarson, Jón, A. 2017. The Morphology of Germanic. I *Handbook of Comparative and Historical Indo-European Linguistics* 41.2, redigert av Jared Klein, Brian Joseph, Matthias Fritz og Mark Wentz, 913–954, Berlin/Boston: de Gruyter.
- Haugen, Odd, Einar. 2015. *Norrøn grammatikk i hovuddrag*. Oslo: Novus forlag.
- Heggstad, Leiv, Finn Hødnebo og Erik Simensen. 2008. *Norrøn ordbok* (5. utg.). Oslo: Det Norske Samlaget.

- Herce, Borja. 2019. Deconstructing (ir)regularity. *Studies in Language* 43(1): 44–91.
- Hopper, Paul, J. og Elizabeth C. Traugott. 2003. *Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hudson, Richard, A. 1996. *Sociolinguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Iversen, Ragnvald. 1972. *Norrøn grammatikk* (7. utg.), revidert av Eyvind F. Halvorsen. Oslo: Aschehoug.
- Jackendoff, Ray og Jenny Audring. 2018. Relational Morphology in the Parallel Architecture. I *The Oxford Handbook of Morphological Theory*, redigert av Jenny Audring og Francesca Masini, 390–408. Oxford: Oxford University Press.
- Johannessen, Janne, B., Joel Priestley, Kristin Hagen, Tor A. Åfarli og Øystein A. Vangsnes. 2009a. The Nordic Dialect Corpus - an Advanced Research Tool. I *Proceedings of the 17th Nordic Conference of Computational Linguistics NODALIDA 2009. NEALT Proceedings Series Volume 4*, redigert av Kristiina Jokinen og Eckhard Bick <<http://www.tekstlab.uio.no/nota/scandiasyn/>>.
- Johannessen, Janne, B., Kristin Hagen, Live Håberg, Signe Laake, Åshild Søfteland og Øystein A. Vangsnes. 2009b. *Transkripsjonsrettleiing for ScanDiaSyn*. Digital tilgang: <<http://www.tekstlab.uio.no/nota/scandiasyn/Transkripsjonsrettleiing%20for%20ScanDiaSyn.pdf>>.
- Johnsen, Sverre, S. 2019. Grunnleggjande spørsmål om språkending og norsk språkhistorie: Ein omtale av Norsk språkhistorie I – Mønster. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 37: 77–138.
- Kapatsinski, Vsevolod. 2018. On the Intolerance of the Tolerance Principle. *Linguistic Approaches to Bilingualism* 8(6): 738–742.
- Karlsson, Fred og Åsa Sahlquist. 1974. Starka verb i förvandling. *Nysvenska studier* 54: 44–83.
- Kemenade, Ans van og Bettelou Los. 2013. Using Historical Texts. I *Research Methods in Linguistics*, redigert av Robert J. Podesva og Devyani Sharma, 216–232. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kiefer, Ferenc. 1970. *Swedish Morphology*. Stockholm: Skriptor.
- Kiefer, Ferenc. 2000. Regularity. *Morphologie/Morphology: Ein internationales Handbuch zur Flexion und Wortbildung/An International Handbook on Inflection and Word-Formation*, redigert av Geert Booij, Christian Lehmann og Joachim Mugdan, 296–302. Berlin: Walter de Gruyter.
- Labov, William. 1972. Some Principles of Linguistic Methodology. *Language in Society*

- 1(1): 97–120.
- Labov, William. 1973. The Boundaries of Words and their Meanings. I *New Ways of Analyzing Variation in English*, redigert av Charles-James N. Bailey og Roger W. Shuy, 340–373. Washington: Georgetown University Press.
- Lakoff, Georg. 1987. *Women, Fire, and Dangerous Things. What Categories Reveal about the Mind*. Chicago/London: The University of Chicago Press.
- Landh, Therese. 2019. *Kvalitet eller kvantitet? En studie i potentiella morfologiska begränsningar när svenska verb blir starka*. Masteroppgave, Stockholms universitet.
- Langacker, Ronald, W. 1987. *Foundations of Cognitive Grammar. Volume I: Theoretical Prerequisites*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Larsen, Amund, B. 1907. *Kristiania bymål: vulgärsproget med henblik på den utvungne dagligtale*. Kristiania: Cammermeyer.
- Larsen, Amund, B. 1926. *Sognemålene*. Oslo: I kommisjon hos Jacob Dybwad.
- Larsson, Ida. 2009. *Participles in Time: The Development of the Perfect Tense in Swedish*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Lass, Roger. 1984. *Phonology: an Introduction to Basic Concepts*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lass, Roger. 1990. How to Do Things with Junk: Exaptation in Language Evolution. *Journal of Linguistics*, 26(1): 473–210.
- Lundberg, Justus. 1921. *Studier över andra starka verbalklassen i nysvenskan med hänsyn tagen även till övriga starka verbalklasser*. Lund: Lindstedts univ. bokhandel.
- Maiden, Martin. 1996. The Romance Gerund and ‘System Dependent Naturalness’ in Morphology. *Transactions of the Philological Society* 94(2): 167–201.
- Maiden, Martin. 2005. Morphological Autonomy and Diachrony. I *Yearbook of Morphology 2004*, redigert av Geert Booij og Jaap van Marle, 137–175. Dordrecht: Springer Netherlands.
- Maiden, Martin. 2013. The Latin ‘Third Stem’ and its Romance Descendants. *Diachronica* 30(4): 492–530.
- Maiden, Martin. 2018. *The Romance Verb: Morphomic Structure and Diachrony*. Oxford: Oxford University Press.
- Maiden, Martin. 2021. The Morphome. *Annual Review of Linguistics* 7: 89–108.
- Matthews, Peter, H. 1991. *Morphology* (2. utg.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Mayerthaler, Willi. 1981. *Morphologische Natürlichkeit*. Wiesbaden: Athenaion.
- Mayerthaler, Willi. 1987. Naturalness in Inflection. I *Leitmotifs in Natural Morphology*,

- redigert av Wolfgang U. Dressler, 25–57. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- McCarthy, John, J. 2005. Optimal Paradigms. *Paradigms in Phonological Theory* 55: 170–210.
- McClelland, James, L. og Karalyn Patterson. 2002. Rules or Connections in Past-tense Inflections: What Does the Evidence Rule Out? *Trends in Cognitive Sciences* 6(11): 465–472.
- McGinnis-Archibald, Marte. 2016. Distributed Morphology. I *The Cambridge Handbook of Morphology*, redigert av Andrew Hippisley og Gregory T. Stump, 390–423. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mæhlum, Brit og Unn Røynealand. 2012. *Det norske dialektlandskapet: innføring i studiet av dialekter*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Mørck, Endre. 2004. Mellomnorsk språk. I *Handbok i norrøn filologi*, redigert av Odd E. Haugen, 407–450. Bergen: Fagbokforlaget.
- Narrog, Heiko. 2017. Relationship of Form and Function in Grammaticalization – the Case of Modality. I *The Grammaticalization of Tense, Aspect, Modality and Evidentiality: A Functional Perspective*, redigert av Kees Hengeveld, Heiko Narrog og Hella Olbertz. 75–110. Berlin: De Gruyter Mouton.
- Narrog, Heiko og Bernd Heine. 2021. *Grammaticalization*. Oxford: Oxford University Press.
- Nesset, Tore. 2019. Morphology in Cognitive Linguistics. I *Oxford Research Encyclopedia of Linguistics*. DOI: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199384655.013.514>.
- Nesset, Tore og Laura A. Janda. 2010. Paradigm Structure: Evidence from Russian Suffix Shift. *Cognitive Linguistics* 21(4): 699–725.
- Nilsen, Marianne, B. 2012. *Sterke verb og semantiske fellestrekk: Om semantisk motivasjon for bøyingsklassetilhørighet ved norske verb*. Masteroppgave, Universitetet i Oslo.
- Noreen, Adolf. 1903. *Altnordische Grammatik I: Altisländische und altnorwegische Grammatik: unter Berücksichtigung des Urnordischen*. Halle: Niemeyer.
- Nowak, Jessica. 2013. On the Emergence of an Eighth Ablaut Class in German and Dutch. *Journal of Germanic Linguistics* 22.4: 361–380.
- Nübling, Damaris. 2000. *Prinzipien der Irregularisierung: eine kontrastive Analyse von zehn Verben in zehn germanischen Sprachen*. Tübingen: Niemeyer.
- Nübling, Damaris. 2001. The Development of “junk”. Irregularization Strategies of HAVE and SAY in the Germanic Languages. I *Yearbook of Morphology 1999*, redigert av Geert Booij og Jaap van Marle, 53–74. Dordrecht: Kluwer.

- Nübling, Damaris. 2008. Was tun mit Flexionsklassen? Deklinationsklassen und ihr Wandel im Deutschen und seinen Dialekten. *Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik* 75(3): 282–330.
- Nübling, Damaris. 2016. Und sie leben doch: Zur Reorganisation starker Verben in germanischen Sprachen. I *PerspektivWechsel oder Die Wiederentdeckung der Philologie, Band I: Sprachforschung und Grundlagenforschung in der historischen Linguistik*, redigert av Sarah Kwekkeboom og Sandra Waldenberger, 273–291. Berlin: Erich Schmidt.
- Nynorskordboka*. Språkrådet og Universitetet i Bergen. <<http://ordbøkene.no>>.
- Næs, Olav. 1972. *Norsk grammatikk: elementære strukturer og syntaks* (3. utg). Oslo: Fabritius.
- Pinker, Steven. 1991. Rules of Language. *Science* 253: 530–535.
- Pinker, Steven. 1999. *Words and Rules: The Ingredients of Language*. London: Weidenfeld & Nicolson.
- Pinker, Steven og Alan Prince. 1994. Regular and Irregular Morphology and the Psychological Status of Rules of Grammar. I *The Reality of Linguistic Rules*, redigert av Susan D. Lima, Roberta L. Corrigan og Gregory K. Iverson, 321–351. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Plunkett, Kim og Virginia Marchman. 1993. From Rote Learning to System Building: Acquiring Verb Morphology in Children and Connectionist Nets. *Cognition* 48(1): 21–69.
- Ragnarsdóttir, Hrafnhildur, Hanne G. Simonsen og Kim Plunkett. 1999. The Acquisition of Past Tense Morphology in Icelandic and Norwegian Children: An Experimental Study. *Journal of Child Language* 26: 577–618.
- Rask, Rasmus, K. 1811. *Vejledning til det Islandske eller gamle Nordiske Sprog*. Kjøbenhavn: Hofboghandler Schuboths Forlag.
- Rosch, Eleanor. 1973. On the Internal Structure of Perceptual and Semantic Categories. I *Cognitive Development and The Acquisition of Language*, redigert av Timothy E. Moore, 112–144. New York: Academic Press.
- Rosch, Eleanor. 1975. Cognitive Representations of Semantic Categories. *Journal of Experimental Psychology: General*, 104(3): 192–233.
- Sameien, Marianne, B., Eivor F. Spilling og Hans-Olav Enger. 2018. Making Sense of Grammatical Variation in Norwegian. I *Reorganising Grammatical Variation: Diachronic Studies in the Retention, Redistribution and Refunctionalisation of*

- Linguistic Variants*, redigert av Antje Dammel, Matthias Eitelmann og Mirjam Schmuck, 209–230. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Sandøy, Helge. 1998. Opposisjon til Hans-Olav Enger: The Classification of Strong Verbs in Norwegian with Special Reference to the Oslo Dialect: A Study in Inflectional Morphology. *Norsk lingvistisk Tidsskrift* 16(1): 104–114.
- Schilling, Natalie. 2013. Surveys and Interviews. I *Research Methods in Linguistics*, redigert av Robert J. Podesva og Devyani Sharma, 96–115. Cambridge: Cambridge University Press.
- Seip, Didrik, A. 1952. System og lydutvikling i sterke verber i norsk. *Norsk Tidsskrift for Sprogvidenskap* 16: 288–300.
- Siddiqi, Daniel. 2018. Distributed Morphology. I *The Oxford Handbook of Morphological Theory*, redigert av Jenny Audring og Francesca Masini, 143–165. Oxford: Oxford University Press.
- Simonsen, Hanne, G., Inger Moen og Steve Cowen. 2008. Norwegian Retroflex Stops in a Cross Linguistic Perspective. *Journal of Phonetics* 36(2): 385–405.
- Skjækkeland, Martin. 2005. *Dialektar i Noreg*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Skomedal, Trygve. 1980. Synkope, omlyd og bryting i nordisk. I *The Nordic Languages and Modern Linguistics: Proceedings of the Fourth International Conference of Nordic and General Linguistics in Oslo 1980*, redigert av Even Hovdhaugen, 120–139. Oslo: Universitetsforlaget.
- Smith, John, C. 2013. The Morpheme as a Gradient Phenomenon: Evidence from Romance. I *The Boundaries of Pure Morphology: Diachronic and Synchronic Perspectives*, redigert av Silvio Cruschina, Martin Maiden og John C. Smith, 247–261. Oxford: Oxford University Press.
- Stump, Gregory, T. 2015. Inflection Classes. I *The Oxford Handbook of Inflection*, redigert av Matthew Baerman, 113–139. Oxford: Oxford University Press.
- Ståhle, Carl-Ivar. 1965. Verbböjningstyper och verbfrekvens i stockholmskt berättarspråk. *Svenskans beskrivning*: 5–27.
- Taylor, John, R. 1995. *Linguistic Categorization: Prototypes in Linguistic Theory*. Oxford: Clarendon Press.
- Torp, Arne. 1980. Samanheng mellom fonologi og morfologi i lys av tri døme frå norske dialektar. I *Maal og Minne* 3–4: 173–180.
- Torp, Arne. 2003. Frekvens, trykkløstet, reduksjon. I *Språk i endring: Indre norsk språkhistorie*, redigert av Jan T. Faarlund. Oslo: Novus forlag.

- Torp, Arne og Lars S. Vikør. 2014. *Hovuddrag i norsk språkhistorie*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Trudgill, Peter. 2011. Social Structure, Language Contact and Language Change. I *The SAGE Handbook of Sociolinguistics*, redigert av Ruth Wodak, Barbara Johnstone og Paul Kerswill, 236–248. London: SAGE.
- Venås, Kjell. 1967. *Sterke verb i norske målføre: morfologiske studier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Venås, Kjell. 1974. *Linne verb i norske målføre: morfologiske studiar*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Wessén, Elias. 1951. *Svensk språkhistoria 1. Ljudlära och Ordböjningslära* (3. oppl). Stockholm: Filologiska föreningen vid Stockholms högskola.
- Western, August. 1921. *Norsk riksmåls-grammatikk for studerende og lærere*. Kristiania: Aschehoug.
- Wittgenstein, Ludwig. 1997[1953]. *Philosophical Investigations*. Oversatt av G. E. M. Anscombe. Oxford: Blackwel.
- Wurzel, Wolfgang U. 1987. System-Dependent Morphological Naturalness in Inflection. I *Leitmotifs in Natural Morphology*, redigert av Wolfgang U. Dressler, 59–94. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Wurzel, Wolfgang U. 1989. *Inflectional Morphology and Naturalness*. Berlin: Akademie-Verlag.
- Wurzel, Wolfgang, U. 1990. The Mechanism of Inflection: Lexicon Representations, Rules and Irregularities. I *Contemporary Morphology*, redigert av Wolfgang U. Dressler, Hans. C. Luschützky, Oskar E. Pfeiffer, John R. Rennison, 203–216. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Wurzel, Wolfgang, Ulrich. 2000. Morphological Properties in the Lexicon: Diachronic Evidence. *Acta Linguistica Hungarica* 47: 345–356.
- Yang, Charles. 2016. *The Price of Linguistic Productivity: How Children Learn to Break Rules of Language*. Cambridge, MA: MIT Press.